

CENTRUM DORADZTWA ROLNICZEGO W BRWINOWIE

ODDZIAŁ W POZNANIU

OCHRONA ŚRODOWISKA W GOSPODARSTWIE ROLNYM

PORADNIK

DLA DORADCY

2020 rok

**CENTRUM DORADZTWA ROLNICZEGO W BRWINOWIE
ODDZIAŁ W POZNANIU**

**OCHRONA ŚRODOWISKA
W GOSPODARSTWIE ROLNYM**
Poradnik dla doradcy

Poznań 2020

Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie
Oddział w Poznaniu

61-659 Poznań, ul. Winogrody 63

www.cdr.gov.pl/

e-mail: poznan@cdr.gov.pl

ISBN 978-83-66823-01-3

Zespół autorów:

Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie
Oddział w Poznaniu:

Danuta Nowak

Iwona Kajdan-Zysnarska

Dawid Zborowski

Marian Pikosz

Leszek Ciemniak

Projekt okładki i skład tekstu:

Alicja Zygmanska

SPIS TREŚCI

WSTĘP	5
I. OCHRONA ŚRODOWISKA W POLSCE	7
1. Podstawy prawne ochrony środowiska	7
2. Kontrola przestrzegania przepisów o ochronie środowiska	17
3. Wpływ działalności rolniczej na środowisko	20
II. GOSPODAROWANIE ZASOBAMI WODNYMI	25
1. Sposoby korzystania z wód	25
2. Warunki korzystania z wód	27
III. GOSPODARKA ŚCIEKAMI	30
1. Rodzaje ścieków	30
2. Sposoby odprowadzania ścieków	30
3. Rolnicze wykorzystanie ścieków i osadów ściekowych	34
IV. GOSPODARKA NAWOZAMI	41
1. Rodzaje nawozów	41
2. Przechowywania nawozów	41
3. Stosowanie nawozów	44
4. Plan nawożenia	46
5. Polepszacze gleb	49
6. Soki kiszonkowe	50
V. OCHRONA POWIETRZA PRZED ZANIECZYSZCZENIEM	53
1. Postępowanie w zakresie emisji gazów lub pyłów do powietrza	53
2. Emisja odorów	55
VI. OCHRONA ŚRODOWISKA PRZED HAŁASEM	58
1. Zasady ochrony przed hałasem	58
2. Wykonywanie zadań z zakresu ochrony środowiska przed hałasem przez wojewódzkiego inspektora ochrony środowiska	62

VII.	OCHRONA GLEB	63
1.	Ochrona gruntów rolnych	63
VIII.	GOSPODARKA ODPADAMI	69
1.	Klasyfikacja odpadów	70
2.	Sposoby postępowania z odpadami	74
3.	Obowiązki posiadaczy odpadów	75
4.	Utrzymywanie czystości i porządku w gospodarstwach i gminach	79
IX.	POSTĘPOWANIE ZE ŚRODKAMI OCHRONY ROŚLIN	82
1.	Przechowywanie środków ochrony roślin	82
2.	Stosowanie środków ochrony roślin	84
X.	OCHRONA PRZYRODY	91
1.	Ochrona przyrody	91
2.	Usuwanie zadrzewień i krzewów	92
3.	Opłaty za usunięcie drzewa lub krzewu	94
XI.	OPŁATY I KARY ZA KORZYSTANIE ZE ŚRODOWISKA	97
1.	Opłaty za korzystanie ze środowiska	97
2.	Kary administracyjne	98
3.	Kary z kodeksu karnego i kodeksu wykroczeń	100
XII.	ZAŁĄCZNIKI	102
XIII.	WYKAZ AKTÓW PRAWNYCH	117
XIV.	LITERATURA	126

WSTĘP

Rolnictwo wywiera duży wpływ na kształtowanie środowiska naturalnego, gdyż bezpośrednio użytkuje jego zasoby w procesach produkcji. Intensywna produkcja rolna wymaga stosowania wielu przemysłowych środków produkcji (tj. nawozów mineralnych, środków ochrony roślin), których nieumiejętne lub nadmierne stosowanie może powodować istotne zagrożenie dla środowiska. Produkcja zwierzęca wytwarza duże ilości nawozów naturalnych zasobnych w azot i fosfor, które niewłaściwie stosowane i przechowywane mogą stanowić źródło zanieczyszczenia środowiska, zwłaszcza wód.

Innymi czynnikami powodującymi negatywne oddziaływanie na środowisko w działalności rolniczej są: emisja do powietrza substancji gazowych i pyłowych pochodzących z intensywnego chowu lub hodowli zwierząt, niewłaściwe postępowanie z odpadami, nieprawidłowa gospodarka ściekowa w obrębie gospodarstwa.

Rolnicy funkcjonujący w gospodarce rynkowej muszą produkować zgodnie z potrzebami społecznymi i jednocześnie maksymalizować efekty produkcyjne oraz ekonomiczne, wymuszane rynkową konkurencją. Osiągnięcie celów produkcyjnych i ekonomicznych w rolnictwie nie zawsze idzie w parze z celami środowiskowymi i ogólnospołecznymi.

Rozwojowi gospodarki towarzyszy zużywanie zasobów naturalnych, takich jak: ziemia, lasy, dzika flora i fauna, powietrze, paliwa kopalne i surowce. Niektóre ze stosowanych metod i technologii mają niekorzystny wpływ na środowisko, co może ograniczyć dostępność tych zasobów w przyszłości.

Szansę rozwiązywania wielu problemów technologicznych, ekonomicznych i społecznych naszego rolnictwa stworzyła akcesja Polski do Unii Europejskiej. W skali Unii Europejskiej łatwiej jest rozwiązywać niektóre problemy finansowe, ekonomiczne czy rynkowe służące wspieraniu rozwoju rolnictwa, jego modernizacji, restrukturyzacji i ochrony przed rynkami zewnętrznymi. Przystępując do Unii Europejskiej Polska przejęła również dorobek prawny Wspólnoty Europejskiej w dziedzinie ochrony środowiska. Musi zatem stosować zasady obowiązujące w tym zakresie w Unii Europejskiej.

Komisja Europejska proponuje bardziej zrównoważone wykorzystanie zasobów naturalnych poprzez stosowanie różnych instrumentów wspomagających rolnictwo.

Dużym atutem polskiego rolnictwa jest posiadanie wspaniałych zasobów przyrodniczych. Dzięki temu możliwa jest produkcja żywności o podwyższonej jakości, coraz częściej poszukiwanej na rynku polskim, jak i rynkach krajów rozwiniętych.

Niniejsze opracowanie zawiera podstawowe informacje i zasady prowadzenia produkcji rolnej w gospodarstwie z uwzględnieniem obowiązujących w Polsce przepisów dotyczących różnych aspektów ochrony środowiska, zgodnie z zasadami zrównoważonego rozwoju.

I. OCHRONA ŚRODOWISKA W POLSCE

1. Podstawy prawne ochrony środowiska

Ochrona środowiska, jako jedno z najważniejszych wyzwań cywilizacji XXI wieku jest obowiązkiem władz publicznych, które winny zapewnić współczesnemu i przyszłym pokoleniom bezpieczeństwo ekologiczne oraz możliwość realizacji prawa do korzystania z zasobów środowiska i zachowania jego wartości. Organy administracji rządowej i jednostek samorządu terytorialnego zapewniają warunki niezbędne do realizacji zasady zrównoważonego rozwoju oraz przestrzegania przepisów prawa ochrony środowiska.

Podstawowe prawa i obowiązki obywateli wobec środowiska określa **Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.** (*Dz. U. z 1997 r. Nr 78, poz. 483 z późn.zm.*):

- w art. 5 podnosi ochronę środowiska do rangi najważniejszych dla Rzeczypospolitej Polskiej spraw i stawia ją na równi z niepodległością, wolnością, prawami człowieka i obywatela oraz dziedzictwem kulturowym narodu, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju;
- w art. 31 wskazuje na ochronę środowiska jako jedną z trzech ważnych przyczyn, dla których konstytucyjna wolność obywateli może zostać ograniczona;
- w art. 74 nakłada obowiązek ochrony środowiska na władze publiczne;
- w art. 86 zobowiązuje wszystkich do dbałości o stan środowiska i nakłada odpowiedzialność za spowodowanie jego pogorszenia.

Prawo ochrony środowiska określa wiodąca *Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska* (tekst jednolity *Dz.U. 2020 poz. 1219 z późn. zm.*), oraz liczne ustawy związane, w tym:

- **Prawo wodne** określające szczegółowe zasady ochrony wód,
  - **Prawo geologiczne i górnicze** określające szczegółowe zasady gospodarowania złożem kopaliny i związanej z eksploatacją złoża ochrony środowiska,
  - **Ustawa o ochronie przyrody** określająca przepisy dotyczące ochrony obszarów i obiektów o wartościach przyrodniczych, krajobrazu, zwierząt i roślin zagrożonych wyginięciem oraz drzew, krzewów i zieleni,
  - **Ustawa o lasach** określająca przepisy o ochronie lasów,
  - **Ustawa o ochronie zwierząt** określająca przepisy o ochronie zwierząt gospodarskich i domowych (*Dz. U. z 2020 r. poz. 638*),
  - **Ustawa o ochronie gruntów rolnych i leśnych** określająca przepisy o ochronie gruntów rolnych i leśnych (*ustawa z dnia 3 lutego 1995 r.*),
- a także przepisy wykonawcze do nich.

Ustawa – Prawo ochrony środowiska, zwana dalej POŚ, określa między innymi:

- warunki ochrony zasobów środowiska;
- warunki wprowadzania substancji lub energii do środowiska;

- koszty korzystania ze środowiska;
- obowiązki organów administracji;
- odpowiedzialność i sankcje.

W rozumieniu art. 3, pkt. 39 *POŚ*, **środowisko** to ogół elementów przyrodniczych, w tym także przekształconych w wyniku działalności człowieka, a w szczególności powierzchnię ziemi, kopaliny, wody, powietrze, krajobraz, klimat oraz pozostałe elementy różnorodności biologicznej, a także wzajemne oddziaływania pomiędzy tymi elementami.

Ustawa opiera się na koncepcji **zrównoważonego rozwoju** tzn. rozwoju społeczno-gospodarczego, w którym następuje proces integrowania działań politycznych, gospodarczych i społecznych, z zachowaniem równowagi przyrodniczej oraz trwałości podstawowych procesów przyrodniczych, w celu zagwarantowania możliwości zaspokajania podstawowych potrzeb poszczególnych społeczności lub obywateli zarówno współczesnego pokolenia, jak i przyszłych pokoleń.

Podstawowe zasady i cele zrównoważonego rozwoju:

- zachowanie możliwości odtwarzania się zasobów naturalnych;
- racjonalne użytkowanie zasobów nieodnawialnych i zastępowanie ich substytutami;
- ograniczenie uciążliwości dla środowiska;
- zachowanie różnorodności biologicznej;
- zapewnienie obywatelom bezpieczeństwa ekologicznego;
- tworzenie podmiotom gospodarczym warunków do uczciwej konkurencji o ograniczone zasoby i możliwość odprowadzania zanieczyszczeń.

Zgodnie z art. 3, pkt. 20 *POŚ*, przez **podmiot korzystający ze środowiska** rozumie się:

- przedsiębiorcę przepisów ustawy z dnia 6 marca 2018 r. – Prawo przedsiębiorców (*Dz.U. z 2019 r. poz. 1292 i 1495 oraz z 2020 r. poz. 424*) oraz przedsiębiorcę zagranicznego w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 6 marca 2018 r. o zasadach uczestnictwa przedsiębiorców zagranicznych i innych osób zagranicznych w obrocie gospodarczym na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (*Dz.U. z 2019 r. poz. 1079 z późn. zm.*), a także osoby prowadzące działalność wytwórczą w rolnictwie w zakresie upraw rolnych, chowu lub hodowli zwierząt, ogrodnictwa, warzywnictwa, leśnictwa i rybactwa śródlądowego,
- jednostkę organizacyjną niebędącą przedsiębiorcą w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 6 marca 2018r. – Prawo przedsiębiorców,
- osobę fizyczną niebędącą podmiotem, korzystającą ze środowiska w zakresie, w jakim korzystanie ze środowiska wymaga pozwolenia.

Gospodarstwo rolne w systemie rolnictwa zrównoważonego jest traktowane jako przedsiębiorstwo produkcyjne i stanowi część otaczającego go ekosystemu, z którym jest nierozdzielnie związane. Gospodarstwo, oprócz celu produkcyjno-ekonomicznego i społecznego, powinno spełniać cel ekologiczny polegający na odpowiednim wykorzystaniu zasobów środowiska i utrzymaniu jego równowagi.

Podmioty korzystające ze środowiska, obowiązane z mocy prawa oraz na mocy decyzji do pomiaru poziomu substancji lub energii w środowisku oraz wielkości emisji, gromadzą i przechowują dane z zachowaniem zasad określonych w ustawie i nieodpłatnie udostępniają informacje na potrzeby **państwowego monitoringu środowiska**, który obejmuje, uzyskiwane na podstawie badań monitoringowych, informacje w zakresie:

- jakości powietrza,
- jakości wód – powierzchniowych i podziemnych oraz morskich,
- gleby i ziemi,
- hałasu/ klimatu akustycznego,
- promieniowania jonizującego i pól elektromagnetycznych,
- monitoring przyrody (ptaków, gatunków i siedlisk przyrodniczych, lasów, środowiska przyrodniczego),
- rodzajów i ilości substancji lub energii wprowadzanych do powietrza, wód, gleby i ziemi,
- wytwarzania i gospodarowania odpadami.

W myśl art. 3, pkt. 13 *POŚ*, **ochrona środowiska** to podjęcie lub zaniechanie działań umożliwiających zachowanie lub przywracanie równowagi przyrodniczej i polega w szczególności na:

- racjonalnym kształtowaniu środowiska i gospodarowaniu zasobami środowiska zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju;
- przeciwdziałaniu zanieczyszczeniom;
- przywracaniu elementów przyrodniczych do stanu właściwego.

W rozumieniu art. 3, pkt. 49 *POŚ*, **zanieczyszczenie** to emisja, która może być szkodliwa dla zdrowia ludzi lub stanu środowiska, może powodować szkodę w dobrach materialnych, może pogarszać walory estetyczne środowiska lub może kolidować z innymi, uzasadnionymi sposobami korzystania ze środowiska.

Ochrona zasobów środowiska jest realizowana poprzez:

- określenie standardów jakości środowiska oraz kontrolę ich osiągnięcia, a także podejmowanie działań służących ich nieprzekraczaniu lub przywracaniu;
- ograniczanie emisji na zasadach określonych w TYTULE III (**Przeciwdziałanie zanieczyszczeniom**) *POŚ*.

W myśl art. 3, pkt. 34 *POŚ*, **standard jakości środowiska** to poziomy dopuszczalne substancji lub energii oraz pułap stężenia ekspozycji, które muszą być osiągnięte w określonym czasie przez środowisko jako całość lub jego poszczególne elementy przyrodnicze.

Przy określaniu standardu jakości środowiska, należy kierować się skalą występowania i rodzajem oddziaływania substancji lub energii na środowisko.

Jednym z głównych obszarów regulowanych przez omawianą ustawę jest tzw. prawo emisyjne, określające zasady udzielania **pozwoleń na wprowadzanie do środowiska substancji lub energii**. Celem uregulowań tego prawa jest określenie wymagań dotyczących emisji do środowiska w taki sposób, aby miały one charakter emisji kontrolowanej, a zatem celem

jest przeciwdziałanie zanieczyszczeniom poprzez ustalanie warunków emisji dla użytkowników środowiska stanowiących podmioty ustawy.

W myśl art. 181 ust. 1 *POŚ*, organ ochrony środowiska może udzielić **pozwolenia**:

- zintegrowanego,
- na wprowadzanie gazów lub pyłów do powietrza,
- na wytwarzanie odpadów.

Pierwszy z wymienionych rodzajów pozwoleń obejmuje całość oddziaływań na środowisko, pozostałe to pozwolenia „sektorowe” na emisje określonych rodzajów substancji lub energii do wskazanych elementów środowiska. W przypadku obowiązku posiadania pozwolenia zintegrowanego nie są wymagane pozwolenia na wprowadzanie gazów lub pyłów do powietrza, na wytwarzanie odpadów, pozwolenie wodnoprawne na pobór wód oraz pozwolenie wodnoprawne na wprowadzanie ścieków do wód lub do ziemi.

Pozwolenia zintegrowanego wymaga prowadzenie instalacji, której funkcjonowanie ze względu na rodzaj i skalę prowadzonej w niej działalności, może powodować znaczne zanieczyszczenie poszczególnych elementów przyrodniczych lub środowiska jako całości.

Zgodnie z załącznikiem do *Rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 27 sierpnia 2014 r. w sprawie rodzajów instalacji mogących powodować znaczne zanieczyszczenie poszczególnych elementów przyrodniczych albo środowiska jako całości (Dz. U. z 2014 r. poz. 1169)* w działalności rolniczej, w przypadku chowu lub hodowli drobiu lub świń są to instalacje:

- **powyżej 40 000** stanowisk dla drobiu¹,
- **powyżej 2000** stanowisk dla świń o wadze ponad 30 kg,
- **powyżej 750** stanowisk dla macior.

Uzyskania pozwolenia zintegrowanego wymagają również instalacje:

- do uboju zwierząt o zdolności produkcyjnej ponad **50 t** tusz/dobę;
- do obróbki i przetwórstwa, poza wyłącznym pakowaniem, produktów spożywczych lub paszy z przetworzonych lub nieprzetworzonych:
  - surowców pochodzenia zwierzęcego (oprócz mleka) o zdolności produkcyjnej ponad **75 t** wyrobów gotowych/dobę,
  - surowców pochodzenia roślinnego o zdolności produkcyjnej ponad **300 t** wyrobów gotowych/dobę lub **600 t** wyrobów gotowych na dobę, przy założeniu, że instalacja jest eksploatowana nie dłużej niż przez 90 kolejnych dni w danym roku;
- do obróbki i przetwórstwa mleka o zdolności przyjmowania obliczonej jako wartość średnia w stosunku do produkcji rocznej, ponad **200 t** mleka/dobę;
- do unieszkodliwiania lub odzysku padłych lub ubitych zwierząt lub produktów ubocznych pochodzenia zwierzęcego o zdolności produkcyjnej ponad **10 t/dobę**.

---

¹ **Drób** – oznacza kury, kaczki, gęsi, indyki, przepiórki, perlice, strusie, gołębie, bażanty, kuropatwy, bezkręgowce utrzymywane w celach rozplodowych, produkcji mięsa lub jaj spożywczych lub odtworzenia zasobów ptactwa łownego.

Wyżej omówiono pokrótce dwie fundamentalne zasady ochrony środowiska kreowane przez POŚ: zasadę ochrony zasobów środowiska i zasadę przeciwdziałania zanieczyszczeniom, obejmujące razem art. 81-242. Wiążą się one bezpośrednio z fazami użytkowania środowiska przez podmioty oraz eksploatacji instalacji i urządzeń.

Warto jeszcze wspomnieć o bardzo ważnym bloku zagadnień określającym postępowanie w sprawie oceny oddziaływania na środowisko realizacji planów i programów – w tym projektów koncepcji polityki przestrzennego zagospodarowania kraju, planów zagospodarowania przestrzennego, strategii rozwoju regionalnego, projektów polityk, strategii planów lub programów dla wymienionych sektorów gospodarki, a także postępowanie w sprawie oceny oddziaływania na środowisko planowanych przedsięwzięć oraz postępowanie dotyczące transgranicznego oddziaływania na środowisko. Te regulacje zawierają przepisy *Ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (tekst jednolity Dz. U. z 2020 r. poz. 283 z późn. zm.)* zwanej dalej ustawą OOŚ.

Rezultatem przeprowadzonego **postępowania w sprawie oceny oddziaływania na środowisko** jest wydanie decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach zgody na realizację przedsięwzięcia, zwanej dalej **decyzją o środowiskowych uwarunkowaniach**.

Wydanie decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach następuje przed uzyskaniem decyzji o:

- pozwoleniu na budowę obiektu budowlanego,
- zatwierdzeniu projektu budowlanego,
- pozwoleniu na wznowienie robót budowlanych,
- o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu,
- zatwierdzeniu projektu scalenia lub wymiany gruntów,
- zmianie lasu na użytek rolny,

oraz innych decyzji administracyjnych wymienionych w art. 72 ust. 1 ustawy OOŚ.

Przeprowadzenia procedury oceny oddziaływania na środowisko wymaga realizacja **planowanych** rodzajów przedsięwzięć zdefiniowanych w art. 71 ustawy OOŚ:

- przedsięwzięcia mogącego zawsze znacząco oddziaływać na środowisko,
- przedsięwzięcia mogącego potencjalnie znacząco oddziaływać na środowisko.

Wymagania dotyczące treści decyzji o środowiskowym uwarunkowaniu określa art. 80 ustawy OOŚ, stwierdzając, że musi być ona zgodna z uchwalonym miejscowym planem zagospodarowania przestrzennego, o ile dla danego terenu ten plan został uchwalony. Załącznikiem do decyzji jest charakterystyka całego przedsięwzięcia.

Decyzja wymaga uzasadnienia, a w jej treści organ powinien ustalić:

- rodzaj i miejsce realizacji przedsięwzięcia;
- warunki wykorzystania terenu w fazie realizacji i eksploatacji lub użytkowania przedsięwzięcia, ze szczególnym uwzględnieniem konieczności ochrony cennych wartości przyrodniczych, zasobów naturalnych i zabytków oraz ograniczenia uciążliwości dla terenów sąsiednich;

- wymagania dotyczące ochrony środowiska konieczne do uwzględnienia w dokumentacji wymaganej do wydania decyzji środowiskowych, w szczególności w projekcie zagospodarowania działki lub terenu lub projekcie architektoniczno-budowlanym w przypadkach określonych w art.72 ust.1 pkt 1, 10, 14, 18, 23, 26 i 27 ustawy OOŚ;
- wymagania związane z przeciwdziałaniem skutkom awarii przemysłowych, w odniesieniu do przedsięwzięć zaliczanych do zakładów stwarzających zagrożenie wystąpienia poważnych awarii;
- wymagania w zakresie ograniczania transgranicznego oddziaływania na środowisko w odniesieniu do przedsięwzięć, dla których przeprowadzono postępowanie dotyczące transgranicznego oddziaływania na środowisko;
- gotowość instalacji do wychwytywania dwutlenku węgla w przypadku instalacji do spalania paliw w celu wytwarzania energii elektrycznej, o elektrycznej mocy znamionowej nie mniejszej niż 300MW;

W decyzji mogą być także nałożone, na wykonawcę przedsięwzięcia, określone obowiązki, wskazane w art. 82 ustawy OOŚ i dotyczące:

- unikania, zapobiegania, ograniczenia oraz monitorowania oddziaływania przedsięwzięcia na środowisko;
- przedstawienia analizy porealizacyjnej (w przypadku przedsięwzięć, dla których sporządza się raport o oddziaływaniu przedsięwzięcia na środowisko) – przy czym wówczas organ powinien równocześnie określić zakres oraz termin jej przedstawienia.

Analiza porealizacyjna ma służyć dokonaniu porównania ustaleń zawartych w raporcie o oddziaływaniu przedsięwzięcia na środowisko i w decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach, z rzeczywistym oddziaływaniem przedsięwzięcia na środowisko i działaniami podjętymi w celu jego ograniczenia. Jeżeli z takiej analizy wyniknęłoby, że dla przedsięwzięcia konieczne jest ustanowienie obszaru ograniczonego użytkowania, do analizy powinna być załączona, poświadczona przez właściwy organ, kopia mapy ewidencyjnej z zaznaczonym przebiegiem granic obszaru, na którym konieczne jest utworzenie obszaru ograniczonego użytkowania (art. 83).

Organy właściwe do wydania decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach:

1. Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska – w przypadku:
  - przedsięwzięć będących przedsięwzięciami mogącymi zawsze znacząco oddziaływać na środowisko: dróg, napowietrznych linii energetycznych, instalacji do przesyłu ropy naftowej, produktów naftowych, substancji chemicznych lub gazu, sztucznych zbiorników wodnych,
  - przedsięwzięć na terenach zamkniętych,
  - przedsięwzięć realizowanych na obszarach morskich,
  - zmiany lasu, niestanowiącego własności Skarbu Państwa, na użytek rolny itd.
2. Starosta – w przypadku scalenia, wymiany lub podziału gruntów;

3. Dyrektor Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych – w przypadku zmiany lasu, stanowiącego własność Skarbu Państwa, na użytek rolny;
4. Wójt, burmistrz, prezydent miasta – w przypadku pozostałych przedsięwzięć. art. 75 ust. 1 ustawy OOS.

Organem prowadzącym procedurę OOS oraz wydającym decyzję środowiskową w przypadku rolnictwa i przetwórstwa rolno – spożywczego jest w większości przypadków wójt, burmistrz, prezydent miasta.

Do wniosku o decyzję środowiskową zgodnie z art. 74 ust. 1 ustawy OOS, należy dołączyć:

- w przypadku przedsięwzięć mogących zawsze znacząco oddziaływać na środowisko – raport o oddziaływaniu przedsięwzięcia na środowisko, a gdy wnioskodawca wystąpił o ustalenie zakresu raportu z sporządzony zgodnie z art. 69 ww. ustawy OOS (karta informacyjna i wnioski),
- w przypadku przedsięwzięć mogących potencjalnie znacząco oddziaływać na środowisko – kartę informacyjną przedsięwzięcia zawierającą dane, o których mowa w art. 62a ust. 1 ww. ustawy OOS;
- poświadczoną przez właściwy organ kopię mapy ewidencyjnej w postaci papierowej lub elektronicznej, obejmującej przewidywany teren, na którym będzie realizowane przedsięwzięcie, oraz obejmującej obszar, na który będzie oddziaływać przedsięwzięcie (np. obszar znajdujący się w odległości 100 m od granic tego terenu);
- dowód wniesienia opłaty skarbowej.

Raport o oddziaływaniu przedsięwzięcia na środowisko i kartę informacyjną przedsięwzięcia przedkłada się w trzech egzemplarzach, wraz z ich zapisem w formie elektronicznej na informatycznych nośnikach danych.

Raport o oddziaływaniu przedsięwzięcia na środowisko jest podstawowym dokumentem dającym odpowiedzi na pytania stawiane w procedurze indywidualnej oceny oddziaływania na środowisko. Wymagania, jakie dokument ten powinien spełniać, określa przede wszystkim art. 66 OOS. Informacje powinny uwzględniać przewidywane oddziaływanie analizowanych wariantów w odniesieniu do siedlisk przyrodniczych oraz gatunków roślin i zwierząt, dla których ochrony został wyznaczony obszar Natura 2000.

Procedura oceny oddziaływania na środowisko w rolnictwie i przetwórstwie rolno-spożywczym jest przeprowadzana, gdy realizacja dotyczy:

- **rodzajów przedsięwzięć mogących zawsze znacząco oddziaływać na środowisko, wymagających sporządzenia raportu o oddziaływaniu na środowisko, tj.:**
  - chów lub hodowla norek w liczbie nie mniejszej niż **105 DJP** oraz
  - chów lub hodowla zwierząt innych niż norki w liczbie nie mniejszej niż **210 DJP**; przy czym za liczbę DJP przyjmuje się maksymalną możliwą obsadę zwierząt;

- instalacje wykorzystujące do wytwarzania energii elektrycznej energię wiatru o łącznej mocy nominalnej elektrowni nie mniejszej niż **100 MW** oraz lokalizowane na obszarach morskich Rzeczypospolitej Polskiej.
- **rodzajów przedsięwzięć mogących potencjalnie znacząco oddziaływać na środowisko**, dla których obowiązek sporządzenia raportu o oddziaływaniu na środowisko może być wymagany, tj.:
  - instalacje do produkcji paliw z produktów roślinnych, z wyłączeniem instalacji do wytwarzania biogazu rolniczego, o zainstalowanej mocy elektrycznej nie większej niż **0,5 MW** lub wytwarzających ekwiwalentną ilość biogazu rolniczego wykorzystywanego do innych celów niż produkcja energii elektrycznej;
  - instalacje związane z odzyskiem lub unieszkodliwianiem odpadów, z wyłączeniem instalacji do wytwarzania biogazu rolniczego, o zainstalowanej mocy elektrycznej nie większej niż **0,5 MW** lub wytwarzających ekwiwalentną ilość biogazu rolniczego wykorzystywanego do innych celów niż produkcja energii elektrycznej, a także miejsca retencji powierzchniowej odpadów oraz rekultywacja składowisk odpadów;
  - **chów lub hodowla norek**
    - a) w liczbie **nie mniejszej niż 20 DJP i mniejszej niż 105 DJP**, jeżeli działalność ta prowadzona będzie:
      - *w odległości **mniejszej niż 210 m** od następujących terenów/gruntów, (nie uwzględniając nieruchomości gospodarstwa), na którego terenie chów lub hodowla będą prowadzone:
        - mieszkaniowych,
        - innych zabudowanych z wyłączeniem cmentarzy i grzebowisk dla zwierząt,
        - zurbanizowanych niezabudowanych/ w trakcie zabudowy,
        - rekreacyjno-wypoczynkowych z wyłączeniem kurhanów, pomników przyrody oraz terenów zieleni nieurządzonej niezaliczonej do lasów oraz gruntów zadrzewionych i zakrzewionych,
        - zrealizowanego, realizowanego lub planowanego przedsięwzięcia chowu lub hodowli norek w liczbie nie mniejszej niż 20 DJP
      - *na obszarach objętych formami ochrony przyrody art. 6 ust.1 pkt.1-5, 8, 9 lub w otulinach form ochrony przyrody art. 6 ust.1 pkt.1-3 ustawy o ochronie przyrody;
    - b) w liczbie **nie mniejszej niż 30 DJP i mniejszej niż 105 DJP** – na obszarach innych niż wymienione w lit. a);
  - **chów lub hodowla zwierząt innych niż norki**
    - a) w liczbie **nie mniejszej niż 40 DJP i nie mniejszej niż 210 DJP**, jeżeli działalność ta prowadzona będzie:
      - *w odległości **mniejszej niż 210 m** od następujących terenów, (nie uwzględniając nieruchomości gospodarstwa), na którego terenie chów lub hodowla będą prowadzone:
        - mieszkaniowych,

- innych zabudowanych z wyłączeniem cmentarzy i grzebowisk dla zwierząt,
  - zurbanizowanych niezabudowanych, w trakcie zabudowy
  - rekreacyjno-wypoczynkowych z wyłączeniem kurhanów, pomników przyrody oraz terenów zieleni nieurządzonej niezaliczonej do lasów oraz gruntów zarzewionych i zakrzewionych,
  - zrealizowanego, realizowanego lub planowanego przedsięwzięcia chowu lub hodowli zwierząt innych niż norki w liczbie **nie mniejszej niż 40 DJP**
*na obszarach objętych formami ochrony przyrody art. 6 ust.1 pkt.1-5, 8, 9 lub w otulinach form ochrony przyrody art. 6 ust.1 pkt.1-3 ustawy o ochronie przyrody;
  - b) w liczbie nie mniejszej niż 60 DJP i mniejszej niż 210 DJP** – na obszarach innych niż wymienione w lit. a;
- chów lub hodowla zwierząt obcych rodzimej faunie, innych niż zwierzęta gospodarskie w liczbie nie mniejszej niż **4 matki** lub **20 sztuk**, z wyjątkiem ryb oraz skorupiaków;
  - chów lub hodowla ryb w stawach typu:
    - a) karpiego, jeżeli produkcja ryb będzie większa niż **4 t** z 1 ha powierzchni użytkowej stawu,
    - b) pstrągowego, jeżeli produkcja ryb będzie większa niż **1 t** przy poborze 1 l wody na sekundę w miejscu ujęcia wody;
  - chów i hodowla ryb na obszarach morskich Rzeczypospolitej Polskiej;
  - scalenie gruntów, w których obszar użytków rolnych jest większy niż:
    - a) **10 ha** na obszarach objętych formami ochrony przyrody lub w otulinach form ochrony przyrody,
    - b) **100 ha** na obszarach innych niż wymienione w pkt. a;
  - **zmiana lasu, innego gruntu** o zwartej powierzchni, o powierzchni co najmniej **0,10 ha** pokrytego roślinnością leśną – drzewami i krzewami oraz runem leśnym – lub nieużytku na użytek rolny lub wylesienie mające na celu zmianę sposobu użytkowania terenu
    - a) jeżeli dotyczy lasów łęgowych, olsów lub lasów na siedliskach bagiennych,
    - b) jeżeli dotyczy enklaw pośród użytków rolnych lub nieużytków,
    - c) na obszarach objętych formami ochrony przyrody lub w otulinach form ochrony przyrody,
    - d) w granicach administracyjnych miast;
    - e) powierzchni nie mniejszej niż **1 ha**, inne niż wymienione w pkt. powyżej (a-d);
  - gospodarowanie wodą w rolnictwie polegające na:
    - a) melioracji łąk, pastwisk lub nieużytków,
    - b) melioracji terenów znajdujących się na obszarach objętych formami ochrony przyrody lub w otulinach form ochrony przyrody,
    - c) melioracji na obszarze nie mniejszym niż **2 ha**, innej niż w pkt. a i b, jeżeli:

- w odległości nie większej niż 1 km od granicy projektowanego obszaru meliorowanego w ciągu ostatnich 5 lat zmeliorowano obszar o powierzchni nie mniejszej niż 1 ha oraz
- łączna powierzchnia projektowanego obszaru meliorowanego oraz obszaru zmeliorowanego w ciągu ostatnich 5 lat wyniesie nie mniej niż 5 ha,
- d) melioracji na obszarze nie mniejszym niż **5 ha**, innej niż w pkt. a – c,
- e) realizacji zbiorników wodnych lub stawów, o powierzchni nie mniejszej niż **0,5 ha** na terenach gruntów innych niż orne znajdujących się na obszarach objętych formami ochrony przyrody lub w otulinach form ochrony przyrody,
- f) realizacji stawów o głębokości nie mniejszej niż **3 m**, innej niż wymienione w pkt. e;
- zalesienia:
  - a) pastwisk lub łąk, na obszarach bezpośredniego lub potencjalnego zagrożenia powodzią,
  - b) nieużytków na glebach bagiennych,
  - c) nieużytków lub innych niż orne użytków rolnych, znajdujących się na obszarach objętych formami ochrony przyrody lub w otulinach form ochrony przyrody,
    - zalesienia o powierzchni powyżej **20 ha** inne niż wymienione w punktach powyżej;
    - instalacje do produkcji i przetwórstwa tłuszczów roślinnych lub zwierzęcych;
    - instalacje do przetwórstwa owoców, warzyw, ryb lub produktów pochodzenia zwierzęcego, z wyłączeniem tłuszczów zwierzęcych, o zdolności produkcyjnej nie mniejszej niż **50 t** na rok;
    - instalacje do produkcji mleka lub wyrobów mleczarskich, o zdolności produkcyjnej nie mniejszej niż **50 t** na rok;
    - instalacje do uboju zwierząt;
    - instalacje do pozyskiwania skrobi;
    - instalacje do produkcji tranu lub mączki rybnej;
    - instalacje do pakowania i puszkowania produktów roślinnych i zwierzęcych, o zdolności produkcyjnej nie mniejszej niż **50 t** na rok;
    - browary lub słodownie, o zdolności produkcyjnej nie mniejszej niż **50 t** na rok;
    - cukrownie;
    - gorzelnie, zakłady przetwarzające alkohol etylowy oraz wytwarzające napoje alkoholowe;
- przypadków, w jakich zmiany dokonywane w obiektach są kwalifikowane jako przedsięwzięcia mogące znacząco oddziaływać na środowisko.

Współczynniki przeliczeniowe sztuk zwierząt na duże jednostki przeliczeniowe inwentarza (DJP) zawiera załącznik do **Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 10 września 2019 r. w sprawie przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko** (Dz. U. z 2019 r. poz. 1839). Współczynniki podano w Załączniku nr 1.

2. Kontrola przestrzegania przepisów o ochronie środowiska

Do kontroli przestrzegania przepisów o ochronie środowiska oraz badania stanu środowiska powołana jest **Inspekcja Ochrony Środowiska (IOŚ)**.

Zgodnie z art. 2 *Ustawy z dnia 20 lipca 1991 r. o Inspekcji Ochrony Środowiska (tekst jednolity Dz.U. 2020 r. poz. 995 z późn. zm.)*, do zadań IOŚ należy w szczególności:

- kontrola podmiotów korzystających ze środowiska w rozumieniu *ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska* w zakresie między innymi:
  - przestrzegania przepisów o ochronie środowiska,
  - przestrzegania decyzji ustalających warunki korzystania ze środowiska oraz przestrzegania zakresu, częstotliwości i sposobu prowadzenia pomiarów wielkości emisji i jej wpływu na stan środowiska,
  - eksploatacji instalacji i urządzeń chroniących środowisko przed zanieczyszczeniem,
  - przestrzegania przepisów o gospodarce opakowaniami oraz odpadami opakowaniowymi,
  - przestrzegania przepisów o obowiązkach przedsiębiorców w zakresie gospodarowania niektórymi odpadami oraz o opłacie produktowej,
  - przestrzegania przepisów o zużytym sprzęcie elektrycznym i elektronicznym, z wyjątkiem przepisów art. 37 i art. 39 *ustawy z dnia 11 września 2015 r. o zużytym sprzęcie elektrycznym i elektronicznym (Dz. U. z 2020 r. poz. 1893)*,
  - przestrzegania przepisów o bateriach i akumulatorach, z wyjątkiem przestrzegania przez sprzedawców detalicznych i sprzedawców hurtowych przepisów art. 8, art. 9, art. 10 ust. 1, art. 11, art. 31 ust. 3, art. 48-50, art. 53 oraz art. 54 ust. 1 i 2 *ustawy z dnia 24 kwietnia 2009 r. o bateriach i akumulatorach (Dz. U. z 2020 r. poz. 1850)*,
  - przestrzegania przepisów *ustawy z dnia 14 grudnia 2012 r. o odpadach (Dz.U. z 2020r. poz. 797 i 875)*;
- kontrola przestrzegania przepisów *ustawy z dnia 13 września 1996 r. o utrzymaniu czystości i porządku w gminach (Dz. U. z 2020 r. poz. 1493)*;
- prowadzenie państwowego monitoringu środowiska, w szczególności np.:
  - opracowywanie i realizacja wieloletnich strategicznych programów państwowego monitoringu środowiska i wykonawczych programów państwowego monitoringu środowiska,
  - gromadzenie informacji o środowisku w zakresie ujętym w programach państwowego monitoringu środowiska,
  - przetwarzanie zgromadzonych informacji o środowisku i dokonywanie ocen stanu środowiska,
  - opracowywanie raportów o stanie środowiska,
  - udział w międzynarodowej wymianie informacji o stanie środowiska, w tym kordynacja współpracy z Europejską Agencją Środowiska (*Dz. Urz. UE L 126 z 21.05.2009, str. 13*);

- podejmowanie decyzji wstrzymujących działalność prowadzoną z naruszeniem wymagań związanych z ochroną środowiska lub naruszeniem warunków korzystania ze środowiska;
- przeciwdziałanie poważnym awariom oraz sprawowanie nadzoru nad usuwaniem ich skutków;
- prowadzeniem Krajowego Rejestru Uwalniania i Transferu Zanieczyszczeń;
- wykonywanie zadań określonych w *ustawie z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko Dz. U. z 2020 r. poz. 283 z późn. zm.*);
- udział w przekazywaniu do użytkowania obiektów lub instalacji realizowanych jako przedsięwzięcia mogące zawsze znacząco lub potencjalnie znacząco oddziaływać na środowisko;
- wykonywanie zadań w zakresie zapobiegania szkodom w środowisku i ich naprawy;
- wykonywanie zadań określonych w przepisach o międzynarodowym przemieszczaniu odpadów;
- kontrola wyrobów wprowadzonych do obrotu lub oddanych do użytku, podlegających ocenie zgodności w zakresie spełniania przez nie zasadniczych lub innych wymagań dotyczących ochrony środowiska;
- wykonywanie pomiarów wielkości emisji oraz poziomu substancji lub energii występujących w środowisku;
- współdziałanie w zakresie ochrony środowiska z innymi organami kontroli, organami ścigania i wymiaru sprawiedliwości, innymi organami administracji państwowej i organami samorządu terytorialnego oraz obrony cywilnej, a także organizacjami społecznymi;
- wykonywanie zadań określonych w *ustawie z dnia 20 lipca 2017 r. – Prawo wodne (Dz. U. z 2020 r. poz. 310 z późn. zm.)*);
- wykonywanie innych zadań określonych odrębnymi przepisami.

Zadania Inspekcji Ochrony Środowiska wykonują: Główny Inspektor Ochrony Środowiska oraz wojewoda przy pomocy wojewódzkiego inspektora ochrony środowiska jako kierownika wojewódzkiej inspekcji ochrony środowiska, wchodzącej w skład zespolonej administracji wojewódzkiej. Kontrolę wykonują: Główny Inspektor Ochrony Środowiska, wojewódzcy inspektorzy ochrony środowiska oraz upoważnieni przez nich pracownicy IOŚ zwani „inspektorami”.

Na podstawie wyników kontroli wojewódzki inspektor ochrony środowiska właściwy dla danego terenu może w szczególności:

- wydać zarządzenie pokontrolne kierowane do kierownika kontrolowanej jednostki organizacyjnej lub kontrolowanej osoby fizycznej. Zarządzenia muszą być uzasadnione podstawami prawnymi, z których wynikają oraz określa się termin ich realizacji. Kontrolowany obowiązany jest zawiadomić organ kontroli o sposobie wykonania zarządzeń pokontrolnych,
- wydać na podstawie odrębnych przepisów decyzje administracyjną,

- wszcząć egzekucję, jeżeli obowiązek wynika z mocy prawa lub decyzji administracyjnych,
- nałożyć w drodze decyzji administracyjną karę pieniężną w przypadku stwierdzenia przekroczeń warunków ochrony środowiska określonych w pozwoleniach,
- żądać przeprowadzenia postępowania służbowego lub innego przewidzianego prawem postępowania przeciwko osobom winnym dopuszczenia do uchybień i poinformowania go, w określonym terminie o wynikach tego postępowania i podjętych działaniach. Wojewódzki Inspektor Ochrony Środowiska nie może narzucić kontrolowanemu sposobu zakończenia postępowania,
- upoważnić inspektora do wydania w trakcie kontroli decyzji w przedmiocie wstrzymania działalności powodującej naruszenie wymagań ochrony środowiska, jeżeli zachodzi bezpośrednie zagrożenie zdrowia, życia ludzi albo bezpośrednie zagrożenie zanieczyszczenia środowiska w znacznych rozmiarach,
- upoważnić inspektora do wydania w trakcie kontroli decyzji w przedmiocie oddania do użytku obiektu budowlanego, zespołu obiektów lub instalacji niespełniających wymagań ochrony środowiska,
- powiadomić inne organy administracji oraz organy kontrolne o powziętych podczas kontroli informacjach o naruszeniu warunków przestrzegania prawa, bądź podejrzaniach naruszania tych warunków będących w zakresie kompetencji tych organów.

W razie ujawnienia wykroczenia przeciwko środowisku, organ IOŚ może skierować wniosek o ukaranie do sądu grodzkiego. Na rozprawie organowi IOŚ przysługują uprawnienia oskarżyciela publicznego. Uprawnienia takie przysługują mu także w przypadku, gdy wniosek o ukaranie złożył inny uprawniony oskarżyciel.

W razie ujawnienia przestępstwa przeciwko środowisku na organie IOŚ ciąży obowiązek skierowania, do organu powołanego do ścigania przestępstw (prokuratora lub policji), zawiadomienia o popełnieniu przestępstwa oraz dołączenia dowodów dokumentujących podejrzenia. IOŚ ma obowiązek współdziałać w wykonywaniu czynności kontrolnych z innymi organami kontroli, w tym z Inspekcją Sanitarną, organami administracji państwowej i rządowej, organami samorządu terytorialnego, organami obrony cywilnej oraz organizacjami społecznymi.

Pewne kompetencje kontrolne posiadają również organy administracji publicznej wymienione w art. 379 *POŚ*, tj. wójt, burmistrz lub prezydent miasta, starosta i marszałek województwa. Organy te sprawują kontrolę przestrzegania i stosowania przepisów o ochronie środowiska w zakresie objętym swoją właściwością. Organy te mogą upoważnić do wykonywania funkcji kontrolnych pracowników podległych im urzędów marszałkowskich, powiatowych, miejskich lub gminnych lub funkcjonariuszy straży gminnych.

3. Wpływ działalności rolniczej na środowisko

Rolnictwo, które użytkuje ponad 60% ogólnej powierzchni kraju jest istotnym elementem presji na środowisko. Działalność produkcyjna w rolnictwie może negatywnie wpływać na wody powierzchniowe i podziemne, glebę, czy powietrze. Niewłaściwe stosowanie przemysłowych środków produkcji takich jak nawozy sztuczne i środki ochrony roślin może prowadzić do zaniku naturalnej flory i fauny, zakłócać gospodarkę wodną i mikroklimat, i w konsekwencji niekorzystnie wpływać na wiele ekosystemów. Negatywny, chociaż trudny do oszacowania w wartościach materialnych wpływ rolnictwa może wiązać się z przekształceniami krajobrazu wiejskiego wprowadzającymi doń obce formy zabudowy o charakterze przemysłowym. Skutkami niewłaściwego zagospodarowania przestrzennego w działalności rolniczej, często nieprzewidywanymi, czy wręcz niedocenianymi w dokumentach planistycznych rozwoju gmin, jest degradacja i zubożenie środowiska przyrodniczego.

Prowadzenie bardzo intensywnej produkcji rolnej stwarza szczególne zagrożenie dla środowiska i może powodować jego degradację poprzez:

- zanieczyszczenie wód powierzchniowych i środowiska gruntowo-wodnego w wyniku niewłaściwego stosowania nawozów, zwłaszcza azotowych i fosforowych,
- zanieczyszczenie gleb i wód pozostałościami chemicznych środków ochrony roślin,
- nieprawidłową gospodarkę ściekową w obrębie gospodarstw, w tym nieszczelności zbiorników bezodpływowych na ścieki lub ich nieodpowiedniego oczyszczenia przed wprowadzaniem do wód lub do ziemi,
- intensyfikację różnych form erozji gleb i zmniejszenie ich żyzności,
- emisję do powietrza substancji gazowych pochodzących z intensywnego chowu lub hodowli zwierząt, tj.: amoniak, siarkowodór, metan, dwutlenek węgla,
- emisję do powietrza substancji pyłowych pochodzących z intensywnego chowu lub hodowli zwierząt, tj. pył ze ściółki, magazynów mieszalni pasz, suszarni zbóż czy innych obiektów gospodarskich,
- zmiany w krajobrazie i wyginięcie poszczególnych gatunków fauny i flory.

Niewątpliwie najistotniejszym z wymienionych wyżej czynników presji działalności rolniczej na środowisko jest wprowadzanie do wód powierzchniowych i podziemnych związków pierwiastków biogenych, azotu i fosforu, zarówno ze źródeł punktowych – w postaci ścieków, jak i ze spływów obszarowych i opadów atmosferycznych. Związki azotu i fosforu z jednej strony są bardzo ważnymi substancjami biogenicznymi w produkcji roślinnej i zwierzęcej (rolnictwo), z drugiej strony niebilansowane w znacznym stopniu przyczyniają się do emisji N i P z terenów rolniczych, a w efekcie do eutrofizacji zbiorników wodnych.

Związki biogenne determinują procesy eutrofizacji (przeżyźniania) wód powierzchniowych, którymi objęta jest ponad połowa wszystkich rzek i jezior Polski. Udział polskich rzek w całkowitym ładunku substancji biogenicznych wprowadzanych do Morza Bałtyckiego jest znaczny. W głównej mierze decyduje o tym obszar kraju należący do zlewiska Bałtyku,

liczba ludności (wpływa na źródła punktowe rozproszone N i P), a przede wszystkim wielkość areału rolniczego w kraju. Według danych HELCOM 56% N i 49% P zrzucanych do wód powierzchniowych zlewniska Bałtyku pochodzi ze źródeł obszarowych (głównie rolnictwa) [8].

Zasadniczym czynnikiem decydującym o eutrofizacji rzek i jezior jest fosfor [2]. Eutrofizacja jest głównym przejawem degradacji jezior. I chociaż w ostatnich latach stężenia związków biogenych, stwierdzone w jeziorach są niższe niż kilkanaście lat temu, to nadal wystarczają do stymulowania intensywnych zakwitów wody. Ilość substancji doprowadzonych z obszaru zlewni do wód powierzchniowych jest najmniejsza z terenów zalesionych, największa natomiast z terenów o intensywnej gospodarce rolnej i z obszarów miejskich.

W przypadku wód podziemnych nie ustalono wpływu (udziału) rozróżnialnych źródeł pochodzenia rolniczego na łączną zawartość związków azotu i fosforu. Szacuje się jednak, że źródła pochodzenia rolniczego mają głównie wpływ na stan płytkich (ok. 90 cm p.p.t.) wód gruntowych.

Należy pamiętać, że wody, stanowią integralną część środowiska i podlegają ochronie. Działania ochronne wód to osiągnięcie celów środowiskowych dla jednolitych części wód powierzchniowych, jednolitych części wód podziemnych oraz obszarów chronionych, a także poprawa jakości wód oraz biologicznych stosunków w środowisku wodnym. W oparciu o system monitoringu i oceny wód.

W celu zapobiegania zanieczyszczaniu wód azotanami pochodzącymi ze źródeł rolniczych i ograniczanie takich zanieczyszczeń dla całego kraju opracowano programem działań tzw. *Programem azotanowy (wydany rozporządzeniem)* do stosowania i przestrzegania jego zapisów przez wszystkich prowadzących produkcję rolną. Ponad to opracowano zbiór zaleceń dobrej praktyki rolniczej do dobrowolnego stosowania przez prowadzących produkcję rolną.

Istotnym czynnikiem poprawy jakości wód jest zmniejszenie ilości ścieków odprowadzanych do środowiska, przy jednoczesnym zwiększeniu ilości ścieków oczyszczonych. W ostatnich latach obserwuje się pozytywne trendy w ilości ścieków poddawanych oczyszczaniu z podwyższonym usuwaniem biogenów. W roku 2016 – 55% wszystkich ścieków poddano oczyszczaniu i było ich niemal 2,5 razy więcej niż w roku 2000. Ilość ścieków nieoczyszczonych na przestrzeni lat zmalała trzykrotnie, z 301,3 hm³ w 2000 r., do 104,7 hm³ w 2016 r. W ostatnich latach wzrosła też długość ogólnopolskiej sieci kanalizacyjnej zwłaszcza na wsiach. W 2016 r. 73,5% ludności było obsługiwanych przez oczyszczalnie ścieków (94,8% ludności mieszkającej w miastach i 41,3% ludności mieszkającej na wsi). W ostatnich latach długość sieci kanalizacyjnej wzrosła zwłaszcza na wsiach, głównie dzięki realizacji Krajowego Programu Oczyszczania Ścieków Komunalnych (KPOŚK).

Wśród zidentyfikowanych licznych zagrożeń dla gleb kwestia zanieczyszczenia gleb oraz utrata zawartości materii organicznej i erozja mają z punktu widzenia ochrony środowiska wysoki priorytet. Oddziaływanie produkcji rolnej na grunty rolne w gospodarstwie może być

zarówno pozytywne, jak i negatywne. Z jednej strony prowadzi do wzrostu żyzności i urodzajności gleby, a z drugiej powoduje jej **degradację**.

Czynniki powodujące degradację gleby w obrębie gospodarstwa można podzielić na:

- chemiczne, powodujące spadek zawartości próchnicy, nadmierne zakwaszenie i wyjałowienie ze składników pokarmowych roślin, (np. niepoprawna gospodarka nawozami mineralnymi)
- mechaniczne, powodujące nadmierne zagęszczenie warstwy ornej lub podornej i pogorszenie struktury gleby,
- biologiczne, powodujące spadek biologicznej aktywności gleby i zubożenie składu gatunkowego mikroflory glebowej, (np. nadmierne uproszczenia w uprawie, brak racjonalnego zmianowania)
- nasilenie procesów erozyjnych (brak okrywy roślinnej w okresie jesienno-zimowym).

Podstawowym wskaźnikiem oceny poprawności gospodarowania ziemią jest zawartość glebowej materii organicznej (GMO), czyli próchnicy. Próchnica kształtuje zasadnicze właściwości fizyko-chemiczne i biologiczne gleby, tzn.: strukturę i trwałość gleby, pojemność wodną i sorpcyjną, aktywność biologiczną i enzymatyczną oraz właściwości cieplne, a także mniejsza podatność gleby na erozję oraz wpływa na wielkość plonu.

Wszystkie procesy degradacji prowadzą do zmniejszania się żyzności gleby, co w konsekwencji powoduje uzyskanie mniejszego plonu roślin o pożądanym cechach jakościowych.

Wskutek stosowania nawozów mineralnych, zwłaszcza azotowych i zmniejszanie się zużycia nawozów wapniowych następuje zakwaszanie gleby, co obniża zawartości przyswajalnych dla roślin form fosforu, potasu i manganu. Dlatego istotna jest właściwa gospodarka nawozowa i stosowanie pełnego nawożenia (NPK + Ca + obornik), co umożliwi utrzymanie chemicznych właściwości gleby na poziomie optymalnym dla wzrostu i rozwoju roślin.

Innym czynnikiem związanym z produkcją rolniczą i stwarzającym zagrożenie dla środowiska jest **erozja** czyli proces zmywania, złobienia lub wywiewania wierzchniej warstwy gleby. Erozja utrudnia uprawę gruntów, zmniejsza żyzność gleby, powoduje też zmywanie i przemieszczanie do zbiorników wodnych substancji organicznej oraz związków azotu i fosforu przyspieszających ich eutrofizację. Erozją wodną zagrożone jest około 30% powierzchni kraju, wąwozową 22%, a wietrzną 11%.

Odnośząc się do stanu czystości gleb ocenianego przez pryzmat standardów jakości środowiska określanych dopuszczalną zawartością metali ciężkich i niebezpiecznych związków organicznych, zgodnie z *Rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 1 września 2016 r. w sprawie sposobu prowadzenia oceny zanieczyszczenia powierzchni ziemi (Dz. U. z 2016 r. poz. 1395)*, należy stwierdzić, że około 97% ogólnej powierzchni użytków rolnych jest kwalifikowanych jako gleby o wysokiej jakości rolniczej. Gleby te charakteryzują się naturalną lub nieco podwyższoną zawartością metali ciężkich, takich jak: kadm, miedź, nikiel, ołów i cynk.

Racjonalne stosowanie chemicznych środków ochrony roślin i nawozów mineralnych oraz odpowiednie zwiększanie udziału stosowanych nawozów naturalnych i biologicznych metod ochrony roślin, to promowanie i wdrażanie modelu zrównoważonej gospodarki rolnej.

Przywracanie dobrej jakości powietrza, to dziś jeden z priorytetów polityki ekologicznej państwa. Substancje zanieczyszczające powietrze w produkcji rolniczej to przede wszystkim:

- produkty spalania paliw będących źródłem ciepła do ogrzewania budynków oraz do procesów suszenia zbóż lub pasz (tlenki azotu, dwutlenek węgla, tlenek węgla, pył zawieszony),
- pyły z procesów transportu pneumatycznego pasz lub suszenia zbóż,
- gazy i pyły powstające w procesie chowu lub hodowli zwierząt (amoniak, siarkowodór, chlorowodór, metan, pył zawieszony – np. ze ścierania ściółki),
- pyły i gazy z transportu samochodowego (spaliny powstające w silnikach spalinowych oraz pył związany z ruchem pojazdów),
- pyły z procesów erozji wietrznej gleby.

Większość wytwarzanych w rolnictwie gazów, tj.: dwutlenek węgla, metan, tlenki azotu, zaliczana jest do tzw. gazów cieplarnianych powodujących ocieplanie klimatu. Metan i tlenki azotu wydzielane są w czasie spalania resztek poźniwnych, jak również z miejsc składowania nawozów naturalnych. Ponadto, tlenki azotu emitowane są bezpośrednio z gleby w wyniku nawożenia użytków rolnych.

Polska jest zobowiązana porozumieniami międzynarodowymi, do zmniejszenia emisji gazów cieplarnianych z terenu naszego kraju, w tym Konwencją LRTAP w sprawie transgranicznego przenoszenia zanieczyszczeń na dalekie odległości oraz dyrektyw Unii Europejskiej CAFE, IED, MCP, oraz NEC. Z punktu widzenia ochrony środowiska, podejmowane są działania ograniczające ilość tych gazów powstających na terenie gospodarstwa, jak wdrażanie Dyrektywy NEC i konkluzji BAT w zakresie redukcji amoniaku z rolnictwa.

Należy również zwrócić uwagę na fakt, że substancje zakwaszające takie jak dwutlenek siarki, tlenki azotu, czy amoniak emitowane do powietrza ze źródeł rolniczych mogą być deponowane do podłoża poprzez opad suchy, albo wraz z opadami atmosferycznymi, powodując zakwaszenie gleb i wód, i w konsekwencji negatywnie wpływając na wiele ekosystemów. Zjawisko to w chwili obecnej wykazuje trend spadkowy, czego dowodzą wyniki średniorocznych pomiarów kwasowości opadów atmosferycznych prowadzonych na wybranych stacjach monitoringowych tła zanieczyszczeń atmosfery (Łeba, Jarczew, Śnieżka). Wieloletni wzrost pH opadów atmosferycznych jest efektem stopniowej redukcji emisji tych substancji do atmosfery w skali całego kontynentu.

Poziom zróżnicowania gatunkowego flory i fauny jest miarą zachowania bioróżnorodności danego obszaru. Ochrona różnorodności biologicznej należy do najważniejszych zadań Polityki Ekologicznej Państwa. Urbanizacja terenów wiejskich, wprowadzanie funkcji przemysłowej, zmiany sposobu użytkowania gruntów czy nadmierne wykorzystanie zasobów, to

negatywne czynniki związane z intensywną produkcją rolniczą, mogące zmniejszać różnorodność biologiczną ekosystemów charakterystycznych dla krajobrazu rolniczego Polski.

Zachwianie równowagi biologicznej prowadzące w konsekwencji do zaniku gatunków dzikiej flory i fauny może w szczególności wynikać z:

- rozwoju intensywnej produkcji rolniczej, prowadzącej do powiększania pól kosztem eliminacji miedz, zadrzewień śródpolnych, żywopłotów, małych zbiorników wodnych,
- specjalizacji w produkcji roślinnej, prowadzącej do ograniczenia liczby uprawianych roślin,
- fragmentaryzacji ekosystemów, przerywania korytarzy ekologicznych, niepokojenia zwierząt itp.

Działania związane z ochroną i zachowaniem różnorodności biologicznej w Polsce należy oceniać jako efektywne i skuteczne. Jednym z takich działań, jak tworzenie przepisów, czy programów ochronnych, jest popularyzowanie i wdrażanie zasad dobrej praktyki rolniczej.

II. GOSPODAROWANIE ZASOBAMI WODNYMI

1. Sposoby korzystania z wód

Ze względu na niezbyt wysokie zasoby wodne w Polsce, korzystanie z wód powinno odbywać się w sposób oszczędny i racjonalny. Obowiązek dążenia do unikania strat wody polega na jej właściwym wykorzystaniu oraz na wprowadzaniu nowoczesnych urządzeń technicznych.

Wody dzielimy na wody powierzchniowe i wody podziemne:

- **wody powierzchniowe**, to wody morza terytorialnego, morskie wody wewnętrzne oraz śródlądowe wody powierzchniowe, które dzielą się na:
  - **śródlądowe wody płynące** – cieki naturalne², oraz źródła, z których cieki biorą początek, wody znajdujące się w jeziorach, czy innych naturalnych zbiornikach wodnych o ciągłym, albo okresowym naturalnym dopływie lub odpływie wód powierzchniowych, zbiorniki sztuczne usytuowane na wodach płynących oraz wody w kanałach³;
  - **śródlądowe wody stojące** – wody znajdujące się w jeziorach oraz innych naturalnych zbiornikach wodnych niezwiązanych bezpośrednio, w sposób naturalny z powierzchniami śródlądowymi wodami płynącymi.
- **wody podziemne**, wszystkie wody znajdujące się pod powierzchnią ziemi w strefie nasycenia, w tym wody gruntowe pozostające w bezpośredniej styczności z gruntem lub podglebiem.

Wody podziemne wykorzystuje się przede wszystkim do zaopatrzenia w wodę przeznaczoną do spożycia przez ludzi.

Wody, z wyjątkiem wód morza terytorialnego i morskich wód wewnętrznych, są wodami śródlądowymi.

Ustawa z dnia 20 lipca 2017 r. Prawo wodne reguluje gospodarowanie wodami zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju, w szczególności kształtowanie i ochronę zasobów wodnych, korzystanie z wód oraz zarządzanie zasobami wodnymi.

Ustawa reguluje też sprawy własności wód oraz gruntów pokrytych wodami, a także zasady gospodarowania tymi składnikami jako mieniem Skarbu Państwa.

Zarządzanie zasobami wodnymi służy zaspokajaniu potrzeb ludności i gospodarki, oraz ochronie wód i środowiska związanego z tymi zasobami, w zakresie:

- zapewnienia odpowiedniej ilości i jakości wody dla ludności;

² **Cieki naturalne** – rzeki, strugi, strumienie, potoki, wody płynące w sposób ciągły lub okresowy naturalnymi lub uregulowanymi korytami.

³ **Kanały** – sztuczne koryta prowadzące wody w sposób ciągły lub okresowy, o szerokości dna co najmniej 1,5 m przy ich ujściu lub ujęciu.

- zapewnienia wody na potrzeby rolnictwa oraz przemysłu;
- ochrony przed powodzią oraz suszą;
- ochrony zasobów wodnych przed zanieczyszczeniem oraz niewłaściwą lub nadmierną eksploatacją;
- utrzymywania lub poprawie stanu ekosystemów wodnych i zależnych od wód;
- zaspokojenia potrzeb związanych z turystyką, sportem oraz rekreacją;
- tworzenia warunków dla energetycznego, transportowego i rybackiego wykorzystania wód.

Korzystanie z wód to używanie wody na potrzeby ludności oraz gospodarki, które nie może powodować pogorszenia stanu wód oraz ekosystemów od nich zależnych. Ze względu na sposób korzystania z wód możemy wyróżnić:

- **powszechne korzystanie z wód** – służy zaspokajaniu potrzeb osobistych człowieka, potrzeb gospodarstwa domowego/rolnego, bez stosowania specjalnych urządzeń technicznych, a także do wypoczynku, uprawiania turystyki, sportów wodnych czy amatorskiego połowu ryb; powszechnym korzystaniem z wód objęte wszystkie śródlądowe wody powierzchniowe, morskie wody wewnętrzne oraz wody morza terytorialnego stanowiące własność państwa,
- **zwykle korzystanie z wód** – służy zaspokojeniu potrzeb własnego gospodarstwa domowego lub własnego gospodarstwa rolnego. To korzystanie z wody stanowiącej własność właściciela gruntu oraz z wody podziemnej znajdującej się w jego gruncie. Zwykle korzystanie z wód **nie wymaga: pozwolenia wodnoprawnego albo zgłoszenia wodnoprawnego** jeśli obejmuje:
  - pobór wód podziemnych lub wód powierzchniowych w ilości **średniorocznie nie przekraczającej ilości 5m³/dobę** na potrzeby zwykłego korzystania z wód;
  - wprowadzanie ścieków do wód lub do ziemi w **ilości nieprzekraczającej łącznie 5m³/dobę** na potrzeby zwykłego korzystania z wód,zwykle korzystania z wód nie uprawnia do wykonywania urządzeń wodnych bez wymaganej zgody wodnoprawnej,
- **szczególne korzystanie z wód** – to korzystanie z wód wykraczające poza powszechne oraz zwykle korzystanie z wód.

Szczególnym korzystaniem z wód objęte jest między innymi:

- **odwadnianie** gruntów i upraw;
- użytkowanie wód znajdujących się w stawach i rowach;
- **nawadnianie gruntów/upraw** także na potrzeby działalności rolniczej w rozumieniu art. 2 ust. 2 ustawy z dnia 15 listopada 1984 r. o podatku rolnym (*Dz. U. z 2019 r. poz. 1256 i 1309*), wodami w ilości **większej niż średniorocznie 5 m³ na dobę**;
- **rolnicze wykorzystanie ścieków**, jeżeli ich **łącna ilość jest większa niż 5 m³ na dobę**;
- korzystanie z wód na potrzeby działalności gospodarczej innej niż działalność rolnicza w rozumieniu art. 2 ust. 2 ustawy z dnia 15 listopada 1984 r. o podatku rolnym;
- rybackie korzystanie ze śródlądowych wód powierzchniowych;

- chów ryb w sadzach;
- korzystanie z wód w sztucznych zbiornikach wodnych usytuowanych na wodach płynących, przeznaczonych do chowu lub hodowli ryb i innych organizmów wodnych;
- wydobywanie z wód powierzchniowych, kamienia, żwiru, piasku oraz innych materiałów, a także wycinanie roślin z wód lub brzegu;
- wykonywanie na nieruchomości o powierzchni powyżej 3500 m² robót lub obiektów budowlanych trwale związanych z gruntem, mających wpływ na zmniejszenie naturalnej retencji terenowej przez wyłączenie więcej niż 70% powierzchni nieruchomości z powierzchni biologicznie czynnej na obszarach nieujętych w systemy kanalizacji otwartej lub zamkniętej;
- zapewnienie wody dla funkcjonowania urządzeń umożliwiających migrację ryb.
- Gospodarstwa domowe, podmioty prowadzące działalność gospodarczą mają zapewnić dostęp do usług wodnych zgodnie z ustawą Prawo wodne.

Usługi wodne obejmują między innymi pobór wód podziemnych lub wód powierzchniowych, piętzenie, magazynowanie lub retencjonowanie wód podziemnych i wód powierzchniowych oraz korzystanie z tych wód i inne (*art. 35 ust. 3*). Podmiot korzystający z usług wodnych dokonujący poboru wód powierzchniowych lub podziemnych w ramach usług wodnych jest obowiązany do stosowania przyrządów pomiarowych umożliwiających pomiar ilości pobranych wód (nie dotyczy zwykłego korzystania z wód).

Jeżeli wyniki kontroli gospodarowania wodami wskazują, że właściciele gruntów, którym przysługuje prawo do zwykłego korzystania z wód przekraczają wyżej określone limity poboru wód lub wprowadzania ścieków (powyżej 5 m³) wówczas Wody Polskie⁴ mogą na własny koszt, wyposażyć tych właścicieli gruntów w przyrządy pomiarowe umożliwiające pomiar ilości pobranych wód lub pomiar ilości wprowadzonych ścieków.

Właściciele gruntów, którym przysługuje prawo do zwykłego korzystania z wód są obowiązani zapewnić dostęp do nieruchomości w zakresie niezbędnym do wyposażenia ich w przyrządy pomiarowe.

2. Warunki korzystania z wód

Działalność rolnicza to jedna z branż, która w niektórych sytuacjach może wymagać posiadania zgody wodnoprawnej. W obszarze rolnictwa zgoda wodnoprawna występuje w postaci uzyskania pozwolenia wodnoprawnego lub przyjęcia zgłoszenia wodnoprawnego, reguluje to *Ustawa z dnia 20 lipca 2017 r. Prawo Wodne (tekst jednolity Dz.U z 2020 r. poz. 310 z późn. zm., art. 388-424a)*. Dokumenty te należy uzyskać zanim przystąpi się do działania. Za udzielenie zgód wodnoprawnych, ponosi się opłatę.

Pozwolenie wodnoprawne to decyzja administracyjna wydawana na podstawie Kodeksu Postępowania Administracyjnego na czas określony, na wniosek zainteresowanego korzy-

⁴ Wody Polskie - organ administracji rządowej, realizujący zadania w sprawach gospodarki wodnej.

staniem z wód lub urządzeń wodnych. Właściwym organem do wydawania pozwoleń wodnoprawnych jest dyrektor zarządu zlewni Wód Polskich lub w niektórych przypadkach dyrektor regionalnego zarządu gospodarki wodnej Wód Polskich.

W przypadku małych i średnich gospodarstw rolnych jest to najczęściej dyrektor zarządu zlewni Wód Polskich. W przypadkach szczególnego korzystania z wód lub wykonywania urządzeń wodnych na terenach zamkniętych lub realizowaniu takich przedsięwzięć w części na terenach zamkniętych pozwolenie wodnoprawne wydaje dyrektor regionalnego zarządu gospodarki wodnej Wód Polskich w rozumieniu przepisów ustawy *Prawo ochrony środowiska*.

Właściwym organem w sprawach przyjmowania zgłoszeń wodnoprawnych jest kierownik nadzoru wodnego Wód polskich.

Istnieje szereg działań, wymagających uzyskania pozwolenia wodnoprawnego (art. 389-390). Należą do nich **szczególne korzystanie z wód, usługi wodne oraz wykonywanie urządzeń wodnych**. Są to między innymi:

- nawadnianie (odwadnianie) gruntów/upraw wodami **w ilości większej niż średniorocznie 5 m³ na dobę** (szczególne korzystanie z wód);
- korzystanie z wód na potrzeby działalności rolniczej **w ilości większej niż średniorocznie 5 m³ na dobę** (szczególne korzystanie z wód);
- rolnicze wykorzystanie ścieków, jeżeli ich łączna ilość jest większa niż 5 m³ na dobę (szczególne korzystanie z wód);
- użytkowanie wody znajdującej się w stawach i rowach (szczególne korzystanie z wód);
- pobór wód powierzchniowych lub podziemnych w celu nawadniania w ilości **większej niż średniorocznie 5 m³ na dobę** (usługi wodne);
- **wykonanie obiektów służących do ujmowania wód** powierzchniowych lub podziemnych oraz urządzeń służących do nawadniania gruntów (urządzenia wodne);
- wykonanie urządzeń melioracji wodnych niezaliczonych do urządzeń wodnych.

W pozwoleniu wodnoprawnym ustala się cel i zakres korzystania z wód, warunki wykonywania uprawnień oraz obowiązki niezbędne ze względu na ochronę zasobów środowiska, interesów ludności i gospodarki, w zasięgu oddziaływania zamierzonego korzystania z wód lub planowanych do wykonania urządzeń wodnych.

W zależności od rodzaju działalności, której dotyczy pozwolenie wodnoprawne, ustala się np.:

- ilość pobieranej wody, w tym dla wód powierzchniowych maksymalną ilość m³ na sekundę, średnią ilość m³ na dobę, maksymalną ilość m³ na godzinę oraz dopuszczalną ilość m³ na rok, a dla wód podziemnych maksymalną ilość m³ na sekundę, średnią ilość m³ na dobę oraz dopuszczalną ilość m³ na rok;
- sposób i zakres prowadzenia pomiarów ilości i jakości pobieranej wody w stanie pierwotnym;
- prowadzenie okresowych pomiarów wydajności i poziomu zwierciadła wody w studni itp.

Do wniosku o udzielenie pozwolenia wodnoprawnego należy **dołączyć operat wodnoprawny**. *Ustawa z dnia 20 lipca 2017 r. Prawo wodne (Dz. U. z 2020 r., poz. 310 z późn. zm., art. 407-420)* określa wymogi i dokumenty, jakie powinien spełniać i zawierać operat wodnoprawny w zależności od zamierzonego korzystania z wód lub planowanych do wykonania urządzeń wodnych.

Informacje dotyczące **opisu wymaganej dokumentacji w sprawie zgłoszenia wodnoprawnego określa** art. 421-424a ustawy Prawo Wodne, natomiast art. 394 wymienia działania, które wymagają takiego zgłoszenia.

Zgodnie z *Ustawą z dnia 7 czerwca 2001 r. o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę i zbiorowym odprowadzaniu ścieków (tekst jednolity Dz. U. z 2020 r. poz. 2028)* w gospodarstwie pobierającym wodę z ujęcia gminnego dostarczanie wody odbywa się na podstawie **pisemnej umowy** zawartej **między przedsiębiorstwem wodociągowo-kanalizacyjnym, a odbiorcą usług**. To samo dotyczy ścieków. Przedsiębiorstwo wodociągowo-kanalizacyjne jest obowiązane do zawarcia umowy o zaopatrzenie w wodę lub odprowadzanie ścieków z osobą, której nieruchomość została przyłączona do sieci i wystąpiła z pisemnym **wnioskiem o zawarcie takiej umowy**.

Stawki opłat za korzystanie z wodociągów uchwalane są przez radę gminy/miasta i zawarte w Dziennikach Urzędowych Województwa/uchwałach gminy.

III. GOSPODARKA ŚCIEKAMI

1. Rodzaje ścieków

Ścieki to woda, która nie stanowi już bezpośredniej wartości dla celu, w jakim była używana lub produkowana, biorąc pod uwagę jej jakość, ilość lub czas występowania.

Zgodnie z *POŚ*, przez ścieki rozumie się wprowadzanie do wód lub do ziemi: wody zużytej w szczególności na cele bytowe lub gospodarcze, a także wody opadowe lub roztopowe czy ciekłe odchody zwierzęce z wyjątkiem gnojówki i gnojowicy przeznaczonych do rolniczego wykorzystania.

Na terenie gospodarstwa rolnego mogą powstawać:

- **ścieki bytowe** – ścieki z budynków mieszkalnych, powstające w wyniku ludzkiego metabolizmu lub funkcjonowania gospodarstw domowych oraz ścieki o zbliżonym składzie pochodzące z tych budynków;
- **ciekłe odchody zwierzęce** – odchody z chowu lub hodowli zwierząt z wyjątkiem gnojówki i gnojowicy przeznaczonych do rolniczego wykorzystania;
- **wody opadowe i roztopowe** – wody będące skutkiem opadów atmosferycznych.

2. Sposoby odprowadzania ścieków

Odprowadzanie ścieków z gospodarstwa domowego może odbywać się poprzez kanalizację zbiorczą lub indywidualną. Najlepszym dla środowiska jest zbiorcze odprowadzenie ścieków do oczyszczalni (ścieków), jednak nie zawsze, ze względu na brak odpowiedniej infrastruktury wsi jest to możliwe.

Zasady zbiorowego odprowadzania ścieków i działalności przedsiębiorstw wodociągowo-kanalizacyjnych określa *Ustawa z dnia 7 czerwca 2001 r. o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę i zbiorowym odprowadzaniu ścieków (tekst jednolity Dz.U. 2020 r. poz. 2028)*. Zbiorowe odprowadzanie ścieków jest zadaniem własnym gminy.

Gospodarstwa, które nie mają możliwości podłączenia do zbiorczej kanalizacji oraz nie posiadają przydomowej oczyszczalni ścieków powinny być wyposażone w szczelne zbiorniki na nieczystości płynne zwane szambami. *Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 12 kwietnia 2002 r. w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie (tekst jednolity Dz.U. z 2019 r. poz. 1065)* określa warunki dotyczące zbiorników bezodpływowych (szamb) na nieczystości ciekłe, które powinny mieć:

- dno i ściany nieprzepuszczalne;
- szczelne przykrycie z zamykanym otworem do usuwania nieczystości;
- odpowietrzenie wyprowadzone co najmniej 0,5 m ponad poziom terenu.

Nie dopuszcza się stosowania zbiorników na nieczystości ciekłe na obszarach podlegających szczególnej ochronie środowiska i narażonych na powódzie oraz zalewanie wodami opadowymi (§ 35).

Bezodpływowe zbiorniki⁵ powinny być opróżniane przy pomocy wozów asenizacyjnych, a ich zawartość dowożona do oczyszczalni ścieków. Działalność taka powinna odbywać się na podstawie umowy korzystania z usług wykonywanych przez zakład będący gminną jednostką organizacyjną lub przedsiębiorcą posiadającego zezwolenie na prowadzenie działalności w zakresie opróżniania zbiorników bezodpływowych i transportu nieczystości ciekłych. **Właściciele nieruchomości, którzy pozbywają się z nieruchomości nieczystości ciekłych, obowiązani są do udokumentowania usług związanych z opróżnianiem zbiorników bezodpływowych na nieczystości płynne**, w formie umowy i dowodów uiszczania opłat zgodnie z *Ustawą z dnia 13 września 1996 r. o utrzymaniu czystości i porządku w gminach (tekst jednolity Dz.U. z 2020 r. poz. 1439 art. 6, ust. 1, 1a, 2)*. Przepisy nakładają na władze gminy obowiązek nadzoru i kontroli tej działalności.

Gospodarstwa, które nie mają możliwości podłączenia do kanalizacji mogą być wyposażone w przydomową oczyszczalnię ścieków. Jest to urządzenie do biologicznego uzdatniania ścieków w miejscu ich powstawania. Polecana dla terenów o rozproszonej zabudowie, gdzie budowa kanalizacji zbiorczej jest zbyt kosztowna. Jest to rozwiązanie stosunkowo proste, efektywne i bezpieczne, pod warunkiem, że zostało właściwie zaprojektowane i wykonane oraz jest poprawnie eksploatowane.

W zależności od warunków terenowych, na których leży gospodarstwo, można budować oczyszczalnie biologiczne z różnego rodzaju filtrami np.: z filtrem korzeniowym, piaskowym, glebowym, ze złożem biologicznym lub nowocześniejsze w technologii SBR z wykorzystaniem aeratorów. Najpopularniejsze są oczyszczalnie biologiczne, które zajmują małą powierzchnię i można je instalować bez względu na poziom wód gruntowych oraz rodzaj gruntu na działce.

Przydomowe oczyszczalnie ścieków z drenażem rozsączającym lub skrzynią rozsączającą (technologii SBR, SBR Primo + Wiro Tytan 5) stanowią dobre rozwiązanie dla wielu gospodarstw indywidualnych. Wielkość oczyszczalni powinna wystarczyć do przerobienia ścieków z naszego gospodarstwa. Dlatego powinniśmy ustalić jej przepustowość lub równoważną liczbę mieszkańców (RLM). Przepustowość to ilość ścieków oczyszczonych w ciągu doby. Przyjmuje się, że w domu czteroosobowej rodziny produkuje się 0,6-0,65 m² ścieków na dobę (150-160 l na osobę). O wyborze metody oczyszczania ścieków będą decydowały możliwości techniczne i ograniczenia prawne, a także zasobność finansowa właściciela gospodarstwa.

---

⁵ **Zbiorniki bezodpływowe** – instalacje i urządzenia przeznaczone do gromadzenia nieczystości ciekłych w miejscu ich powstawania.

Przy lokalizacji **przydomowej oczyszczalni ścieków** należy pamiętać, aby zachować minimalne odległości urządzeń oczyszczalni od elementów zagospodarowania terenu lub zabudowy.

Tabela 1

Minimalne odległości urządzeń oczyszczalni

Lp.	Elementy zagospodarowania lub zabudowy terenu	Odległość w metrach [m] od	
		osadnika	drenażu
1.	Granica posesji lub droga	2	2
2.	Dom mieszkalny	brak norm	5
3.	Studnia – ujęcie wody pitnej	15	30
4.	Wody gruntowe	brak norm	1,5
5.	Rurociągi z gazem, wodą	1,5	1,5
6.	Kable elektryczne	0,8	0,8
7.	Drzewa i krzewy	brak norm	3,0

Przeptywowe, szczelne osadniki podziemne, stanowiące część przydomowej oczyszczalni ścieków gospodarczo-bytowych, służące do wstępnego ich oczyszczenia, mogą być sytuowane w bezpośrednim sąsiedztwie budynków jednorodzinnych, pod warunkiem wyprowadzenia ich odpowietrzenia przez instalację kanalizacyjną, **co najmniej 0,6 m** powyżej górnej krawędzi okien i drzwi zewnętrznych w tych budynkach zgodnie *Rozporządzeniem Ministra Infrastruktury z dnia 12 kwietnia 2002 r. (tekst jednolity Dz. U. z 2019 r. poz. 1065, § 38)*.

Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane (tekst jednolity Dz. U. z 2020 r. poz. 1333, art. 29 ust. 1 pkt. 3-3a) podaje, że budowa indywidualnych przydomowych oczyszczalni ścieków o wydajności do 7,50 m³ na dobę oraz zbiorników bezodpływowych na nieczystości ciekłe o pojemności do 10 m³; nie wymaga uzyskania pozwolenia na budowę, a jedynie zgłoszenia o zamierzonej budowie organowi administracji architektoniczno-budowlanej – Staroście Powiatowemu. W zgłoszeniu należy określić rodzaj, zakres i sposób wykonywania robót budowlanych⁶ oraz termin ich rozpoczęcia. Do zgłoszenia należy dołączyć oświadczenie o posiadanym prawie do dysponowania nieruchomością na cele budowlane oraz w zależności od potrzeb, odpowiednie szkice lub rysunki (uwzględniające odległości m. inn.: od granicy działki, itd.), decyzję o środowiskowych uwarunkowaniach (jeśli jest wymagana). Zamiast dokonania zgłoszenia dotyczącego robót budowlanych, może też wystąpić z wnioskiem o wydanie decyzji o pozwoleniu na budowę (*art. 30 ust. 1 pkt. 1, ust. 1a, 2*).

Oczyszczalnie ścieków o przepustowości **do 5 m³/dobę**, wykorzystywane na potrzeby własnego gospodarstwa domowego lub rolnego w ramach zwykłego korzystania z wód są instalacją **nie wymagającą pozwolenia wodnoprawnego** i nie wymagają zgłoszenia wg przepisów POŚ.

⁶ **Roboty budowlane** – budowa, a także prace polegające na przebudowie, montażu, remoncie lub rozbiórce obiektu budowlanego.

Wykonywanie pomiarów eksploatacji oczyszczalni ścieków zależy od rodzaju korzystania z wód. Jeżeli będzie się to odbywać w ramach **zwykłego korzystania z wód**, to pomiary **nie są wymagane**, ponieważ:

- zgodnie z *art. 101 Ustawy Prawo wodne* – zakłady pobierające wodę, przeznaczające ścieki do rolniczego wykorzystania oraz wprowadzające ścieki do wód lub do ziemi są obowiązane prowadzić pomiary ilości pobranej wody oraz ilości i jakości ścieków oraz prowadzić ewidencję dokonywanych pomiarów,
- zgodnie z *art. 16 pkt 73, zakłady* – rozumie się przez to podmioty korzystające z wód w ramach usług wodnych, wykonujące urządzenia wodne lub wykonujące inne działania wymagające zgody wodnoprawnej. Wówczas ważne jest by rolnik eksploatował oczyszczalnię zgodnie z instrukcją tej oczyszczalni.

Jeżeli wprowadzanie ścieków odbywa się w ramach szczególnego korzystania z wód wówczas takie badania-potwierdzające prawidłowe eksploatowanie oczyszczalni są wymagane.

Ścieki pochodzące z własnego gospodarstwa domowego lub rolnego poza aglomeracją mogą być wprowadzane do ziemi, w ramach zwykłego korzystania z wód, w granicach gruntu stanowiącego własność wprowadzającego, **jeżeli są spełnione łącznie następujące warunki:**

- ilość ścieków nie przekracza **5,0 m³/dobę**;
- BZT₅⁷ ścieków dopływających do indywidualnego systemu oczyszczania ścieków jest zredukowane, co najmniej o **20%**, a zawartość zawiesin ogólnych, co najmniej o **50%**;
- miejsce wprowadzania ścieków oddzielone jest warstwą gruntu o miąższości, co najmniej **1,5 m** od najwyższego użytkowego poziomu wodonośnego wód podziemnych (§ 11, ust. 4).

Ścieki pochodzące z własnego gospodarstwa domowego lub rolnego zlokalizowanego w aglomeracji, mogą być wprowadzane do ziemi w ramach zwykłego korzystania z wód, w granicach gruntu stanowiącego własność wprowadzającego, **jeżeli spełnione są łącznie następujące warunki:**

- **ilość ścieków nie przekracza 5,0 m³/dobę**;
- nie przekraczają najwyższych dopuszczalnych wartości substancji zanieczyszczających właściwych dla RLM aglomeracji, na obszarze której zlokalizowane jest gospodarstwo, określonych w załączniku nr 3 do wyżej wymienionego rozporządzenia;
- miejsce ich wprowadzania do ziemi jest oddzielone warstwą gruntu o miąższości co najmniej **1,5 m** od najwyższego użytkowego poziomu wodonośnego wód podziemnych (§ 11, ust. 5).

---

⁷ BZT₅ – wskaźnik zanieczyszczenia wód, określa podatności ścieków na biologiczne oczyszczanie – im wyższa wartość BZT_n, tym większe zanieczyszczenie. BZT to zapotrzebowanie na tlen niezbędne do utlenienia związków organicznych zawartych w wodzie lub ściekach. Proces biochemiczny utleniania najintensywniej przebiega w pierwszych pięciu dniach. Indeks BZT₅, gdzie 5 to liczba dni.

3. Rolnicze wykorzystanie ścieków i osadów ściekowych

Przez **rolnicze wykorzystanie ścieków** rozumie się zastosowanie ścieków bytowych oraz ścieków komunalnych, ścieków przemysłowych biologicznie rozkładalnych i wody odprowadzane z obiektów chowu lub hodowli ryb, do nawadniania oraz nawożenia użytków rolnych i stawów wykorzystywanych do chowu lub hodowli ryb. Nawożenie użytków rolnych może odbywać się przez dodanie materiałów do gleby, rozproszanie na powierzchni, wstrzykiwanie do gruntu, umieszczenie pod powierzchnią gruntu lub mieszanie z warstwami powierzchniowymi gruntu.

Ścieki te nie powinny stanowić zagrożenia dla jakości wód podziemnych i powierzchniowych, substancjami szczególnie szkodliwymi. Rolnicze wykorzystanie ścieków wymaga uzyskania pozwolenia wodnoprawnego (*jeżeli łączna ilość ich wykorzystania przekracza 5 m³/dobę*).

Ścieki mogą być przeznaczone do rolniczego wykorzystania, jeżeli BZT₅ ścieków dopływających jest zredukowane co najmniej o 20%, a zawartość zawiesin ogólnych co najmniej o 50%, odpowiadają one określonym warunkom sanitarnym oraz nie przekraczają najwyższych dopuszczalnych wskaźników zanieczyszczeń obecnych w ściekach zgodnie z *Rozporządzeniem Ministra Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej z dnia 12 lipca 2019 r. w sprawie substancji szczególnie szkodliwych dla środowiska wodnego oraz warunków, jakie należy spełnić przy wprowadzaniu do wód lub do ziemi ścieków a także przy wprowadzaniu wód opadowych lub roztopowych do wód lub do urządzeń wodnych (Dz. U. z 2019 r. poz. 1311 § 16)*.

Spełnienie powyższych wymagań ocenia się na podstawie badań mikrobiologicznych i parazytologicznych ścieków (tabela 2) oraz badań stanu i składu ścieków przeznaczonych do rolniczego wykorzystania, które wykonuje się co najmniej raz na dwa miesiące.

Tabela 2

Normy sanitarne dla ścieków wykorzystywanych rolniczo

Lp.	Wskaźnik	Wielkość dopuszczalna
1.	Bakterie chorobotwórcze z rodzaju Salmonella	niewykrywalne w 1 litrze
2.	Obecność żywych jaj pasożytów (Ascaris sp., Trichuris sp., Toxocara sp.)	nieobecne w 1 litrze

Wykorzystanie rolnicze ścieków wymaga też przeprowadzania badań gleb na zawartości metali ciężkich, na których będą stosowane. Badania te wykonuje się co 5 lat.

Dopuszczalne zawartości metali ciężkich w glebach przeznaczonych do rolniczego wykorzystania ścieków nie mogą przekraczać ilości podanych w tabeli 3.

Tabela 3

Zawartość metali ciężkich w wierzchniej warstwie gleby (0-25 cm)

Lp.	Rodzaj metalu	Maksymalna zawartość metali ciężkich w mg/kg suchej masy gleby na gruntach:			
		bardzo lekkich	lekkich	średnich	ciężkich
1.	Ołów (Pb)	20	40	60	80
2.	Kadm (Cd)	0,5	1	2	3
3.	Rtęć (Hg)	0,7	0,8	1,2	1,5
4.	Nikiel (Ni)	10	20	35	50
5.	Chrom (Cr)	30	50	75	100
6.	Miedź (Cu)	20	25	50	75
7.	Cynk (Zn)	60	80	120	180

Roczne i sezonowe dawki ścieków wykorzystywanych rolniczo określone w pozwoleniach wodnoprawnych albo pozwoleniach zintegrowanych, nie mogą przekroczyć zapotrzebowania roślin na azot, potas, wodę oraz utrudniać przebiegu procesów samooczyszczania się gleby, dlatego wysokość dawek ścieków powinna uwzględniać:

- potrzeby pokarmowe roślin uprawnych;
- zasobność gleby w składniki pokarmowe (fosfor, potas);
- dawki składników wprowadzanych do gleby w nawozach naturalnych, organicznych (zwłaszcza azotu);
- zagospodarowanie gruntów i system płodozmianu.

Rolnicze wykorzystanie ścieków wymaga pozwolenia wodnoprawnego. W praktyce uzyskuje je jednostka oferująca ścieki, czyli zarządzający instalacją wytwarzającą ścieki. Rolnik wykorzystujący ścieki na własnych polach winien upewnić się, czy jednostka je oferująca posiada pozwolenie wodnoprawne oraz aktualne wyniki badań składu tych ścieków. W przeciwnym razie winien uregulować stan formalnoprawny we własnym zakresie.

Stosując ścieki, rolnik musi bezwzględnie posiadać plan nawożenia, uwzględniający termin zastosowania ścieku, rodzaj jego przeznaczenia, powierzchnię nawożenia, wysokość dawki oraz ilość składników wniesionych do gleby ze ściekami, na podstawie wyników analizy gleby. Zasady zbywania ścieków przez ich wytwórcę, wykonywania niezbędnych badań ścieków i gleby oraz opracowania planu nawożenia są najczęściej ustalane pomiędzy wytwórcą, a wykorzystującym ścieki rolnikiem na podstawie umów cywilnoprawnych.

Kontrolowany podmiot wykorzystujący ścieki rolniczo winien posiadać:

- plan nawożenia ściekami,
- kopię pozwolenia wodnoprawnego od jednostki oferującej ścieki,
- wyniki analizy gleby (podstawowe i na zawartość metali ciężkich).

Przy stosowaniu ścieków powinno uwzględniać się warunki położenia gruntów, tabela 4.

Tabela 4

Warunki położenia gruntów przeznaczonych do rolniczego wykorzystania ścieków oraz urządzeń i instalacji przeznaczonych do magazynowania i przygotowania ścieków do rolniczego wykorzystania

Lp.	Położenie gruntów na których stosuje się rolnicze wykorzystanie ścieków:	Min. odległości	
1.	Od obiektów przeznaczonych na pobyt ludzi, przy rozprowadzaniu ścieków:	grawitacyjnym	100 m
		za pomocą deszczowni	200 m
2.	Od dróg publicznych i linii kolejowych przy rozprowadzaniu ścieków	grawitacyjnym	20 m
		za pomocą deszczowni	70 m
3.	Od linii brzegu wód płynących, przy spadku terenu	do 2%	30 m
		od 2 do 10%	50 m
		ponad 10%	70 m
4.	Od zbiorników wodnych, stawów rybnych nie przeznaczonych do zasilania ściekami, od linii brzegu jezior, przy spadku terenu	do 2%	50 m
		od 2 do 10%	80 m
		ponad 10%	100 m
5.	Od ujęcia wód powierzchniowych i podziemnych stanowiących	źródło zaopatrzenia ludności w wodę przeznaczoną do spożycia	250 m

Zgodnie z *Ustawą z dnia 20 lipca 2017 r. Prawo wodne (tekst jednolity Dz.U. z 2020 r. poz. 310. z późn. zm., art. 84 ust. 4)* **zabrania się rolniczego wykorzystania ścieków na gruntach:**

- zamrażniętych, zalany wodą, nasyconych wodą lub przykrytych śniegiem, z wyjątkiem dna stawów ziemnych wykorzystywanych do chowu i hodowli ryb;
- wykorzystywanych do upraw roślin, przeznaczonych do spożycia w stanie surowym;
- w których zwierciadło wód podziemnych znajduje się płycej niż **1,5 m** od powierzchni ziemi lub od dna rowu rozprowadzającego ścieki oraz
- na obszarach o spadku terenu większym niż **10%** dla gruntów ornych;
- na obszarach o spadku terenu większym niż **20%** dla łąk, pastwisk oraz plantacji drzew leśnych;
- na obszarach szczególnego zagrożenia powodzią w okresie prognozowanego wezbrania wód.

Komunalne osady ściekowe, to osady pochodzące z oczyszczalni ścieków z komór fermentacyjnych oraz innych instalacji służących do oczyszczania ścieków komunalnych oraz innych ścieków o składzie zbliżonym do składu ścieków komunalnych.

Komunalne osady ściekowe można wykorzystywać w rolnictwie do uprawy wszystkich płodów rolnych wprowadzanych do obrotu handlowego łącznie z uprawami przeznaczonymi do produkcji pasz, **z wyjątkiem** łąk, pastwisk oraz roślin warzywnych, jagodowych przeznaczonych do bezpośredniego spożycia przez ludzi. Osady można też stosować do uprawy: roślin przeznaczonych do produkcji kompostu oraz roślin nieprzeznaczonych do spożycia i do produkcji pasz. Powyższe zastosowanie osady mogą znaleźć, po uprzedniej ich obróbce, która obniży podatność osadów na procesy zagniwania i będzie eliminować zagrożenie dla środowiska czy życia i zdrowia ludzi.

Komunalne osady ściekowe stosuje się w postaci płynnej, mazistej i ziemistej. Osady w postaci płynnej wprowadza się do gleby metodą iniekcji (wstrzykiwania) lub metodą natryskiwania, w tym hydroobsiewu.

Osady ściekowe w postaci mazistej i ziemistej wymagają najpierw równomiernego rozproszczenia na powierzchni gleby, a następnie niezwłocznego z nią zmieszania. Komunalne osady ściekowe przetransportowane na nieruchomości gruntową, na której mają być stosowane powinny być wprowadzone do gruntu, nie później niż następnego dnia po ich przetransportowaniu.

Zgodnie z art. 96 ust. 2, 3 *Ustawy o odpadach z dnia 14 grudnia 2012 r. (tekst jednolity Dz.U. z 2020 r. poz. 797 z późn. zm.)* **komunalne osady ściekowe mogą być przekazywane do stosowania władającemu powierzchnią ziemi (np. właścicielowi, dzierżawcy itd.), wyłącznie przez wytwórcę tych osadów i to wytwórca ponosi odpowiedzialność za prawidłowe stosowanie osadów w rolnictwie.** Przed stosowaniem osady oraz grunty na których mają być stosowane powinny być one poddane badaniom przez wytwórcę komunalnych osadów ściekowych.

Wytwórca komunalnych osadów ściekowych jest obowiązany do przekazywania władającemu powierzchnią ziemi, na której komunalne osady ściekowe mają być stosowane, **wyników badań osadów** wraz z tymi osadami **oraz informacji o dawkach** osadu, które można stosować na poszczególnych gruntach (art. 96 ust.7).

Stosowanie komunalnych osadów ściekowych nie może powodować pogorszenia jakości gleb oraz wód powierzchniowych i podziemnych.

Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 6 lutego 2015 r. w sprawie komunalnych osadów ściekowych (Dz.U. z 2015 r. poz. 257) określa warunki, jakie muszą być spełnione przy stosowaniu osadów, a także dawki, zakres i częstotliwość badań komunalnych osadów ściekowych i gruntów, na których osady te mają być stosowane.

Komunalne osady ściekowe muszą spełniać określone normy sanitarne tabela 5, a zawarte w nich metale ciężkie nie mogą przekraczać wartości przedstawionych w tabeli 6.

Tabela 5

Normy sanitarne dla próbek badanych osadów ściekowych

Lp.	Wskaźnik	Wielkość dopuszczalna
1.	Bakterie z rodzaju Salmonella	niewykrywalne w 100 g osadu
2.	Obecność żywych jaj pasożytów jelitowych (Ascaris sp., Trichuris sp., Toxocara sp.):	dopuszczalne w 1 kg s. m. osadu
	- w rolnictwie	wynosi 0
	- do rekultywacji terenów	jest nie większa niż 300
	- do uprawy roślin przeznaczonych do produkcji kompostu	jest nie większa niż 300
	- do uprawy roślin nieprzeznaczonych do spożycia i do produkcji pasz	jest nie większa niż 300

Tabela 6

Dopuszczalna zawartość metali ciężkich w próbce badanych osadów ściekowych

Lp.	Metale	Zawartość metali ciężkich w mg/kg suchej masy osadu przystosowaniu komunalnych osadów ściekowych nie większa niż:	
		w rolnictwie oraz do rekultywacji gruntów na cele rolne	do uprawy roślin przeznaczonych do produkcji kompostu, do uprawy roślin nie przeznaczonych do spożycia i produkcji pasz
1.	Kadm (Cd)	20	50
2.	Miedź (Cu)	1000	2000
3.	Nikiel (Ni)	300	500
4.	Ołów (Pb)	750	1500
5.	Cynk (Zn)	2500	5000
6.	Rtęć (Hg)	16	25
7.	Chrom (Cr)	500	2500

Dawki komunalnych osadów ściekowych stosowanych w rolnictwie ustala się oddzielnie dla każdej zbadanej objętości komunalnego osadu ściekowego na podstawie wyników badań. Dopuszczalna dawka osadu zależy od: rodzaju gruntu i sposobu jego użytkowania, jakości komunalnego osadu ściekowego i gleby oraz zapotrzebowania roślin na fosfor i azot. Dopuszczalne dawki komunalnych osadów ściekowych przedstawiono w tabeli 7.

Tabela 7

Dawki komunalnych osadów ściekowych

Lp.	Wykorzystanie komunalnych osadów ściekowych	Dawka komunalnych osadów ściekowych w Mg suchej masy/ha (Mg = 1 tona)	Uwagi
1.	Rolnictwo Rekultywacja gruntów na cele rolne	3 Mg s.m./ha dawka na rok	przy zabiegu jednokrotnym w ciągu 2 albo 3 lat dopuszczalna dawka skumulowana nie może przekraczać 6 Mg s. m/ha/2 lata 9 Mg s. m/ha/3 lata
2.	Uprawa roślin przeznaczonych do produkcji kompostu Uprawa roślin nieprzeznaczonych do spożycia i produkcji pasz Rekultywacja terenów na cele nierolne	15 Mg s.m/ha dawka na rok	przy zabiegu jednokrotnym w ciągu 2 albo 3 lat dopuszczalna dawka skumulowana nie może przekraczać 30 Mg s. m/ha/2 lata 45 Mg s. m/ha/3 lata

Wykorzystanie komunalnych osadów ściekowych wiąże się z opracowaniem planu nawożenia. **Plan nawożenia osadem** powinien zawierać: termin zastosowania osadu, rodzaj jego przeznaczenia (np. uprawa), powierzchnię (działka ewidencyjna), wielkość dawki, ilość

składników wniesionych z osadem – zarówno metali ciężkich, jak i innych pierwiastków np.: fosforu, azotu na podstawie analiz osadu i gleby.

Wyniki analiz składu osadu ściekowego powinny obejmować następujące oznaczenia:

- odczyn osadu (pH);
- zawartość suchej masy i substancji organicznej wyrażonych w % s. m.;
- zawartość azotu i fosforu ogólnego oraz wapnia i magnezu wyrażonych w % s. m.;
- zawartość metali ciężkich w mg/kg s. m., (tabela 6);
- obecność bakterii chorobotwórczych z rodzaju Salmonella w 100 g osadu;
- liczbę żywych jaj pasożytów jelitowych Ascaris sp., Trichuris sp. i Toxocara sp. w kg s. m.

Wyniki analiz gleby na których stosuje się komunalne osady ściekowe powinny uwzględnić oznaczenia:

- odczynu gleby (nie mniejszy niż 5,6),
- zawartości metali ciężkich (zawartości określone w tabeli 3) gdy stosujemy osady w rolnictwie (uprawach rolniczych) w mg/kg s.m.,
- zawartości fosforu przyswajalnego w mg P₂O₅/100 g gleby.

Analiza gleby powinna być wykonana **każdorazowo przed zastosowaniem osadu**.

Przy stosowaniu komunalnych osadów ściekowych do uprawy roślin **nieprzeznaczonych do spożycia i produkcji pasz (np. wierzba)**, zawartość metali ciężkich w wierzchniej (0-25 cm) warstwie gleby, nie może przekroczyć parametrów podanych w Tabeli 8.

Tabela 8

Zawartość metali ciężkich w wierzchniej warstwie gleby (0-25 cm)

Lp.	Rodzaj metalu	Maksymalna zawartość metali ciężkich w mg/kg suchej masy gleby na gruntach:		
		Lekkich	średnich	ciężkich
1.	Ołów (Pb)	50	75	100
2.	Kadm (Cd)	3	4	5
3.	Rtęć (Hg)	1	1,5	2
4.	Nikiel (Ni)	30	45	60
5.	Chrom (Cr)	100	150	200
6.	Miedź (Cu)	50	75	100
7.	Cynk (Zn)	150	220	300

Opracowanie planu nawożenia osadem, oraz dostarczenie wyników badań osadu i gleby zapewnia władającemu powierzchnią ziemi wytwórca osadów ściekowych.

***

Władający powierzchnią ziemi (np. rolnik, dzierżawca itd.), ma obowiązek powyższą dokumentację przechowywać przez okres 5 lat licząc od dnia zastosowania komunalnych osadów ściekowych.

Ustawa o odpadach z dnia 14 grudnia 2012 r. (tekst jednolity Dz.U z 2020 r. poz. 797 z późn. zm. art. 96, ust. 12) wyznacza też obszary, na których obowiązuje **zakaz stosowania osadów ściekowych**:

- na glebach wykazujących większe od dopuszczalnych zawartości metali ciężkich;
- na gruntach rolnych o spadku przekraczającym **10%**;
- na gruntach o dużej przepuszczalności (piaski luźne i słabo gliniaste oraz piaski gliniaste lekkie), jeżeli poziom wód gruntowych jest na głębokości mniejszej niż **1,5 m** poniżej powierzchni gruntu;
- na gruntach wykorzystywanych na pastwiska i łąki;
- na rośliny przeznaczone do bezpośredniego spożycia przez ludzi;
- na gruntach, na których rosną rośliny sadownicze i warzywa z wyjątkiem drzew owocowych;
- na gruntach przeznaczonych pod uprawę roślin jagodowych i warzyw, których części jadalne bezpośredni stykają się z ziemią i są spożywane w stanie surowym – w ciągu 18 miesięcy poprzedzających zbiory i w czasie zbiorów;
- na gruntach wykorzystywanych do upraw pod osłonami;
- na terenach położonych w odległości nie mniejszej niż **100 m** od ujęcia wody, domu mieszkalnego lub zakładu produkcji żywności;
- w pasie gruntu o szerokości **50 m** bezpośrednio przylegający do brzegów jezior i cieków;
- na obszarach szczególnego zagrożenia powodzią oraz na terenach czasowo podtopionych i bagiennych;
- na obszarach czasowo zamarzniętych i pokrytych śniegiem;
- na terenach ochrony pośredniej stref ochronnych ujęć wody (*w przypadku ich ustanowienia w akcie prawa miejscowego wydanym na podstawie art.135 ust.1 pkt 2 ustawy z dnia 20 lipca 2017 r. – Prawo wodne Dz.U. z 2020 r. poz. 310*);
- na obszarach ochronnych zbiorników wód śródlądowych (*w przypadku ich ustanowienia w akcie prawa miejscowego wydanym na podstawie art. 141 ust. 1 ustawy z dnia 20 lipca 2017 r. – Prawo wodne*);
- na obszarach parków narodowych i rezerwatów przyrody;
- na terenach objętych pozostałymi formami ochrony przyrody (tj. parki krajobrazowe, obszary chronionego krajobrazu, obszary Natura 2000, pomniki przyrody, użytki ekologiczne, zespoły przyrodniczo-krajobrazowe), jeśli osady zostały wytworzone poza tymi terenami.

Poza tym zakazuje się stosowania komunalnych osadów ściekowych poza obszarem województwa, na którym zostały wytworzone. Komunalne osady ściekowe mogą być stosowane na obszarze innego województwa niż to, na którym zostały wytworzone, jeżeli odległość od miejsca wytwarzania odpadów do miejsca stosowania położonego na obszarze innego województwa jest mniejsza niż odległość do miejsca stosowania położonego na obszarze tego samego województwa.

IV. GOSPODARKA NAWOZAMI

1. Rodzaje nawozów

Ustawa z dnia 10 lipca 2007 r. o nawozach i nawożeniu (tekst jednolity Dz.U z 2021 r. poz. 76 z późn. zm.) określa **nawozy** jako produkty przeznaczone do dostarczania roślinom składników pokarmowych lub zwiększania żyzności gleb albo zwiększania żyzności stawów rybnych. Zgodnie z tą ustawą wyróżnia się następujące rodzaje nawozów **przeznaczonych do rolniczego wykorzystania**:

- **nawozy mineralne** - nawozy nieorganiczne produkowane w drodze przemian chemicznych, fizycznych lub przerobu surowców mineralnych, w tym wapno nawozowe, także zawierające magnez oraz nawozy pochodzenia organicznego;
- **nawozy oznaczone „NAWÓZ WE”** – spełniające wymagania rozporządzenia nr 2003/2003
- **nawozy naturalne**:
  - obornik, gnojówka i gnojowica,
  - odchody zwierząt gospodarskich, z wyjątkiem odchodów pszczół i zwierząt futerkowych, bez dodatków innych substancji,
  - guano;
- **nawozy organiczne** – nawozy wyprodukowane z substancji organicznej lub z mieszanin substancji organicznych, w tym komposty, także wyprodukowane przy udziale dżdżownic;
- **nawozy organiczno-mineralne** – mieszaniny nawozów mineralnych i organicznych;
- **środki wspomagające uprawę roślin** – środki poprawiające właściwości gleby⁸, stymulatory wzrostu⁹ i podłoża do upraw;
- **podłoże do upraw** – materiał inny niż glebę, w tym substraty, w którym są uprawiane rośliny.

2. Przechowywanie nawozów

Wymagania dotyczące przechowywania i stosowania nawozów mineralnych i naturalnych reguluje ww. ustawa i akty wykonawcze. Nawozy należy stosować i przechowywać w sposób nie powodujący zagrożeń dla zdrowia ludzi lub zwierząt lub środowiska naturalnego. Prawidłowe przechowywanie nawozów chroni przed przedostawaniem się niebezpiecznych substancji do wody i gleby.

Nawozy mineralne, organiczne i organiczno-mineralne

Zgodnie z art. 24, ust. 1-3 ustawy, **nawozy mineralne (w tym oznaczone znakiem „NAWÓZ WE”), organiczne i organiczno-mineralne, środki poprawiające właściwości**

⁸ **Środek poprawiający właściwości gleby** – substancje dodawane do gleby w celu poprawy jej właściwości lub jej parametrów chemicznych, fizycznych, fizykochemicznych lub biologicznych;

⁹ **Stymulator wzrostu** – związek organiczny lub mineralny lub jego mieszanina, korzystnie wpływająca na rozwój roślin lub inne procesy życiowe roślin, **nie dotyczy** regulatora wzrostu będącego środkiem ochrony roślin w rozumieniu przepisów o ochronie roślin.

gleby i stymulatory wzrostu w postaci stałej przechowuje się w opakowaniach jednostkowych, bądź luzem w pryzmach formowanych na utwardzonym i nieprzepuszczalnym podłożu, po ich przykryciu materiałem wodoszczelnym, zgodnie z instrukcją ich stosowania i przechowywania. Nie dopuszcza się składowania w pryzmach saletry amonowej i nawozów zawierających azotan amonowy w ilości, która odpowiada zawartości azotu całkowitego powyżej 28%.

Nawozy mineralne, w tym oznaczone znakiem „NAWÓZ WE”, organiczne, organiczno-mineralne i środki wspomagające uprawę roślin, w postaci płynnej przechowuje się w zamkniętych opakowaniach lub w szczelnych, przystosowanych do tego celu zbiornikach, (*art. 24, ust. 5*).

Nawozy (w tym „NAWÓZ WE”) i środki wspomagające uprawę roślin, w postaci stałej, przewożone luzem, powinny być zabezpieczone przed ich rozsypywaniem się, pyleniem i zamknięciem. Natomiast w postaci płynnej powinny być przewożone w zamkniętych i szczelnych opakowaniach, zbiornikach lub cysternach, (*art. 2, ust. 1-2*).

Podłoża do upraw w postaci stałej przechowuje się w opakowaniach jednostkowych lub luzem w pryzmach formowanych na utwardzonym i nieprzepuszczalnym podłożu, po ich przykryciu materiałem wodoszczelnym.

Nawozy naturalne

Zgodnie z *Rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 12 lutego 2020 r. w sprawie Programu działań mających na celu zmniejszenie zanieczyszczenia wód azotanami pochodzącymi ze źródeł rolniczych oraz zapobieganie dalszemu zanieczyszczeniu* (Dz.U z 2020 r. poz. 243; pkt 1.4) nawozy naturalne płynne i stałe przechowuje się w sposób bezpieczny dla środowiska zapobiegając przedostawaniu się odcieków do wód i gruntu oraz kiedy ich wykorzystanie rolnicze nie jest możliwe.

Obecnie podmioty prowadzące produkcję rolną tym działają specjalne produkcji rolnej, oraz działalność, w ramach której są przechowywane odchody zwierzęce lub stosowane nawozy, zapewniają przechowywanie nawozów naturalnych płynnych w szczelnych zbiornikach (dno i ściany) o pojemności gromadzącej co najmniej 4-miesięczną produkcję tego nawozu. Przy czym zbiorniki te powinny być przykryte osłoną elastyczną lub pływającą. Warunki techniczne, dla zbiorników określa *Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej z dnia 7 października 1997 r. w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budowle rolnicze i ich usytuowanie* (Dz.U z 2014 r. poz. 81, § 6).

W przypadku zamkniętych zbiorników na płynne odchody zwierzęce oprócz nieprzepuszczalnego dna i ścian powinny być szczelnie przykryte (z wyłączeniem części znajdującej się pod budynkiem inwentarskim, stanowiących technologiczne wyposażenie tego budynku) oraz mieć wlot wentylacyjny i zamykany otwór wejściowy).

Obornik może być przechowywany w budynku inwentarskim o nieprzepuszczalnym podłożu kiedy zwierzęta gospodarskie utrzymywane są na głębokiej ściółce. Możliwe jest

tymczasowe formowanie przyzma obornika, bezpośrednio na gruntach rolnych, ale trzeba przestrzegać zasad określonych w *Programie działań*.

Podmioty prowadzące chów lub hodowlę zwierząt gospodarskich w liczbie **mniejszej lub równej 210 DJP**; dostosowują powierzchnię lub pojemności posiadanych miejsc do przechowywania nawozów naturalnych **31.12.2024 r.**

Pozostali prowadzący **większą produkcję** muszą to uczynić **do 31.12.2021 r.**

Należy zapewnić nieprzepuszczalne miejsce na obornik na **5 miesięcy** oraz szczelny zbiornik na **6 miesięcy**. Informacje o sposobie obliczania wymaganej pojemności zbiorników lub powierzchni miejsc do przechowywania nawozów naturalnych zamieszczone są w *programie działań*. Pomocna może być też aplikacja na stronie CDR Brwinów w zakładce **PRODUKCJA ROLNA – Program azotanowy – Narzędzia pracy doradczej**

✓ **Aplikacja do sporządzania planu nawożenia azotem**

✓ **Aplikacja do wyliczania maksymalnych dawek azotu**

Zwierzęta futerkowe utrzymywane w wyniesionych klatkach i bateriach z ażurową podłogą wymagają zabezpieczenia gruntu znajdującego się pod nim szczelna i litą, przed odciekami do gruntu i wód. Nie dotyczy systemu pastwiskowego z zadarnioną powierzchnią.

Zabronione jest składowanie **pomiotu ptasiego** bezpośredni na gruncie **przez cały rok**.

Urządzenia do składowania nawozów naturalnych, uciążliwe dla otoczenia ze względu na ulatniające się z nich substancje odorowe, powinny być usytuowane po stronie zewnętrznej względem budynku mieszkalnego i odizolowane pasem drzew i krzewów, z uwzględnieniem ciągu technologicznego. Odległości poszczególnych budowli określa powyższe **Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Gospodarki** (Dz. U. z 2014 r. poz. 81).

Odległość, zamkniętych zbiorników na płynne odchody zwierzęce i zamkniętych lub otwartych zbiorników na produkty pofermentacyjne w postaci płynnej, od obiektów budowlanych wymieniono w tabeli 9.

Zamknięte zbiorniki na płynne odchody zwierzęce, a także płyty/miejsca do składowania obornika mogą być usytuowane w odległościach mniejszych od granicy działki sąsiedniej niż podano w tabeli 9 lub na granicy działek, jeżeli będą przylegać do tego samego rodzaju budowli rolniczych na działce sąsiedniej.

Zgodnie z *Ustawą Prawo budowlane (tekst jednolity Dz. U. z 2020 r. poz. 1333 z późn. zm.; art. 29 ust. 1, pkt. 29)* **budowa** obiektów gospodarczych związanych z produkcją rolną i uzupełniających zabudowę zagrodową w ramach istniejącej działki siedliskowej jak:

- szczelne **zbiorniki** na gnojówkę lub gnojowicę,
- **płyty do składowania obornika nie wymagają pozwolenia**, natomiast **wymagają zgłoszenia** organowi administracji architektoniczno-budowlanej (*art. 30 ust. 2-2a*).

W zgłoszeniu należy określić rodzaj, zakres, miejsce i sposób wykonywania robót budowlanych oraz termin ich rozpoczęcia.

Do zgłoszenia należy dołączyć:

- oświadczenie, złożył oświadczenie, pod rygorem odpowiedzialności karnej, o posiadanym prawie do dysponowania nieruchomością na cele budowlane;
- odpowiednie szkice lub rysunki – w zależności od potrzeb;
- pozwolenia, uzgodnienia i opinie, których obowiązek dołączenia wynika z przepisów odrębnych ustaw, w szczególności decyzję o środowiskowych uwarunkowaniach, zgodnie z art. 72 ust. 3 ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko lub kopie tych pozwoleń, uzgodnień, opinii i innych dokumentów.

Tabela 9

Wymagane odległości dla obiektów i urządzeń

Wyszczególnienie	Zbiorniki zamknięte na płynne odpady zwierzęce oraz produkty pofermentacyjne w postaci płynnej (m)	Zbiorniki otwarte na produkty pofermentacyjne w postaci płynnej oraz płyt obornikowych (m)
Od otworów okiennych i drzwiowych pomieszczeń przeznaczonych na pobyt ludzi na działkach sąsiednich	15	30
Od magazynów środków spożywczych, a także od obiektów budowlanych (budynków) przetwórstwa artykułów rolno-spożywczych	15	50
Od granicy działki sąsiedniej	4	4
Od studni	5	15
Od budynków magazynowych pasz i ziarna	5	10
Od silosów na zboże i pasze	5	5
Od silosów na kiszonki	5	10

3. Stosowanie nawozów

W myśl art. 17 *Ustawy o nawozach i nawożeniu* można stosować wyłącznie nawozy i środki wspomagające uprawę roślin dopuszczone do obrotu przez ministra do spraw rolnictwa. Nawozy te oraz środki wspomagające uprawę roślin muszą spełniać określone wymagania jakościowe i nie mogą zawierać zanieczyszczeń określonych przepisami.

Dopuszczalna dawka nawozu naturalnego, zastosowanego w okresie jednego roku, nie może zawierać więcej niż 170 kg azotu w czystym składniku na 1 ha użytków rolnych.

Zgodnie z ww. ustawą **zabrania się stosowania nawozów**:

- **na glebach zalanych wodą, nasyconych wodą, zamrzniętych¹⁰, przykrytych śniegiem** (nie dotyczy nawożenia stawów wykorzystywanych do chowu lub hodowli ryb);
- **naturalnych w postaci płynnej** – podczas wegetacji roślin przeznaczonych do bezpośredniego spożycia przez ludzi;
- zabrania się stosowania nawozów amonowo-węglanowych;
- zabrania się stosowania mocznika w formie granulowanej, z wyłączeniem stosowania mocznika w formie granulowanej zawierającego inhibitor ureazy albo powłokę biodegradowalną (wchodzi w życie z dniem 01.08.2021 r.).

Szczegółowy sposób stosowania nawozów określa **Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 16 kwietnia 2008 r. (tekst jednolity Dz. U. z 2019 r. poz. 1826)**.

- Nawozy stosuje się równomiernie na całej powierzchni pola w sposób wykluczający nawożenie pól i upraw do tego nieprzeznaczonych. Wymaga to użycia właściwego sprzętu i starannej regulacji rozsiewaczy i rozlewaczy nawozów.
- Nawozy można stosować łącznie ze środkami ochrony roślin jedynie wówczas, gdy jest to przewidziane w instrukcji stosowania środka ochrony roślin lub nawozu.
- Przy ustalaniu dawek nawozu uwzględnia się potrzeby pokarmowe roślin i zasobność gleby w składniki pokarmowe, a w przypadku stosowania odpadów w rozumieniu przepisów o odpadach, środków wspomagających uprawę roślin i dodatków do wzbogacenia gleby – również dawki składników pokarmowych wprowadzanych do gleby z tymi substancjami (§ 2, ust. 1-3).
- Nawozy naturalne i organiczne, w postaci stałej, mogą być stosowane podczas wegetacji roślin (pogłównie) tylko na użytkach zielonych i na wieloletnich uprawach polowych roślin nieprzeznaczonych do bezpośredniego spożycia przez ludzi.

Nawozy mineralne, w tym nawozy oznaczone „NAWÓZ WE”, można stosować też przy użyciu sprzętu agrolotniczego, pod warunkiem, że:

- sprzęt jest wyposażony w urządzenia do tego celu;
- prędkość wiatru nie przekracza 3m/s, a wilgotność względna powietrza to minimum 60%;
- powierzchnia upraw, do nawożenia, to co najmniej 30 ha, które położone są w odległości co najmniej 500 m od dróg publicznych, budynków, obiektów, w których są utrzymywane zwierzęta, pasiek, upraw zielarskich, ogrodów działkowych, cieków, zbiorników wodnych, rezerwatów przyrody, parków narodowych, uzdrowisk, obszarów ochrony uzdrowiskowej i obiektów/obszarów chronionych odrębnymi przepisami.

Jedną z ważnych zasad stosowania nawozów jest przestrzeganie odległości w przypadku **śsiedztwa pól uprawnych z wódami powierzchniowymi**, tabela 10.

¹⁰ **Gleba nie zamrznięta** - uznaje się taką glebę, która rozmarza co najmniej powierzchniowo w ciągu dnia.

Tabela 10

**Odległości w jakich nie stosujemy nawozów w pobliżu
wód powierzchniowych**

Na gruntach rolnych od brzegu				
Rodzaj nawozów	jezior/zbiornika wodnego o pow. do 50 ha	cieków naturalnych ¹¹	rowów nie licząc rowów o szer. do 5 m liczonej na górnej krawędzi brzegu rowu	kanałów
Nawozy bez gnojowicy	5 m	5 m	5 m	5 m
Gnojowica	10 m	10 m	10 m	10 m
Na gruntach rolnych od:				
Rodzaj nawozów	brzegu jezior i zbiorników wodnych o pow. powyżej 50 ha	ujęć wody, gdy nie ustanowiono strefy ochronnej wg ustawy z dnia 20 lipca 2017 r. Prawo wodne	Obszary morskie pasa nadbrzeżnego	
Wszystkie nawozy	20 m	20 m	20 m	

Odległości określone w tabeli 10, mogą zostać zmniejszone o połowę w przypadku występowania uprawy roślinnej i:

- stosowania nawozów przy pomocy urządzeń bezpośrednio aplikujących je do gleby;
- podzielenia pełnej dawki nawozów na co najmniej 3 równe części i stosowanie ich w odstępach przynajmniej 2 tygodni (minimum 14 dni).

Inne zasady stosowania nawozów, w tym stosowanie nawozów na terenach o dużym nachyleniu, terminy stosowania nawozów określa *Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 12 lutego 2020 r. sprawie przyjęcia „Programu działań mających na celu zmniejszenie zanieczyszczenia wód azotanami pochodzącymi ze źródeł rolniczych oraz zapobieganie dalszemu zanieczyszczeniu”* (Dz. U. 2020 r. poz. 243).

4. Plan nawożenia

Celem nawożenia jest zaspokojenie potrzeb pokarmowych roślin w stopniu umożliwiającym uzyskanie wysokich plonów dobrej jakości. Dla prawidłowego rozwoju i plonowania roślin niezbędne jest ich zrównoważone żywienie wszystkimi składnikami pokarmowymi. Deficyt jakiegoś makro- czy nawet mikroelementu zmniejsza efektywność wykorzystania innych składników pokarmowych przez roślinę.

Każdy gatunek rośliny charakteryzuje się swoistym składem pod względem zawartości makro- i mikroelementów. Stąd pobieranie poszczególnych składników pokarmowych też jest różne. Potrzeby pokarmowe poszczególnych gatunków roślin odpowiadają ilości niezbędnego

¹¹ **Cieki naturalne** – to rzeki, strugi, strumienie i potoki oraz inne wody płynące w sposób ciągły lub okresowy naturalnymi lub uregulowanymi korytami;

składnika, jaką rośliny muszą pobrać dla wydania maksymalnego plonu. Pokrywanie potrzeb pokarmowych roślin, w warunkach konkretnego pola, odbywa się poprzez nawożenie roślin.

Plan nawożenia ułatwia racjonalne zarządzanie nawożeniem w gospodarstwie. Umożliwia poprawne planowanie nawożenia na kolejne lata. Obejmuje rozdział nawozów pod poszczególne rośliny i pola uprawne, z uwzględnieniem odczynu i zasobności gleby na podstawie analiz gleby wykonywanych przynajmniej przez okręgowe stacje chemiczno-rolnicze. Realizacja planu nawożenia w gospodarstwie powinna zapewniać maksymalne wykorzystanie składników z nawozów naturalnych i organicznych oraz azotu wiązanego przez rośliny motylkowe.

Ustawa *Prawo wodne* **zobowiązuje podmioty** prowadzące produkcję rolną, w tym działy specjalne produkcji rolnej oraz podmioty prowadzące działalność, w ramach której są przechowywane odchody zwierzęce lub stosowane nawozy do opracowania planu nawożenia azotem. **Plan nawożenia azotem opracowuje się najpóźniej do dnia rozpoczęcia stosowania nawozów na podstawie planu.** Planowane dawki nawozów na poszczególne działki rolne (uprawy) powinny uwzględniać potrzeby pokarmowe roślin i warunków siedliska.

Plan nawożenia azotem mają obowiązek opracować:

- **prowadzący chów lub hodowlę:**
  - drobiu powyżej 40 000 stanowisk lub
  - świń powyżej 2 000 stanowisk dla świń o wadze ponad 30 kg lub
  - 750 stanowisk dla macior **oraz**
- nabywający od tych gospodarstw nawóz naturalny lub produkt pofermentacyjny;**
- **posiadający gospodarstwo rolne:**
  - powyżej 100 ha UR; lub
  - uprawiający uprawy intensywne powyżej 50 ha (*Załącznik nr 7 Programu Działań*) lub
  - utrzymujący obsadę większą niż 60 DJP wg stanu średniorocznego;
- **nabywający nawóz naturalny** lub produkt pofermentacyjny do bezpośredniego rolniczego wykorzystania w celu nawożenia lub poprawy właściwości gleby, od podmiotu importującego nawóz naturalny lub produkt pofermentacyjny z terytoriów państw trzecich.

Poza tym podmiot, który prowadzi chów lub hodowlę:

- drobiu powyżej 40 000 stanowisk lub
- świń powyżej 2 000 stanowisk dla świń o wadze ponad 30 kg lub
- 750 stanowisk dla macior: **ma również obowiązek:**
  - zaopiniować plan nawożenia azotem w okręgowej stacji chemiczno-rolniczej najpóźniej do dnia rozpoczęcia stosowania nawozów – z pozytywną opinią,
  - uiścić stosowną opłatę za zaopiniowany plan nawożenia,
  - doręczyć kopię opracowanego planu nawożenia azotem wraz z pozytywną jego opinią: wójtowi, burmistrzowi lub prezydentowi miasta oraz organowi Inspekcji Ochrony Środowiska (najpóźniej do dnia rozpoczęcia stosowania nawozu/produktu pofermentacyjnego).

Podmioty te mogą również zbyć nawozy naturalne, ale nie całą ich produkcję. Tylko **do 30%** gnojówki i gnojowicy można przeznaczyć do bezpośredniego rolniczego wykorzystania, na podstawie pisemnej umowy, Załącznik nr 2. Umowę trzeba przechowywać co najmniej przez 3 lata od dnia jej wygaśnięcia. Pozostałą ilość gnojówki i/lub gnojowicy (70% produkcji) należy przeznaczyć do produkcji biogazu rolniczego lub zagospodarować na działkach rolnych, których jest posiadaczem i na których prowadzi uprawę roślin. W umowie należy podać ilość przekazanego nawozu naturalnego oraz zawartość w nim azotu na 1 t lub m³ nawozu. Wyliczenia można zrobić na podstawie Załącznika nr 3, wyliczając wcześniej stany średnioroczne zwierząt lub aplikacji – link do aplikacji na następnej stronie.

Pozostałe podmioty, prowadzące produkcję rolną, w tym działy specjalne produkcji rolnej oraz działalność, w ramach której są przechowywane odchody zwierzęce lub stosowane nawozy, w tym posiada gospodarstwo rolne

- powyżej 100 ha UR lub
- uprawiający uprawy intensywne powyżej 50 ha lub
- utrzymujące obsadę większą niż 60 DJP wg stanu średniorocznego,

mogą również przekazywać nawozy naturalne lub produkty pofermentacyjne (częściowo lub w całości), **ale tylko na podstawie pisemnej umowy** pod rygorem nieważności. Dokument muszą przechowywać 3 lata licząc od dnia wygaśnięcia.

Podmioty prowadzące produkcję rolną, działy specjalne produkcji rolnej oraz podmioty prowadzące działalność, w ramach której są przechowywane odchody zwierzęce lub stosowane nawozy, **które nie muszą opracować** planu nawożenia azotem, (np. mają mniejszą powierzchnię uprawy, mniejszą produkcję lub mniejszą obsadę zwierząt – DJP niż wymienioną wyżej) stosują nawozy w dawkach **nieprzekraczających maksymalnych dawek nawozów azotowych** dla upraw w plonie głównym określonych w **Rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 12 lutego 2020 r. w Programie działań (Dz.U. z 2020 r. poz. 243)**. Przy czym plony należy uzyskiwać w oparciu o uregulowanego odczynu gleby, zbilansowane nawożenia NPK i stosowanie integrowanej ochrony roślin.

Gdy jednak podmioty, te zdecydują się opracowywać plan nawożenia azotem, muszą się stosować do ogólnie przyjętych zasad.

Pomocne w opracowywaniu planu nawożenia azotem albo obliczenia maksymalnych dawek azotu mogą być aplikacje w formie elektronicznej, na stronie internetowej CDR Brwinów. Poniżej opis ścieżki do ściągnięcia aplikacji.

<https://www.cdr.gov.pl/produkcja-rolna/program-azotanowy>

Narzędzia pracy doradczej

- ✓ Aplikacja do sporządzania **planu nawożenia azotem**
- ✓ Aplikacja do wyliczania **maksymalnych dawek azotu**

Obowiązkowo plany nawożenia powinny być opracowane i stosowane w gospodarstwach realizujących, zadania Programu Rolnośrodowiskowego, w ramach pakietu *Rolnictwo zrównoważone* zgodnie z **Rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 20 lipca 2004 r. (Dz. U. z 2004 r.**

Nr 174, poz. 1809 z późn. zm. załącznik Nr 1, pkt. II.1); oraz **Rozporządzeniem Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 13 marca 2013 r.** (Dz. U. z 2013r. Nr 0, poz. 361 z późn. zm. załącznik 3 I Pakiet 1. z późn. zm.) i w gospodarstwach stosujących osady ściekowe.

5. Polepszacze gleb

Ustawa z dnia 11 marca 2004 r. o ochronie zdrowia zwierząt oraz zwalczaniu chorób zakaźnych zwierząt (tekst jednolity Dz. U. z 2020 r. poz. 1421) wskazuje, że produkty uboczne pochodzenia zwierzęcego i produkty pochodne **mogą być wprowadzanie do obrotu i stosowanie** zgodnie z rozporządzeniem nr 1069/2009 oraz z tą ustawą.

Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 1069/2009 z dnia 21 października 2009 r. określa przepisy sanitarne dotyczące produktów ubocznych pochodzenia zwierzęcego, nieprzeznaczonych do spożycia przez ludzi, i uchyla rozporządzenie (WE) nr 1774/2002 o produktach ubocznych pochodzenia zwierzęcego) (Dz. Urz. UE L 300 z 14.11.2009 r., str. 1, z późn. zm.).

definiuje pojęcia

„**nawóz organiczny**” i „**polepszacz gleby**” jako materiały pochodzenia zwierzęcego stosowane do utrzymywania lub poprawienia odżywiania roślin oraz właściwości fizycznych i chemicznych oraz aktywności biologicznej gleb, stosowane oddzielnie albo łącznie; które mogą zawierać obornik, niezmineralizowane guano, treść przewodu pokarmowego, kompost i pozostałości fermentacyjne.

Stosowane nawozy organiczne i polepszacze gleby, muszą spełniać określone warunki :

- pochodzić z odpowiedniego materiału kategorii 2 lub kategorii 3 (art. 9 i 10 rozporządzenia);
- ich wyprodukowanie powinno być zgodnie z warunkami określonymi w tym rozporządzeniu dla zakładów je wytwarzających;
- pochodzić odpowiednio, z zatwierdzonych lub zarejestrowanych przedsiębiorstw lub zakładów oraz
- w przypadku mączki mięsno-kostnej pochodzącej z materiału kategorii 2 i przetworzonych białek zwierzęcych przeznaczonych do użytku jako nawozy organiczne i polepszacze gleby być tak sporządzone, aby wykluczyć dalsze ich użycie jako pasze, i oznaczone, jeśli istnieje taka potrzeba.

Również pozostałości fermentacyjne z procesu przetwarzania w biogaz lub kompost mogą być wprowadzane do obrotu i używane jako nawozy organiczne lub polepszacze.

6. Soki kiszonkowe

Soki kiszonkowe powstają przy zakiszaniu świeżej zielonej masy roślin (mniej lub bardziej podsuszanej) na paszę dla zwierząt.

Wszystkie pasze soczyste produkowane w gospodarstwie, powinny być przechowywane w odpowiednich magazynach:

- przyzmach polowych na płytach lub na podkładzie z folii, sieczki, słomy lub innym materiale, który pochłania odcieki oraz pod przykryciem foliowym;
- silosach przejazdowych lub wieżowych;
- belach lub rękawach foliowych.

Magazyny na pasze najlepiej lokalizować w pobliżu budynków produkcyjnych od strony pola lub dróg prowadzących na pole czy z pola, w odpowiedniej odległości od zabudowań i granic zagrody wiejskiej, zgodne z wymaganiami prawa budowlanego.

Soki z zakiszanych roślin nie mogą przedostawać się do wód, gleby, drenów powodując ich skażenie, zatrucie lub zatykanie. Źle zabezpieczone soki kiszonkowe zawierają duży ładunek azotu i w przypadku nieprawidłowego kiszenia mogą stanowić poważne zagrożenie dla środowiska naturalnego.

Przy zakiszaniu zielonej masy roślinnej należy pamiętać, że:

- zabronione jest składowanie i przechowywanie kiszonek bezpośrednio na gruncie;
- nie dopuszcza się ponownego składowania i przechowywania kiszonek na podkładzie z folii, sieczki, słomy lub innym materiale, który pochłania odcieki, w tym samym miejscu przez okres 3 lat;
- zabronione jest składowanie i przechowywanie kiszonek w odległości mniejszej niż 20 m od studni, od linii brzegu wód powierzchniowych oraz budynków mieszkalnych;
- soki kiszonkowe z silosów powinny być odprowadzone do studzienek zbiorczych;
- zebrane w studzienkach soki należy rozlewać na pola lub łąki, z których pochodziła zebrana masa roślinna;
- z 1 tony zakiszanej masy wycieka przeciętnie około 0,2 m³ soku;
- w soku odpływającym z 25 ton zakiszanej masy zielonej znajduje się do 14 kg azotu;
- na dnie silosu płaskiego zaleca się stosowanie pociętej słomy, zatrzymującej soki kiszonkowe - tona pociętej słomy może wchłonąć do 2,5 m³ soku.

Pryzma kiszonkowa:

- przyzmę lokalizować na równym terenie;
- teren powinien być zabezpieczony folią grubości 0,1-0,15 mm;
- szerokość foli powinna być dłuższa z każdej strony o 1 m, w stosunku do rozłożonej na niej masy roślinnej, np. dla przyzmy kiszonkowej o szerokości 6 m u podstawy, szerokość folii powinna wynosić 8 m;

- pierwszy wyładunek masy roślinnej powinien być rozprowadzony cienką warstwą wzdłuż folii,
- każdorazowo rozprowadzana warstwa masy roślinnej na przyźmie, nie powinna być grubsza niż 10 cm;
- maszyna podczas zgniatania roślin nie powinna zjeżdżać na ziemię;
- uformowaną przyzmę należy zaraz przykryć folią, która po opadnięciu powinna mieć z każdej strony wolny margines 1-1,5 m;
- wolne brzegi spodniej i wierzchniej płachty foliowej należy zwinąć razem w rulon;
- przyzmę przykryć dodatkową płachtą folii;
- wierzch przyzmy przykryć piaskiem, oponami samochodowymi lub siatką ochronną;
- przyzma nie powinna być za szeroka ani za wysoka.

Silos przejazdowy:

- przed silosem powinien być utwardzony podjazd, aby ziemia nie dostawała się do kiszonki;
- silos musi być czysty i wolny od uszkodzeń przed wypełnieniem;
- ostre brzegi silosu należy przykryć folią;
- jeśli ściany nie są szczelne, trzeba przykryć je folią (0,10 mm grubości) tak, aby folia zachodziła na dno szerokością 1 m, a u góry wystawała poza ścianę 1,5-2 m;
- masę roślinną rozprowadza się na całej długości silosu każdorazowo cienką warstwą, o grubości nie przekraczającej 10 cm, co zapewnia lepsze ugniecenie zakiszanego materiału roślinnego;
- ugniecioną masę roślinną należy przykryć folią (grubości 0,15 mm);
- końce nachodzący folii (ze spodu i z wierzchu) zwinąć razem w rulon (można je dociążyć piaskiem);
- silos przykryć jeszcze jedną płachtą folii i dociążyć oponami samochodowymi.

Zalecanym sposobem konserwacji pasz jest sporządzanie sianokiszzonek, z których nie ma praktycznie wycieków soków.

Pojemność silosu na kiszonkę powinna wynikać z zapotrzebowania w gospodarstwie na kiszonkę i zależy od: przyjętego sposobu żywienia zwierząt, dawek paszowych, surowców z których jest sporządzana, a jego wielkość musi być każdorazowo wyliczana indywidualnie. Stąd w tabeli 11 podano niektóre masy objętościowe kiszzonek.

Tabela 11

Masy objętościowe niektórych rodzajów kiszzonek ułatwiający obliczenie pojemności silosu

Rodzaj kiszonki	Masa objętościowa w kg/m³
Kiszonka ze świeżych zielonek	700-800
Kiszonka z roślin lekko przewędniętych	600-700
Kiszonka z traw (wilgotność 50%)	280-320
Kiszonka z traw (wilgotność 35-40%)	200-280

Bele foliowe:

- do owijania używa się dobrej jakości rozciągliwą folię (grubości 0,025 mm);
- owijanie bel należy rozpocząć w ciągu 2 godzin po ich uformowaniu;
- bele należy umieszczać na warstwach worków z piaskiem grubości 5-10 cm, co chroni folię przed przedziurawieniem i gryzoniami;
- można zamiast worków (z piaskiem) stosować oprysk herbicydem powstrzymując rozwój roślin wokół bel;
- bele można przechowywać w dowolnym miejscu, najlepiej 10-15 m od budynków, co ogranicza inwazję gryzoni;
- bele powinny być zabezpieczone z zewnątrz przed ptakami np. siatką;
- należy kontrolować stan bel, a ich uszkodzenia usuwać na bieżąco;
- bele cylindryczne najlepiej ustawiać w pozycji pionowej;
- można też zakiszać materiał roślinny w rękawie foliowym, co zmniejsza zużycie folii, ale występuje większe ryzyko przedostania się powietrza do jego wnętrza;
- jeden z kosztowniejszych sposobów zakiszania.

V. OCHRONA POWIETRZA PRZED ZANIECZYSZCZENIEM

Emisje zanieczyszczeń to przedostawanie się do atmosfery różnych substancji i pyłów powierzchni Ziemi. Wyróżnia się emisje naturalne i emisje, będące wynikiem różnorodnej działalności człowieka.

Szczególnie szkodliwe dla środowiska naturalnego są emisje zanieczyszczeń powodowane działalnością człowieka. Oprócz zanieczyszczeń pochodzących z zakładów przemysłowych, do pogarszania stanu atmosfery mogą przyczyniać się także:

- spalarnie odpadów;
- gospodarstwa domowe (opalenie paliwem ciekłym, stałym);
- rolnictwo (hodowla zwierząt, uprawa roli);
- spaliny z pojazdów mechanicznych (samochodów, ciągników itp.).

1. Postępowanie w zakresie emisji gazów lub pyłów do powietrza

W celu ograniczenia emisji zanieczyszczeń do powietrza (środowiska) podejmuje się działania ochronne. Zgodnie z *Ustawą z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska* **ochrona powietrza** polega na zapewnieniu jak najlepszej jego jakości, przez:

- utrzymanie poziomu substancji w powietrzu poniżej dopuszczalnych dla nich poziomów lub co najmniej na tych poziomach,
- zmniejszanie poziomów substancji w powietrzu co najmniej do dopuszczalnych, gdy nie są one dotrzymane,
- zmniejszanie i utrzymanie poziomów substancji w powietrzu poniżej poziomów docelowych albo poziomów celów długoterminowych lub co najmniej na tych poziomach.

Oceny jakości powietrza i obserwacji zmian dokonuje się w ramach państwowego monitoringu środowiska.

Ustawa *POŚ* stanowi, że wprowadzanie do powietrza gazów lub pyłów z instalacji wymaga pozwolenia, za wyjątkiem przypadków, dla których, ze względu na rodzaj i skalę działalności prowadzonej w instalacjach oraz rodzaje i ilości gazów lub pyłów wprowadzanych z instalacji do powietrza pozwolenie nie jest wymagane.

Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 2 lipca 2010 r. w sprawie przypadków, w których wprowadzanie gazów lub pyłów do powietrza z instalacji nie wymaga pozwolenia (Dz. U. z 2010 r. Nr 130, poz. 881) określa, że instalacje do chowu lub hodowli zwierząt, w **liczbie 40-60 DJP**, gdzie budynki inwentarskie wyposażone są w wentylację mechaniczną, **nie wymagają pozwolenia** na wprowadzanie gazów lub pyłów do powietrza. W rolnictwie oraz przetwórstwie rolno-spożywczym do takich instalacji zalicza się także:

- kotły (instalacje energetyczne) o nominalnej mocy do **5 MW** – opalane węglem kamiennym;
- kotły o nominalnej mocy cieplnej do **10 MW** – opalane koksem, biomasą, olejem napędowym, olejem opałowym, benzyną, biopaliwami ciekłymi;
- kotły o mocy do **15 MW** – opalane paliwem gazowym;
- instalacje inne niż energetyczne o nominalnej mocy cieplnej do **1 MW** – opalane koksem, biomasą, olejem napędowym, olejem opałowym, benzyną, biopaliwami ciekłymi, paliwem gazowym;
- zbiorniki materiałów sypkich – o pojemności mniejszej niż **50 m³**;
- instalacje do przetwórstwa owoców lub warzyw – o zdolności produkcyjnej mniejszej niż **50 Mg/rok**;
- instalacje do suszenia owoców, warzyw, zboża, innych płodów rolnych lub leśnych;
- młyny spożywcze;
- instalacje stosowane w gastronomii.

Natomiast, instalacje do chowu i hodowli zwierząt w liczbie **nie niższej niż 210 DJP** zostały zaliczone do przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko, w związku z czym **wymagają pozwolenia** na wprowadzanie gazów lub pyłów do powietrza.

Emisja z instalacji do chowu i hodowli zwierząt w liczbie **nie niższej niż 40 DJP** (w przypadku **norek 20 DJP**) – (w granicach administracyjnych miast, w obrębie zwartej zabudowy wsi lub na terenach objętych formami ochrony przyrody) oraz emisja z instalacji do chowu i hodowli zwierząt w liczbie **nie niższej niż 60 DJP** (w przypadku **norek 30 DJP**) – (na pozostałych terenach) i **mniejszej niż 210 DJP nie wymaga pozwolenia**, ale eksploatacja tych instalacji **wymaga zgłoszenia** do starosty. *Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 2 lipca 2010 r. w sprawie rodzajów instalacji, których eksploatacja wymaga zgłoszenia (tekst jednolity Dz. U. z 2019 r. poz. 1510)* określa wprost rodzaje instalacji, z których emisja nie wymaga pozwolenia, a których eksploatacja wymaga zgłoszenia organowi ochrony środowiska.

Instalacje wentylacji grawitacyjnych zostały zaliczone zgodnie z ww. rozporządzeniem do instalacji, z których wprowadzanie gazów lub pyłów do powietrza nie wymaga pozwolenia.

Zgłoszenie dotyczące wprowadzania do powietrza gazów lub pyłów z instalacji, **powinno zawierać** następujące informacje:

- oznaczenie prowadzącego instalację - adres zamieszkania lub siedziby,
- adres zakładu, na którego terenie prowadzona jest eksploatacja instalacji,
- rodzaj i zakres prowadzonej działalności, w tym wielkość produkcji,
- czas funkcjonowania instalacji (dni tygodnia i godziny),
- wielkość i rodzaj emisji oraz opis stosowanych metod ograniczenia wielkości emisji,
- informację, czy stopień ograniczenia wielkości emisji jest zgodny z przepisami.

Na wielkość emisji substancji do powietrza mają wpływ warunki wewnątrz pomieszczeń inwentarskich. Normy koncentracji gazów w pomieszczeniach inwentarskich dla zwierząt zamieszczono w Załączniku nr 4.

Innymi źródłami emisji gazów i pyłów do powietrza w gospodarstwach rolnych, wymagającymi zgłoszenia są:

- instalacje inne niż energetyczne o nominalnej mocy cieplnej od **0,5 MW do 1 MW** opalane: węglem kamiennym, koksem, drewnem, słomą, olejem napędowym, olejem opałowym, benzyną, paliwem gazowym (np. gaz ziemny, płynny, koksowniczy, biogaz);
- instalacje do suszenia owoców, warzyw, zboża, innych płodów rolnych lub leśnych – o wydajności większej niż **30 Mg/godz.**;
- instalacje do przechowywania owoców, warzyw, zboża, innych płodów rolnych lub leśnych – w ilości większej niż **50 Mg**;
- zbiorniki materiałów sypkich – o pojemności mniejszej niż **50 m³**;
- instalacje stosowane w młynach spożywczych.

Innym zjawiskiem zanieczyszczenia powietrza jest pylenie. Zjawisko **zapylenia powietrza** może powstawać w wyniku: pracy maszyn i narzędzi rolniczych po przesuszanej powierzchni gleby, transportu i stosowania niektórych nawozów oraz prac podczas żniw.

Długotrwałe zapylenie jest uciążliwe dla otoczenia i może stwarzać zagrożenie dla zdrowia ludzi i zwierząt. **W celu uniknięcia zapylenia powietrza należy:**

- wszystkie zabiegi agrotechniczne wykonywać przy optymalnej wilgotności gleby;
- nawozy stałe, przewożone luzem, zabezpieczać przed rozsypaniem i pyleniem;
- nawozy produkowane w formie pylistej rozsiewać w okresach bezwietrznej pogody i stosunkowo dużej wilgotności względnej powietrza;
- utrzymywać powierzchnię gleby pod okrywą roślinną przez maksymalnie długi okres w ciągu roku.

Dużym zagrożeniem dla środowiska naturalnego są gazy (tlenki węgla, azotu, siarki) pochodzące ze spalin pojazdów mechanicznych.

2. Emisja odorów

Odór – potocznie to nieprzyjemne wrażenie węchowe, czy niepożądane zapachy występujące w otoczeniu źródeł emisji zanieczyszczeń powietrza. Stan subiektywnego dyskomfortu odczuwanego przez człowieka w sferze fizycznej i psychicznej powodowany zapachem substancji wprowadzonej do powietrza. Uciążliwość zapachowa jest wynikiem oddziaływania źródeł emitujących związki odorowe, które są rozpoznawane przez receptory ludzkiego narządu węchu.

Źródła emisji substancji odorowych występują praktycznie we wszystkich rodzajach działalności gospodarczej. Emisje odorów stanowią poważny problem, najczęściej o charakterze lokalnym, szczególnie w przypadku zwartej zabudowy mieszkalnej wokół źródła emisji.

Do jednych z najbardziej uciążliwych i jednocześnie najpowszechniej występujących źródeł emisji odorów należy chów i hodowla trzody chlewnej, drobiu zwierząt futerkowych. Źródłami emisji substancji zapachowo-czynnych są ферmy zwierząt, składowanie odchodów w postaci stałej lub ciekłej i stosowanie ich jako nawozów.

Nawożenie pól, szczególnie gnojowicą lub stosowanie na niektórych gruntach polepszaczy w postaci mączki mięsno-kostnej, magazynowanie nawozów naturalnych lub kiszonek, a także instalacje intensywnego chowu lub hodowli zwierząt są źródłami emisji związków odznaczających nieprzyjemnym zapachem, np.: merkaptany, aminomerkaptany, indol, skatol. Substancje te są wyczuwalne przez ludzki zmysł powonienia nawet w śladowych stężeniach i odbierane jako nieprzyjemne (siarkowodór jest wyczuwany już w stężeniu 0,5 g/1 000 000 m³ powietrza). Uciążliwość zapachowa może więc występować nawet, jeśli obecność tych związków nie jest mierzalna instrumentalnie.

Polskie przepisy ochrony środowiska nie normują odczuć intensywności, czy uciążliwości zapachowej. Należy jednak zaznaczyć, że minimalizację uciążliwości zapachowej zapewniają uregulowania kodeksu dobrej praktyki rolniczej, ustawy o nawozach i nawożeniu, czy pozwolenia emisyjne określające indywidualne obowiązki użytkowników środowiska prowadzących instalacje intensywnego chowu lub hodowli zwierząt. Regulacje prawne uciążliwości zapachowej wprowadzone przez niektóre państwa są bardzo zróżnicowane. W Niemczech, na terenach wiejskich określa się procentowo ilość godzin w roku, w których możliwe jest przekraczanie dopuszczalnego stężenia zapachu. W Holandii określa się wymaganą, minimalną odległość obiektów intensywnego chowu lub hodowli od różnych rodzajów terenów wymagających zapewnienia komfortu, w zależności od liczby utrzymywanych zwierząt.

Najbardziej uciążliwe dla otoczenia są odory pochodzące z:

- budynków inwentarskich, w których prowadzony jest chów lub hodowla zwierząt,
- otwartych zbiorników na gnojowicę,
- rozprowadzania nawozów naturalnych (obornika, gnojowicy) na polach podczas ich rolniczego wykorzystania.

Uciążliwość zapachowa jest uzależniona od: odległości budowli rolniczych (budynków inwentarskich, zbiorników otwartych na gnojowicę, płyt obornikowych) od budynków mieszkalnych sąsiadów, obsady i gatunku zwierząt hodowanych oraz sposobu ich utrzymywania i żywienia, topografii terenu, przeważających kierunków wiatru w stosunku do zabudowań.

W celu ograniczania rozprzestrzeniania się przykrych zapachów zalecane jest przede wszystkim wyposażenie budynków inwentarskich w sprawnie działające urządzenia wentylacyjne, które będą utrzymywały w nich odpowiednią temperaturę i wilgotność powietrza oraz koncentrację gazów. Przy dużej obsadzie zwierząt w budynku inwentarskim niezbędna jest sprawnie działająca wentylacja wymuszona usuwająca szkodliwe gazy jak: CO₂, NH₃ (amoniak) czy H₂S (siarkowodór).

Zgodnie z *Rozporządzeniem Ministra Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej z dnia 7 października 1997 r. w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budowle rolnicze i ich usytuowanie* (tekst jednolity Dz. U. z 2014 r. poz. 81) budowle rolnicze i urządzenia budowlane z nimi związane powinny być projektowane i wykonane w sposób zabezpieczający przed wydzielaniem szkodliwych substancji, a w wypadku gdy nie można uniknąć wydzielania się szkodliwych substancji, należy **przewidzieć właściwą wentylację, aby stężenia tych substancji nie przekraczały dopuszczalnych norm**, określonych w odrębnych przepisach.

W przypadku zbiorników otwartych na gnojowicę zaleca się przykrywać je w celu ograniczenia powierzchni parowania.

Działanie organów kontrolnych ochrony środowiska sprowadza się do kontroli prawidłowego eksploataowania urządzeń i oceny ich stanu technicznego oraz stosowania odpowiednich technik zapewniających ograniczenie negatywnego oddziaływania na środowisko.

VI. OCHRONA ŚRODOWISKA PRZED HAŁASEM

1. Zasady ochrony przed hałasem

Jakość stanu akustycznego środowiska jest przedmiotem uregulowań ustawowych. Zgodnie z *Ustawą z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska*, hałas, to każdy dźwięk o częstotliwości od 16 Hz do 16000 Hz, tj. dźwięk słyszalny, niezależnie od źródła jego pochodzenia, czy czasu trwania. Ochrona przed hałasem polega na zapewnieniu jak najlepszego stanu akustycznego środowiska, w szczególności poprzez utrzymanie poziomu hałasu poniżej dopuszczalnego lub co najwyżej na tym poziomie, a także poprzez zmniejszanie poziomu hałasu co najmniej do dopuszczalnego, gdy nie jest on dotrzymany. Potrzeby ochrony środowiska przed hałasem należy uwzględniać już na etapie ustalania miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. W przypadku stwierdzenia uciążliwości źródeł hałasu konieczne jest podjęcie działań o charakterze technicznym i organizacyjnym ograniczających hałas lub zapobiegających jego przenikaniu do środowiska. Po wyczerpaniu wymienionych możliwości poprawy klimatu akustycznego niektóre źródła hałasu izoluje się poprzez wyznaczenie wokół nich obszarów ograniczonego użytkowania.

Z ustawą *POŚ* związanych jest szereg przepisów wchodzących m.in. w zakres zagospodarowania przestrzennego i prawa budowlanego, które również kreują instrumenty ochrony przed hałasem.

W myśl przepisów, podstawowym obowiązkiem użytkowników środowiska (podmiotów *POŚ*) jest zaniechanie czynności powodujących ponadnormatywny hałas, bądź stosowanie odpowiednich środków technicznych lub organizacyjnych zapobiegających powstawaniu i przenikaniu hałasu do środowiska, albo też zmniejszających jego poziom.

Warunki niezbędne do realizacji tych obowiązków zapewniają, stosownie do swojej właściwości miejscowej i rzeczowej, organy administracji publicznej. Zadania w zakresie ochrony środowiska przed hałasem przypisane są niemal wszystkim organom administracji rządowej i samorządowej, i tak np.:

- **art. 115a ust. 1 *POŚ*** – upoważnia organ ochrony środowiska, **starostę powiatowego lub wojewodę**, do wydania pozwolenia na emisję hałasu, jeśli na podstawie pomiarów własnych, wojewódzkiego inspektora ochrony środowiska lub pomiarów podmiotu zobowiązanego do ich prowadzenia, stwierdzi, że poza zakładem, w wyniku jego działalności, przekroczone są dopuszczalne poziomy hałasu;
- **art. 156 ust. 1 *POŚ*** – zabrania używania instalacji lub urządzeń nagłaśniających na publicznie dostępnych terenach miast, terenach zabudowanych oraz na terenach przeznaczonych na cele rekreacyjno-wypoczynkowe, kontrola przestrzegania warunków decyzji jest właściwością wojewódzkiego inspektora ochrony środowiska, a także organów samorządowych sprawujących bezpośredni nadzór nad porządkiem i czystością w gminie;

- **art. 157 ust. 1 POŚ** – upoważnia radę gminy do ustanawiania, w drodze uchwały, ograniczenia co do czasu funkcjonowania instalacji lub korzystania z urządzeń, z których emitowany hałas może negatywnie oddziaływać na środowisko;
- **art. 363 POŚ** – upoważnia wójta, burmistrza lub prezydenta miasta do nakazania, w drodze decyzji, osobie fizycznej eksploatującej instalację w ramach zwykłego korzystania ze środowiska lub eksploatującej urządzenie wykonanie w określonym czasie czynności zmierzających do ograniczenia ich negatywnego oddziaływania na środowisko.

Instrumentem służącym do oceny warunków akustycznych środowiska są poziomy dopuszczalne hałasu, które określa minister właściwy do spraw środowiska ze względu na rodzaj terenu, rodzaje źródeł, porę dnia lub nocy oraz czasy odniesienia. W chwili obecnej standardy jakościowe warunków akustycznych środowiska określa **Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 14 czerwca 2007 r. w sprawie dopuszczalnych poziomów hałasu w środowisku** (tekst jednolity Dz. U. z 2014 r. poz. 112).

Zgodnie z § 1.1. ww. rozporządzenia, dopuszczalny poziom hałasu w środowisku od instalacji, obiektów i innych źródeł hałasu określa się wskaźnikami hałasu L_{DWN} , L_N , $L_{Aeq D}$ i $L_{Aeq N}$ dla następujących rodzajów terenów przeznaczonych:

- pod zabudowę mieszkaniową,
- pod szpitale i domy opieki społecznej,
- pod budynki związane ze stałym lub czasowym pobytem dzieci i młodzieży,
- na cele uzdrowiskowe,
- na cele rekreacyjno-wypoczynkowe,
- na cele mieszkaniowo-usługowe.

Obowiązujące w obecnym stanie prawnym dopuszczalne wartości hałasu w środowisku dla instalacji, obiektów i innych źródeł hałasu prezentuje, tabela 12.

Tabela 12

Dopuszczalne poziomy hałasu w środowisku powodowane przez poszczególne grupy źródeł hałasu, z wyłączeniem hałasu powodowanego przez starty, lądowania i przeloty statków powietrznych oraz linie elektroenergetyczne, w odniesieniu do jednej doby

Lp.	Przeznaczenie terenu	Dopuszczalny poziom hałasu w [dB]:			
		Drogi lub linie kolejowe*		Pozostałe obiekty i działalność będąca źródłem hałasu	
		L _{Aeq D-} Przedział czasu odniesienia równy 16 godzinom	L _{Aeq N-} Przedział czasu odniesienia równy 8 godzinom	L _{Aeq D-} przedział czasu odniesienia równy 8 najmniej korzystnym godzinom dnia kolejno po sobie następującym	L _{Aeq N-} przedział czasu odniesienia równy 1 najmniej korzystnej godzinie nocy
1.	a) strefa ochronna „A” uzdrowiska b) Tereny szpitali poza miastem	50	45	45	40
2.	a) Tereny zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej b) Tereny zabudowy związanej ze stałym lub czasowym pobytem dzieci i młodzieży** c) Tereny domów opieki społecznej d) Tereny szpitali w miastach	61	56	50	40
3.	a) Tereny zabudowy mieszkaniowej wielorodzinnej i zamieszkania zbiorowego b) Tereny zabudowy zagrodowej c) Tereny rekreacyjno-wypoczynkowe d) Tereny mieszkaniowo-usługowe	65	56	55	45
4.	Tereny w strefie śródmiejskiej miast powyżej 100 tys. mieszkańców (ze zwartą zabudową mieszkaniową i koncentracją obiektów administracyjnych, handlowych i usługowych)	68	60	55	45

* Wartości określone dla dróg i linii kolejowych stosuje się także dla torowisk tramwajowych poza pasem drogowym i kolei linowych.

** W przypadku niewykorzystywania tych terenów, zgodnie z ich funkcją, w porze nocy, nie obowiązuje na nich dopuszczalny poziom hałasu w porze nocy.

Mówiąc o dopuszczalnych poziomach hałasu należy określić jego źródła. **Źródło hałasu** to każde urządzenie, instalacja lub działalność generująca dźwięki uznane za hałas. Specyficzne dla działalności rolniczej źródła hałasu można podzielić na dwie zasadnicze kategorie:

- źródła mobilne (ruchome), do których należą samochody, ciągniki rolnicze, samojezdne maszyny rolnicze (kombajny, kosiarki itp.);

- źródła stacjonarne (związane trwale z miejscem użytkowania), którymi w rolnictwie są przede wszystkim wentylatory, dmuchawy, agregaty chłodnicze, sprężarki, przenośniki pneumatyczne i mechaniczne (np. ślimakowe), rozdrabniacze, mieszalniki, paszociągi, linie automatyczne pojenia, wyposażenie warsztatów podręcznych w obiektach inwentarskich.

Prawo podmiotów i osób fizycznych w zakresie emisji hałasu do środowiska odnosi się do prawa wykonywania pracy oraz powszechnego korzystania ze środowiska. Obowiązkiem wszystkich jednostek organizacyjnych i osób fizycznych, które przygotowują, podejmują lub prowadzą działalność mogącą przyczynić się do powstania hałasu, uciążliwego dla środowiska, jest zastosowanie – zwłaszcza przy korzystaniu z maszyn i urządzeń technicznych – takich rozwiązań organizacyjnych, technicznych bądź technologicznych, które zapobiegałyby powstawaniu albo przenikaniu hałasu do środowiska, albo ograniczały hałas do dopuszczalnego poziomu. Do podstawowych zasad kształtowania najlepszych warunków akustycznych środowiska, którymi winien kierować się użytkownik środowiska należą:

- lokalizowanie obiektów lub zespołów urządzeń o maksymalnej aktywności akustycznej w miejscach ekranowanych przy wykorzystaniu naturalnych barier akustycznych jak wznieślenia, fragmenty zalesień itp., lub przez inne obiekty kubaturowe niebędące źródłami hałasu, w największej możliwej odległości od obiektów i terenów wymagających zapewnienia komfortu akustycznego;
- stosowanie technologii i technik o minimalnej aktywności akustycznej, tj. dobór maszyn lub urządzeń, środków transportu o możliwie najniższej mocy akustycznej;
- dobór odpowiedniej konstrukcji budynków i innych obiektów budowlanych, charakteryzujących się maksymalnymi parametrami izolacyjności akustycznej, a także wysokimi zdolnościami pochłaniania lub rozpraszania dźwięku (przegrody zewnętrzne);
- hermetyzacja „hałaśliwej” technologii produkcji przez zastosowanie ekranów dźwiękochłonnych, obudów dźwiękochłonno-izolacyjnych, wykonanie zabezpieczeń przeciwdrganiovych lub przeciwdźwiękowych przy wykonywaniu konstrukcji obiektów kubaturowych i ich elementów (fundamenty, drzwi, okna, ściany);
- zastosowanie obudów dźwiękochłonno-izolacyjnych lub tłumików akustycznych na hałaśliwych maszynach i urządzeniach;
- dbałość o utrzymanie instalacji, maszyn i urządzeń w należytym stanie technicznym poprzez przeglądy, konserwację, naprawy lub wymianę sprzętu (nowe i właściwie konserwowane maszyny pracują znacznie ciszej).

2. Wykonywanie zadań z zakresu ochrony środowiska przed hałasem przez wojewódzkiego inspektora ochrony środowiska

Działania IOŚ w zakresie ochrony przed hałasem obejmują zarówno ocenę przestrzegania przez użytkowników środowiska przepisów i decyzji administracyjnych, jak i ocenę prawidłowości eksploatacji instalacji i urządzeń służących ograniczaniu emisji hałasu do środowiska.

Jeżeli w rezultacie kontroli przeprowadzonej przez wojewódzki inspektorat ochrony środowiska stwierdzono, że podmiot przekracza dopuszczalne poziomy hałasu ustalone decyzją wydaną na podstawie art. 115a ust. 1 ustawy *POŚ*, tzn. narusza warunki pozwolenia na emisję hałasu, wojewódzki inspektor wymierza karę pieniężną, której wysokość uzależniona jest zarówno od wielkości samego przekroczenia, jak i od pory doby w której ono występuje. Możliwe jest również wstrzymanie w drodze decyzji użytkownika instalacji.

Jeżeli działalność prowadzona przez podmiot korzystający ze środowiska lub osobę fizyczną powoduje pogorszenie stanu środowiska w znacznych rozmiarach lub zagraża życiu lub zdrowiu ludzi, wojewódzki inspektor ochrony środowiska wydaje decyzję o wstrzymaniu działalności w zakresie, w jakim jest to niezbędne dla zapobieżenia pogarszaniu stanu środowiska.

Wojewódzki inspektor ochrony środowiska obligatoryjnie wstrzyma oddanie do użytkowania obiektu lub obiektów budowlanych, lub instalacji, związanych z przedsięwzięciami mogącymi znacząco oddziaływać na środowisko, o ile nie spełniają one wymagań ochrony środowiska przed hałasem sformułowanych w toku realizacji inwestycji. Do wymagań tych należy zastosowanie odpowiednich środków technicznych lub rozwiązań technologicznych chroniących środowisko przed hałasem, a także dotrzymanie wynikających z mocy prawa standardów emisyjnych lub warunków emisji określonych w pozwoleniu zintegrowanym.

O ile uchybienia stwierdzone w trakcie kontroli nie wymagają wszczęcia postępowania administracyjnego, wojewódzki inspektor ochrony środowiska wydaje zarządzenie pokontrolne stanowiące przypomnienie o ciążących na użytkowniku środowiska obowiązkach wynikających z mocy prawa.

VII. OCHRONA GLEB

1. Ochrona gruntów rolnych

Zgodnie z art. 15, ust. 1 *Ustawy z dnia 3 lutego 1995 r. o ochronie gruntów rolnych i leśnych (tekst jednolity Dz. U. z 2017 r. poz. 1161 z późn. zm.)* właściciel gruntów stanowiących użytki rolne oraz gruntów zrehabilitowanych na cele rolne jest obowiązany do przeciwdziałania degradacji gleb, w tym szczególnie erozji i ruchom masowym ziemi.

Rolnik ma obowiązek utrzymywania w sprawności technicznej urządzeń przeciwoerozyjnych oraz urządzeń melioracji szczegółowych na własnych gruntach.

W wyniku procesów erozji wodnej i wietrznej oraz pogorszenia właściwości powietrzno-wodnych gleby następuje jej **degradacja fizyczna**. Ochrona gleb przed **erozją wodną** zależy w dużej mierze od położenia pola, rodzaju okrywy roślinnej i sposobu uprawy roli. Dlatego na gruntach podatnych na erozję należy stosować specjalne **zabiegi przeciwoerozyjne**:

- utrzymywać trwałe zadarnienie/zalesienie gruntów na stokach o nachyleniu powyżej **20%**;
- zadarniać drogi spływu wód opadowych, a trawę na tych terenach kosić przynajmniej **dwa razy** w okresie wegetacji;
- stosować głęboszowanie polegające na dokonywaniu głębokich nacięć w glebie i spulchnianiu podglebia, zwiększając tym pojemność wodną gleby, co ułatwia wsiąkanie wody do jej głębszych warstw.

Tabela 13

Wpływ okrywy roślinnej i sposobu użytkowania na ilość materiału glebowego zmytego ze stoku w procesie erozji wodnej

Sposób użytkowania	Względna ilość zmywanego materiału
Las	1
Trwałe zadarnienie	2
Grunty orne, uprawa prostopadła do stoku, płodozmian	500
Grunty orne, uprawa prostopadła do stoku, monokultura kukurydzy	1000
Czarny ugór	3000

Okolo 33% obszaru Polski zagrożone jest erozją wodną, głównie w województwach: podkarpackim, małopolskim, świętokrzyskim i lubelskim. Średnie straty gleby powodowane erozją wodną na GO wynoszą 1,61 t/ha/rok. Na erozję wodną szczególnie narażone są gleby zasobne w frakcje pyłu i drobnego piasku usytuowane na stokach bez okrywy roślinnej.

Tabela 14

Stopień zagrożenia gleb erozją wodną

Stopień podatności gleb na erozję wodną	Rodzaj utworu glebowego
Bardzo podatne	Gleby pyłowe, szczególnie lessy
Silnie podatne	Piaski luźne i rędziny kredowe
Średnio podatne	Żwiry i piaski gliniaste
Słabo podatne	Gliny lekkie i gliny średnie
Odporne	Gliny ciężkie, łąy i gleby szkieletowe

Erozję gleby można znacznie ograniczyć stosując **plodozmiany przeciwoerozyjne**, w skład których powinny wchodzić rośliny motylkowe i ich mieszanki z trawami oraz rośliny ozime, szczególnie zalecane: rzepak, żyto i pszenżyto, które tworzą zwartą okrywę tzw. „zielone pola” już w okresie jesiennym. Po wcześnie zebranych przedplonie, po którym następuje roślina jara, należy przewidzieć uprawę poplonów ścierniskowych lub ozimych, które będą osłaniały glebę. Powierzchnie gleb ornyc nie obsiane zaleca się przykrywać na okres jesienno-zimowy słomą, łętami lub liściami.

Stopień zagrożenia gleb **erozją wietrzną** zależy od ukształtowania powierzchni, wilgotności gleby, kierunku i szybkości wiatru, obecności i rodzaju okrywy roślinnej. W celu zminimalizowania erozji wietrznej należy:

- zakładać i pielęgnować pasy zadrzewień śródpolnych;
- stale utrzymywać glebę pod okrywą roślinną;
- przykrywać powierzchnie gleb przeznaczonych pod rośliny późnego siewu lub sadzenia (ziemniak, kukurydza) na okres wczesnej wiosny materiałami mulczującymi;
- stosować uprawę bezorkową na glebach i terenach szczególnie zagrożonych.

Poza działaniami zapobiegającymi erozji, dla wzrostu i rozwoju roślin niezbędne jest zapewnienie właściwych stosunków powietrzno-wodnych na użytkach rolnych przez utrzymywanie w stanie sprawności rowów melioracyjnych.

Rolnicy użytkujący grunty zmeliorowane zobowiązani są do konserwacji i pielęgnacji sieci rowów na tych terenach.

Jeśli rolnik należy do Spółki Wodnej, to do niej należy obowiązek utrzymania rowów melioracyjnych w stanie sprawności.

Właściciele gruntów powinni pamiętać, by urządzenia melioracji wodnych (np. rowy, drenowania itd.) spełniały swoje zadania, muszą być utrzymywane w należyтым stanie. Prace konserwacyjne powinno prowadzić się każdego roku, by umożliwić odpływ wód opadowych i roztopowych, i zachować ich przepustowość. Coroczna konserwacja (oczyszczanie) powinna obejmować:

- wykaszanie i wygrabianie skarp rowów,

- odmulanie dna koryt rowów,
- utrzymywanie drożności wylotów rurociągów drenarskich,
- oczyszczanie osadników studni drenarskich zlokalizowanych na trasie rurociągów melioracyjnych.

Należy pamiętać, że zasadniczą funkcją urządzeń melioracji wodnych jest regulacja stunków wodnych, w celu polepszenia zdolności produkcyjnej gleby, ułatwienia jej uprawy, ochrony użytków rolnych przed degradacją.

Na gruntach ornych, nie narażonych na erozję podstawowym zabiegiem uprawowym jest orka, chociaż coraz częściej stosuje się uproszczone systemy uprawy roli, polegające na spłycaaniu uprawek z pominięciem pracy pługa i pozostawianiu na powierzchni pola masy organicznej w postaci roślinnych resztek poźniwnych.

Uprawa orkowa powinna być wykonywana przy optymalnym uwilgotnieniu gleby i w kolejnych latach na nieco inną głębokość. Pogłębianie orki powinno być dokonywane stopniowo (do 1 cm rocznie) i tylko na glebach, wykazujących optymalny odczyn i właściwą zawartość substancji organicznej. Nie zaleca się stosowania tego zabiegu na glebach bardzo lekkich i lekkich o małej zawartości substancji organicznej.

Degradację chemiczną gleb powodują szkodliwe substancje chemiczne, do których należą m.in.: metale ciężkie, pozostałości środków ochrony roślin stosowanych doglebowo. Należy unikać stosowania środków ochrony roślin wolno rozkładających się, o małej selektywności oraz takich, które trzeba stosować w dużych dawkach. Z degradacją chemiczną związany jest odczyn gleby (pH), który wpływa na wzrost, rozwój i plonowanie roślin. Gleby użytków rolnych powinny wykazywać wartość pH w granicach od 5 do 7. Wartość pH poniżej 4,5 sygnalizuje niebezpieczeństwo degradacji gleby, a wartość powyżej 7 świadczy o jej alkalizacji, która może powodować ujemne skutki dla gleby i roślin. Do odkwaszania gleb zaleca się zabieg wapnowania nawozami wapniowymi i wapniowo-magnezowymi dopuszczonymi do obrotu i stosowania w rolnictwie. Nawozy te najlepiej stosować po żniwach. Dopuszcza się stosowanie nawozów wapniowych na przedwiośniu, na glebę powierzchniową zamarznąłą, nie podtopioną.

Na trwałych użytkach zielonych wapnowanie należy przeprowadzać w okresie jesieni. Zabiegu tego nie należy stosować na odłogi, czy użytki ekologiczne, zwłaszcza położone w strefach ochronnych wód.

Nawozy wapniowe nie mogą być stosowane razem z nawozami naturalnymi, ponieważ w wyniku reakcji chemicznych zachodzą straty amoniaku zanieczyszczającego powietrze i powodującego zakwaszenie gleb.

Tabela 15

Potrzeby wapnowania w zależności od odczynu gleby

Odczyn gleby	Potrzeby wapnowania
Bardzo kwaśny, pH do 4,5	konieczne
Kwaśny, pH 4,6-6,8	potrzebne
Lekko kwaśny, pH 5,6-6,8	wskazane/ograniczone (gleby lekkie)
Obojętny, pH 6,8-7,2	ograniczone/zbędne (gleby lekkie)
Zasadowy, pH od 7,2	zbędne

Bardzo ważnym czynnikiem poprawiającym strukturę gleby, jej pojemność wodną i zawartość składników pokarmowych jest zawartość w niej substancji organicznej. Procesy zmniejszania się zawartości substancji organicznej oraz niekorzystne zmiany w składzie mikroflory i mikrofauny w glebie powodują jej **degradację biologiczną**. Stosowanie dobrze rozłożonego obornika i kompostów, przyorywanie resztek poźniwnych i uprawa roślin wieloletnich zwiększa aktywność biologiczną gleby. Żyzna gleba odznacza się przewagą organizmów pożytecznych dla roślin uprawnych nad organizmami szkodliwymi. Właściwe proporcje tych organizmów można regulować przez odpowiednie zmianowanie, w którym należy unikać częstej uprawy po sobie roślin powodujących zmęczenie gleby (koniczyna, burak, łubin). Do płodozmianu o przewadze zbóż, należy wprowadzać rośliny zapobiegające nagromadzeniu się organizmów szkodliwych (owies, rzepak, rośliny strączkowe). Zgodnie z kodeksem dobrej praktyki rolniczej, racjonalny płodozmian powinien obejmować 3-4 gatunki roślin na glebach lekkich i 4-5 gatunków na glebach cięższych.

Biorąc pod uwagę ochronę środowiska, w tym: wody, gleby, powietrza oraz bioróżnorodności, płodozmian powinien być tak ułożony, aby jak największa powierzchnia gruntów rolnych znajdowała się pod okrywą roślinną w okresie całego roku:

- około **60%** powierzchni gruntów rolnych na terenach równinnych,
- przynajmniej **75%** powierzchni gruntów rolnych na terenach zagrożonych erozją.

Tzw. „zielone pola” zapobiegają erozji gleb, też również ograniczają straty azotu mineralnego z gleby.

Należy dbać o zachowanie dodatniego bilansu materii organicznej w gospodarstwie i każdego roku wyliczać tzw. średni współczynnik reprodukcji lub degradacji substancji organicznej dla poszczególnych upraw tabela 16. Wartości współczynników reprodukcji lub degradacji gleb wskazują ile ton suchej masy organicznej ubywa (-) lub przybywa (+) rocznie na 1 hektarze pod wpływem uprawy danej rośliny oraz ile wprowadza się jej do gleby w 1 tonie nawozu.

Tabela 16

Współczynniki do obliczania bilansu substancji organicznej w glebie

Roślina lub nawóz organiczny	Jednostka	Współczynniki reprodukcji (+) lub degradacji (-) dla gleb::			
		lekkich	średnich	ciężkich	czarny ziem
Okopowe	1 ha	-1,26	-1,4	-1,54	-1,02
Kukurydza	1 ha	-1,12	-1,15	-1,22	-0,91
Zboża, oleiste	1 ha	-0,49	-0,53	-0,56	-0,38
Strączkowe	1 ha	+0,32	+0,35	+0,38	+0,38
Trawy w polu	1 ha	+0,95	+1,05	+1,16	+1,16
Motylkowe	1 ha	+1,89	+1,96	+2,1	+2,1
Obornik	10 ton	+0,70			
Gnojowica	10 ton	+0,28			
Słoma	10 ton	+1,80			

W przypadku otrzymania ujemnego bilansu substancji organicznej należy zmienić zmiernowanie, zastosować poplony lub słomę na przyoranie.

Rolnicy ubiegający się o dopłaty bezpośrednie zobowiązani są do przestrzegania minimalnych norm utrzymywania gruntów rolnych w dobrej kulturze rolnej.

Zgodnie z § 1.1. Rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 9 marca 2015 r. w sprawie norm w zakresie dobrej kultury rolnej zgodnej z ochroną środowiska (Dz. U. z 2015 r. poz. 344) grunty orne położone na stokach o nachyleniu powyżej 20° uznaje się za utrzymywane zgodnie z normami, jeżeli:

- nie są wykorzystywane pod uprawę roślin wymagających utrzymywania redlin wzdłuż stoku i nie utrzymuje się ich jako czarny ugor.

W przypadku wykorzystywania tych gruntach pod uprawę roślin wieloletnich należy utrzymywać okrywę roślinną lub ściółkę w międzyrzędziach.

Powierzchnię stanowiącą **co najmniej 30%** gruntów ornych położonych na obszarach zagrożonych erozją wodną, wchodzących w skład gospodarstwa rolnego, należy pozostawić pod okrywą ochronną gleby (okrywa roślinna, ściernisko, resztki poźniwne rośliny przedplonowej, mulcz) co najmniej **od dnia 1 listopada do dnia 15 lutego**.

Zabrania się wypalania gruntów rolnych.

Zabrania się niszczenia:

- drzew objętych ochroną ustanowionych pomnikami przyrody na podstawie przepisów ustawy o ochronie przyrody;

- rowów, których szerokość nie przekracza 2 m;
- oczek wodnych, w rozumieniu przepisów o ochronie gruntów rolnych i leśnych, o łącznej powierzchni mniejszej niż 100 m².

Ponadto, zabrania się przycinania drzew i żywopłotów **od dnia 15 kwietnia do 31 lipca**.

Nie dotyczy to:

- wierzb i drzew owocowych;
- gatunków drzew, których uprawa stanowi zagajnik o krótkiej rotacji¹², określonych w przepisach wydanych na podstawie art. 8 ust. 3 pkt. 1 ustawy z dnia 5 lutego 2015 r. o płatnościach w ramach systemów wsparcia bezpośredniego – znajdujących się na użytkach rolnych będących w posiadaniu rolnika.

Zagajniki o krótkiej rotacji stanowią jednolite gatunkowo uprawy drzew z rodzaju:

- wierzba (*Salix* sp.), z wyjątkiem wierzby wykorzystywanej do wyplatania, których maksymalny cykl zbioru wynosi 8 lat;
- topola (*Populus* sp.), których maksymalny cykl zbioru wynosi 8 lat;
- brzoza (*Betula* sp.), których maksymalny cykl zbioru wynosi 10 lat;

uprawiane na gruntach rolnych, które były utrzymywane w dobrej kulturze rolnej na dzień 30 czerwca 2003 r.

---

¹² **Zagajnik o krótkiej rotacji** – obszar obsadzany określonymi przez państwa członkowskie gatunkami drzew objętymi kodem CN 0602 90 41, do których należą zdrewniałe uprawy wieloletnie, których korzenie lub podstawy łodyg pozostają w glebie po zbiorach, wraz z nowymi pędami wschodzącymi w następnym sezonie, o maksymalnym cyklu zbioru, który ma zostać określony przez państwa członkowskie.

VIII. GOSPODARKA ODPADAMI

Środki służące ochronie środowiska, życia i zdrowia ludzi, zapobiegające i zmniejszające negatywny wpływ na środowisko oraz zdrowie człowieka, wynikający z wytwarzania odpadów i gospodarowania nimi, oraz ograniczające skutki użytkowania zasobów i poprawiające efektywność tego użytkowania określa *Ustawa z dnia 14 grudnia 2012 r. o odpadach (tekst jednolity Dz. U. z 2020 r. poz. 797 z późn. zm.)*.

Posiadacz odpadów to, wytwórca odpadów lub **osoba fizyczna**, osoba prawna oraz jednostka organizacyjna nieposiadająca osobowości prawnej będąca w posiadaniu odpadów; domniemywa się, że władający powierzchnią ziemi jest posiadaczem odpadów znajdujących się na terenie nieruchomości.

Wytwórcą odpadów jest każdy, którego działalność lub bytowanie powoduje powstanie odpadów (pierwotny wytwórca odpadów) oraz każdy, kto przeprowadza wstępną obróbkę, mieszanie lub inne działania powodujące zmianę charakteru lub składu tych odpadów.

Wytwórcą odpadów powstających w wyniku świadczenia usług w zakresie budowy, rozbioru, remontu obiektów, czyszczenia zbiorników lub urządzeń oraz sprzątnięcia, konserwacji i napraw jest podmiot, który świadczy usługę, chyba że umowa o świadczenie usługi stanowi inaczej.

Unieszkodliwianie odpadów to proces niebędący odzyskiem, nawet jeżeli wtórnym skutkiem takiego procesu jest odzysk substancji lub energii.

Odzysk to jakikolwiek proces, którego głównym wynikiem jest to, aby odpady służyły użytecznemu zastosowaniu przez zastąpienie innych materiałów, które w przeciwnym przypadku zostałyby użyte do spełnienia danej funkcji, lub w wyniku którego odpady są przygotowywane do spełnienia takiej funkcji w danym zakładzie lub ogólnie w gospodarce.

Recykling to odzysk, w ramach którego odpady są ponownie przetwarzane na produkty, materiały lub substancje wykorzystywane w pierwotnym celu lub innych celach; obejmuje to ponowne przetwarzanie materiału organicznego (recykling organiczny), ale nie obejmuje odzysku energii i ponownego przetwarzania na materiały, które mają być wykorzystane jako paliwa lub do celów wypełniania wyrobisk.

Magazynowanie odpadów to czasowe przechowywanie odpadów obejmujące:

- wstępne magazynowanie odpadów przez ich wytwórcę,
- tymczasowe magazynowanie odpadów przez prowadzącego zbieranie odpadów,
- magazynowanie odpadów przez prowadzącego przetwarzanie odpadów.

1. Klasyfikacja odpadów

Odpady to każda substancja lub przedmiot, których posiadacz pozbywa się, zamierza się pozbyć lub do których pozbycia się jest obowiązany.

Ze względu na sposób powstawania odpadów mamy między innymi odpady: komunalne, bioodpady ulegające biodegradacji, obojętne, weterynaryjne i inne.

Odpady klasyfikuje się przez ich zaliczenie do odpowiedniej grupy, podgrupy i rodzaju odpadów, uwzględniając przy tym: źródło ich powstawania; właściwości powodujące, że odpady są odpadami niebezpiecznymi; składniki odpadów, dla których przekroczenie wartości granicznych stężeń substancji niebezpiecznych może mogą powodować, że odpady są odpadami niebezpiecznymi.

Katalog odpadów wraz z listą odpadów niebezpiecznych oraz sposób klasyfikowania odpadów określa *Rozporządzenie Ministra Klimatu z dnia 2 stycznia 2020 r. w sprawie katalogu odpadów* (Dz. U. z 2020 r. poz. 10).

Katalog odpadów dzieli odpady w zależności od źródła ich powstawania na 20 grup, w tym podgrupy odpadów i rodzaje odpadów, którym przypisuje się odpowiednie, dwu-, cztero- i sześciocyfrowe kody. Jednocześnie klasyfikuje wszystkie odpady na niebezpieczne i inne niż niebezpieczne uwzględniając ich właściwości. Podział ten ma podstawowe znaczenie dla praktycznego stosowania przepisów o odpadach.

Odpady niebezpieczne to odpady wykazujące co najmniej jedną spośród właściwości niebezpiecznych np. są: toksyczne czy szkodliwe dla zdrowia, łatwopalne, żrące, ekotoksyczne – czyli stanowiące zagrożenie dla środowiska. Odpadami niebezpiecznymi są odpady wskazane w **katalogu odpadów**.

Zakazuje się mieszania odpadów niebezpiecznych różnych rodzajów, mieszania odpadów niebezpiecznych z odpadami innymi niż niebezpieczne, a także mieszania odpadów niebezpiecznych z substancjami, materiałami lub przedmiotami, w tym rozcieńczania substancji niebezpiecznych.

Odpady niebezpieczne, które mogą powstawać na terenie gospodarstwa np.:

- odpady z badania, diagnozowania, leczenia i profilaktyki weterynaryjnej, tj.:
  - leki cytotoksyczne i cytostatyczne,
  - inne odpady, które zawierają żywe drobnoustroje chorobotwórcze lub ich toksyny oraz inne formy zdolne do przeniesienia materiału genetycznego, o których wiadomo, że wywołują choroby u ludzi i zwierząt;
- odpady agrochemikaliów zawierające substancje niebezpieczne;
- przeterminowane środki ochrony roślin;
- opakowania zawierające pozostałości substancji niebezpiecznych lub nimi zanieczyszczone;
- zwierzęta padłe i ubite z konieczności oraz odpadowa tkanka zwierzęca, wykazujące właściwości niebezpieczne;
- oleje silnikowe, przekładniowe, smarowe oraz hydrauliczne;

- filtry olejowe;
- baterie i akumulatory np. ołowiowe, niklowo-kadmowe, zawierające rtęć;
- materiały budowlane i izolacyjne zawierające azbest;
- nieorganiczne środki ochrony roślin, środki do konserwacji drewna oraz inne biocydy.

Odpady inne niż niebezpieczne charakterystycznych dla działalności rolniczej:

- odpadowa masa roślinna;
- odchody zwierzęce;
- odpady agrochemikaliów inne niż zawierające substancje niebezpieczne;
- odpady tworzyw sztucznych (bez opakowań) np. sznurki, siatki po balotach;
- odpady metalowe (np. klatki hodowlane);
- żużle, popioły paleniskowe i pyły z kotłów (z wyłączeniem odpadów z paliw płynnych);
- zwierzęta padłe i ubite z konieczności;
- pakowania z drewna (np. palety);
- pakowania z tworzyw sztucznych (z wyłączeniem opakowań).

Oleje odpadowe to wszelkie mineralne lub syntetyczne oleje smarowe lub przemysłowe, które przestały nadawać się do użytku, do jakiego były pierwotnie przeznaczone, w szczególności zużyte oleje z silników spalinowych i oleje przekładniowe, oleje smarowe, oleje turbinowe oraz oleje hydrauliczne.

Oleje odpadowe zbiera się osobno, o ile jest to technicznie wykonalne. Pojemniki powinny być szczelne, wykonane z materiałów co najmniej trudno zapalnych, odpornych na działanie olejów odpadowych, odprowadzających ładunki elektryczności statycznej, wyposażone w szczelne zamknięcia i zabezpieczone przed stłuczeniem oraz oznakowane napisem „olej odpadowy”. Pojemniki należy umieszczać na utwardzonych powierzchniach, celem zabezpieczenia przed zanieczyszczeniami gruntu i opadami atmosferycznymi.

Oleje odpadowe winny być w pierwszej kolejności poddane regeneracji. Jeżeli regeneracja jest niemożliwa ze względu na stopień zanieczyszczenia olejów odpadowych, to powinny być one poddawane innym procesom odzysku, a jeśli to niemożliwe dopuszcza się ich unieszkodliwianie.

Zakazuje się zrzutu olejów odpadowych do wód, gleby lub ziemi.

Szczegółowy sposób postępowania z olejami odpadowymi określa **Rozporządzenie Ministra Gospodarki z dnia 5 października 2015 r.** (Dz. U. z 2015 r. poz. 1694).

Odpady weterynaryjne to odpady powstające w związku z badaniem, leczeniem zwierząt lub świadczeniem usług weterynaryjnych.

Sposoby postępowania z odpadami weterynaryjnymi, określa **Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 24 lipca 2015 r. w sprawie rodzajów odpadów medycznych i odpadów weterynaryjnych, których odzysk jest dopuszczalny** (Dz. U. z 2015 r. poz. 1116).

Ponadto, z ustawy o odpadach wynika, że zakaźne odpady weterynaryjne unieszkodliwia się przez termiczne przekształcanie w spalarniach odpadów niebezpiecznych.

Zwierzęta padłe

Sposób postępowania ze zwierzętami padłymi określają ustawa o odpadach oraz ustawa o utrzymaniu czystości i porządku w gminach, a także przepisy weterynaryjne.

Przykładowo gminy znakują obszary dotknięte lub zagrożone chorobą zakaźną zwierząt.

Unieszkodliwianie padłych zwierząt pochodzących z gospodarstw indywidualnych lub wielkotowarowych może być realizowane wyłącznie w zakładach utylizacyjnych posiadających zezwolenie i spełniających warunki do utylizowania takich odpadów oraz dysponujących specjalistycznymi środkami transportu do ich przewozu.

Wykaz zakładów zajmujących się usługami utylizacyjnymi obejmującymi zbiór, transport i unieszkodliwienie padłych zwierząt gospodarskich znajduje się na stronie internetowej Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa (ARiMR) www.arimr.gov.pl

<https://www.arimr.gov.pl/pomoc-krajowa/dofinansowanie-kosztow-utylizacji-padlych-zwierzat-gospodarskich>

Na dole strony jest link [Archiwalne informacje – otwórz](#), a później w akapicie

Dofinansowanie kosztów utylizacji padłych zwierząt gospodarskich w 2020 r. (kolejny 2021r.)

szukać następnie wiersza:

Informacja o numerach telefonów, pod które można zgłaszać odbiór padłych zwierząt – [otwórz](#)

ARiMR dofinansowuje usługi utylizacji zwierząt gospodarskich tj.: bydła, owiec, kóz, koni oraz świń. Pomoc może otrzymać producent rolny prowadzący gospodarstwo rolne w rozumieniu przepisów o podatku rolnym lub dział specjalny produkcji rolnej (spełniający kryterium mikro, małego lub średniego przedsiębiorstwa). Szczegóły strona ARiMR.

Padłe zwierzęta nie mogą być zakopywane w ziemi lub zagrzebywane w przyzmach obornika czy kompostu.

Odpady komunalne to odpady powstające w gospodarstwach domowych, a także odpady niezawierające odpadów niebezpiecznych pochodzące od innych wytwórców odpadów, które ze względu na swój charakter lub skład są podobne do odpadów powstających w gospodarstwach domowych: niesegregowane (zmieszane) odpady komunalne pozostają niesegregowanymi (zmieszanymi) odpadami komunalnymi, nawet jeżeli zostały poddane czynności przetwarzania odpadów, która nie zmieniła w sposób znaczący ich właściwości.

Podstawowe regulacje w zakresie postępowania z odpadami komunalnymi zawarte są w ustawie o odpadach oraz **Ustawie z dnia 13 września 1996 r. o utrzymaniu czystości i porządku w gminach** (tekst jednolity Dz. U. z 2020 r. poz. 1439).

Klasyfikację niektórych odpadów zamieszczono w Załączniku nr 5 opracowania.

Odpady ulegające biodegradacji – to odpady, które ulegają rozkładowi tlenowemu lub beztlenowemu przy udziale mikroorganizmów. Są to tzw. **bioodpady** do których zaliczamy odpady z ogrodów i parków, odpady spożywcze i kuchenne z gospodarstw domowych.

Odpadowe materiały izolacyjne i konstrukcyjne zawierające azbest:

W poprzednich latach powszechnie wykorzystywano **azbest**, przy konstrukcji budynków inwentarskich i pokryć dachowych domów. Obecnie azbest uważany jest za substancję stwarzającą szczególne zagrożenie dla środowiska i *Ustawa POŚ (art.160)* zakazuje ponownego wykorzystywania lub wprowadzania do obrotu tej substancji.

Ustawa z dnia 19 czerwca 1997 r. o zakazie stosowania wyrobów zawierających azbest (tekst jednolity Dz. U. z 2020 r. poz. 1680) zakazuje produkcji wyrobów zawierających azbest.

Zgodnie z *Rozporządzeniem Gospodarki z dnia 13 grudnia 2010 r. w sprawie wymagań w zakresie wykorzystywania wyrobów zawierających azbest oraz wykorzystywania i oczyszczania instalacji lub urządzeń, w których były lub są wykorzystywane wyroby zawierające azbest (Dz. U. z 2011 r. Nr 8, poz. 31, §2 i §3)*, dopuszcza się wykorzystywanie wyrobów zawierających azbest w sposób niestwarzający zagrożenia dla środowiska i zdrowia ludzi **do 31 grudnia 2032 roku**. Również instalacje lub urządzenia zawierające azbest **oczyszcza się przez usunięcie** wyrobów zawierających azbest **lub ich wymianę na bezazbestowe** w sposób niestwarzający zagrożenia dla środowiska i zdrowia ludzi **w terminie do dnia 31 grudnia 2032 r.**

Wyroby zawierające azbest, instalacje lub urządzenia zawierające azbest, oraz usunięte wyroby zawierające azbest **inwentaryzuje się poprzez sporządzenie spisu z natury** na formularzu „*Informacje o wyrobach zawierających azbest*”. Osoba fizyczna niebędąca przedsiębiorcą przedkłada **informację o wyrobach zawierających azbest**, stanowiącej załącznik nr 3 do rozporządzenia *Dz. U. z 2011 r. Nr 8, poz. 31* i przedkłada ją **corocznie w terminie do dnia 31 stycznia** odpowiednio wójtowi, burmistrzowi lub prezydentowi miasta. „*Informację o wyrobach zawierających azbest*” sporządza się w dwóch egzemplarzach:

- 1) **jeden egzemplarz** przedkłada się **w formie pisemnej** właściwemu organowi;
- 2) **drugi egzemplarz przechowuje się** przez okres jednego roku, **do czasu sporządzenia następnej informacji**.

W przypadku przedsiębiorcy informacja taka składana jest do marszałka województwa.

W ramach Programu Oczyszczania Kraju z Azbestu na lata 2009-2032 Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej może przeznaczać środki finansowe na likwidację wyrobów azbestowych w gminach na terenie kraju.

2. Sposoby postępowania z odpadami

Każdy, kto podejmuje działania powodujące lub mogące powodować powstawanie odpadów, powinien takie działania planować, projektować i prowadzić, przy użyciu takich sposobów produkcji lub form usług oraz surowców i materiałów, aby w pierwszej kolejności zapobiegać powstawaniu odpadów lub ograniczać ilość odpadów i ich negatywne oddziaływanie na życie i zdrowie ludzi oraz na środowisko, w tym przy wytwarzaniu produktów, podczas i po zakończeniu ich użycia.

Sposoby postępowania z odpadami obejmują kolejno etapy:

- zapobiegania powstawaniu odpadów;
- przygotowywanie ich do ponownego użycia;
- recyklingu;
- innych procesów odzysku;
- unieszkodliwiania.

Odpady, których powstaniu nie udało się zapobiec, posiadacz odpadów w pierwszej kolejności jest obowiązany poddać odzyskowi. Odzysk, polega w pierwszej kolejności na przygotowaniu odpadów przez ich posiadacza do ponownego użycia lub poddaniu recyklingowi, a jeżeli nie jest to możliwe z przyczyn technologicznych lub nie jest to uzasadnione z przyczyn ekologicznych lub ekonomicznych – poddaniu innym procesom odzysku.

Przez recykling rozumie się też recykling organiczny polegający na obróbce tlenowej, w tym kompostowaniu, lub obróbce beztlenowej odpadów, które ulegają rozkładowi biologicznemu w kontrolowanych warunkach przy wykorzystaniu mikroorganizmów, w wyniku której powstaje materia organiczna lub metan. Składowanie na składowisku odpadów nie jest traktowane jako recykling organiczny.

Odpady, których poddanie odzyskowi nie było możliwe, posiadacz odpadów jest obowiązany unieszkodliwiać. Unieszkodliwianiu poddaje się te odpady, z których uprzednio wysegregowano odpady nadające się do odzysku.

Składowane powinny być wyłącznie te odpady, których unieszkodliwienie w inny sposób było niemożliwe.

Magazynowanie odpadów odbywa się zgodnie z wymaganiami w zakresie ochrony środowiska oraz bezpieczeństwa życia i zdrowia ludzi, w szczególności w sposób uwzględniający właściwości chemiczne i fizyczne odpadów, w tym stan skupienia, oraz zagrożenia, które mogą powodować te odpady. Magazynowanie odpadów odbywa się na terenie, do którego posiadacz odpadów ma tytuł prawny i jest prowadzone wyłącznie w ramach wytwarzania, zbierania lub przetwarzania odpadów. Odpady przeznaczone do składowania mogą być magazynowane wyłącznie w celu zebrania odpowiedniej ilości tych odpadów do transportu na składowisko odpadów, nie dłużej jednak niż przez rok.

Odpady mogą być magazynowane, jeżeli konieczność magazynowania wynika z procesów technologicznych lub organizacyjnych i nie przekracza terminów:

- 1 rok – dla magazynowania odpadów niebezpiecznych i palnych,
- 3 lata – dla magazynowania pozostałych odpadów.

W ramach zbierania odpadów maksymalna masa wszystkich magazynowanych rodzajów odpadów, nie może przekroczyć połowy maksymalnej masy wszystkich rodzajów odpadów, określonych w zezwoleniu na zbieranie odpadów, zezwoleniu na przetwarzanie odpadów lub na wytwarzanie odpadów zgodnie z warunkami decyzji określających warunki korzystania ze środowiska.

3. Obowiązki posiadaczy odpadów

Odpady są zbierane w sposób selektywny. Gospodarkę odpadami opracowuje się na poziomie krajowym i wojewódzkim. Dotyczy odpadów komunalnych, odpadów ulegających biodegradacji, odpadów opakowaniowych i odpadów niebezpiecznych. Posiadacz odpadów jest obowiązany do zbierania ich w sposób zgodny z zasadami gospodarki odpadami. Władający nieruchomością, zbiera odpady komunalne, wytwarzane na terenie tej nieruchomości.

Pozwolenie na wytwarzanie odpadów jest wymagane w przypadku wytwarzania odpadów:

- masie **powyżej** 1 Mg¹³ rocznie – w przypadku odpadów niebezpiecznych lub
- o masie **powyżej** 5000 Mg rocznie – w przypadku odpadów innych niż niebezpieczne.

Pozwolenia zintegrowanego/pozwolenia na wytwarzanie odpadów może udzielić organ ochrony środowiska. Jest ono wydane, na wniosek prowadzącego instalację (wytwórcy odpadów), może objąć jednym pozwoleniem instalacje położone na obszarze swojej właściwości.

Odpady przetwarza się w instalacjach lub urządzeniach do przetwarzania odpadów. Muszą one spełniać wymagania ochrony środowiska, w tym nie powodować przekroczenia standardów emisyjnych oraz pozostałości powstających w wyniku działalności związanej z ich przetwarzaniem. Poza instalacjami lub urządzeniami zakazuje się przetwarzania odpadów.

Osoba fizyczna i jednostka organizacyjna niebędące przedsiębiorcami mogą poddawać odzyskowi tylko takie rodzaje odpadów, za pomocą takich metod odzysku, które określa *Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 10 listopada 2015 r. w sprawie listy rodzajów odpadów, które osoby fizyczne lub jednostki organizacyjne niebędące przedsiębiorcami mogą poddawać odzyskowi na potrzeby własne, oraz dopuszczalnych metod ich odzysku* (Dz. U. z 2016 r. poz. 93) i w takich ilościach, które mogą bezpiecznie wykorzystać na potrzeby własne.

Posiadacz odpadów może przekazywać osobie fizycznej lub jednostce organizacyjnej niebędącym przedsiębiorcami określone **rodzaje odpadów, do wykorzystania** na potrzeby własne za pomocą dopuszczalnych metod odzysku, zgodnie z wymaganiami określonymi w powyższym rozporządzeniu.

Odzysk odpadów poza instalacjami lub urządzeniami **dopuszcza się** w przypadku:

- odzysku w procesie **odzysku R10**¹⁴
warunki odzysku w procesie odzysku R10 i rodzaje odpadów dopuszczonych do takiego odzysku określa rozporządzenie *Ministra Środowiska z dnia 20 stycznia 2015 r. w sprawie procesu odzysku R10* (Dz. U. z 2015 r. poz. 132, § 1);

¹³ 1 Mg -1000 kg

¹⁴ R 10- obróbka na powierzchni ziemi przynosząca korzyści dla rolnictwa lub poprawę stanu środowiska

- **osób fizycznych** prowadzących kompostowanie na potrzeby własne;
- rodzajów odpadów poddawanych odzyskowi w procesach odzysku R3, R5, R11 i R12¹⁵, które określa *Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 11 maja 2015 r. w sprawie odzysku odpadów poza instalacjami i urządzeniami* (Dz. U. z 2015 r. poz. 796).

Odzysk poza instalacjami lub urządzeniami może być prowadzony, jeżeli nie stwarza zagrożenia dla środowiska, życia lub zdrowia ludzi oraz jest prowadzony zgodnie z przepisami.

Dopuszcza się spalanie zgromadzonych pozostałości roślinnych poza instalacjami i urządzeniami, chyba że są one objęte obowiązkiem selektywnego zbierania.

Czy odchody zwierzęce są nawozem czy odpadem?

Wg Dyrektywy odpadowej (DO): produkty uboczne pochodzenia zwierzęcego, które przewidziane są do:

- przekształcenia termicznego (spalanie, współspalanie),
- składowania na składowisku odpadów,
- wykorzystania w zakładzie produkującym biogaz,
- wykorzystania w kompostowni,

STANOWIĄ ODPAD! W/w sposoby zagospodarowania odchodów zwierzęcych, powodują, że stają się one odpadami.

Ewidencja odpadów

Posiadacz odpadów obowiązany jest do prowadzenia na bieżąco ilościowej i jakościowej **ewidencji odpadów** zgodnie z katalogiem odpadów.

Obowiązek ten nie dotyczy:

- osób fizycznych i jednostek organizacyjnych, nie będących przedsiębiorcami, które wykorzystują odpady na własne potrzeby, (tylko te rodzaje odpadów, za pomocą dopuszczalnych metod odzysku i w takich ilościach, które mogą bezpiecznie wykorzystać na potrzeby własne);
- **rolników gospodarujących** na powierzchni użytków rolnych **poniżej 75 ha**, o ile **nie podlegają wpisowi do rejestru** (nie prowadzą działalności gospodarczej w zakresie gospodarowania odpadami np. nieprofesjonalna działalność w zakresie zbierania odpadów);
- rodzajów odpadów lub ich ilości odpadów określonych w *Rozporządzeniu Ministra Środowiska z dnia 12 grudnia 2014 r. w sprawie rodzajów odpadów i ilości odpadów, dla których nie ma obowiązku prowadzenia ewidencji* (tekst jednolity Dz.U. 2019 r. poz. 2531), Załącznik nr 6;
- podmiotów prowadzący działalność inną niż działalność gospodarcza w zakresie gospodarowania odpadami (nieprofesjonalna działalność w zakresie zbierania odpadów), który

¹⁵ Ustawa o odpadach Dz. U z 2013 r. Nr 0, poz. 21 z późn.zm. – Załącznik nr 1

R3 – Recykling lub odzysk substancji organicznych, które nie są stosowane jako rozpuszczalniki (w tym kompostowanie i inne biologiczne procesy przekształcania).

R5 – Recykling lub odzysk innych materiałów nieorganicznych.

R11 – Wykorzystywanie odpadów uzyskanych w wyniku któregośkolwiek z procesów wymienionych w pozycji R 1 – R 10 ustawy o odpadach.

R12 – Magazynowanie odpadów poprzedzające którykolwiek z procesów wymienionych w pozycji R1 – R 12 (z wyjątkiem wstępnego magazynowania u wytwórcy odpadów).

zbiera odpady opakowaniowe i odpady w postaci zużytych artykułów konsumpcyjnych, w tym leki i opakowania po lekach zbierane przez apteki, przyjmowanie zużytych artykułów konsumpcyjnych w sklepach, systemy zbierania odpadów w szkołach, placówkach oświatowo-wychowawczych, urzędach, instytucjach;

- wytwórców odpadów komunalnych;
- wytwórców odpadów w postaci pojazdów wycofanych z eksploatacji, jeżeli pojazdy te zostały przekazane do przedsiębiorcy prowadzącego stację demontażu lub przedsiębiorcy prowadzącego punkt zbierania pojazdów.

Prowadzenie ewidencji odpadów może być pełne lub uproszczone.

Od 1 stycznia 2020 r. wszystkie dokumenty w ewidencji prowadzone są za pośrednictwem **BDO**¹⁶ (Baza danych odpadowych). **Od stycznia 2021 roku** papierowe karty przekazania odpadów (KPO) można wystawić tylko w przypadku awarii systemu BDO. Dane z papierowej KPO będą musiały jednak znaleźć się w BDO.

Ewidencja pełna – polega na obowiązkowym prowadzeniu:

- **karty przekazania odpadu (KPO)**
- wykorzystywana przy przekazywaniu odpadów innym podmiotom, sporządzana przez przekazującego odpad, następnie wypełniana przez transportującego odpad oraz przyjmującego odpad;
- **karty ewidencji odpadu** prowadzonej dla każdego rodzaju odpadu odrębnie;
- służy do prowadzenia bieżącej ewidencji odpadów w zakresie np. ilości wytwarzanych odpadów, poddawanych odzyskowi lub unieszkodliwianiu lub przyjętych od innych podmiotów;
- **rocznego sprawozdania odpadowego dla Marszałka Województwa.**

Taką **ewidencją pełną** muszą prowadzić posiadacze odpadów zajmujący się działalnością w zakresie odzysku lub unieszkodliwiania odpadów.

Dokumenty ewidencji odpadów, o których mowa sporządza się za pośrednictwem indywidualnego konta w Bazie danych o produktach i opakowaniach oraz o gospodarce odpadami.

Rozporządzenie Ministra Klimatu z dnia 10 czerwca 2020 r. w sprawie funkcjonowania Bazy danych o produktach opakowaniach oraz o gospodarce odpadami (Dz. U z 2020 r. poz. 1071) określa: adres strony internetowej rejestru, umożliwiającej dostęp do indywidualnego konta (BDO) w Bazie danych o produktach i opakowaniach oraz o gospodarce odpadami, zwanej dalej „BDO”. Adres strony internetowej rejestru umożliwiającej

¹⁶ **BDO** – teleinformatyczna baza danych o produktach i opakowaniach oraz gospodarce odpadami wprowadzona przez Ministerstwo Środowiska.

dostęp do indywidualnego konta w BDO: <https://bdo.mos.gov.pl> . Na stronie internetowej można też sprawdzić w formie ankiety czy obowiązuje nas rejestr BDO.

Z urzędu do bazy (**BDO**): wpisane są podmioty posiadające decyzje na gospodarowanie odpadami:

- pozwolenie zintegrowane,
- pozwolenie na wytwarzanie odpadów, zezwolenie na przetwarzanie odpadów,
- podmioty posiadające zezwolenie na zbieranie odpadów.

Na wniosek: do bazy wpisywani są wytwórcy odpadów nie posiadający decyzji na gospodarowanie odpadami.

Ewidencja uproszczona – prowadzi się ją z zastosowaniem tylko jednej karty tzw. **karty przekazania odpadów** (Załącznik nr 7).

Ewidencję uproszczoną prowadzą tylko podmioty, niektórzy posiadacze odpadów (małe i średnie przedsiębiorstwa, przedsiębiorcy), którzy:

- **wytwarzają odpady niebezpieczne** w ilości do **100 kg rocznie**,
- wytwarzają odpady **inne niż niebezpieczne**, nie będące odpadami komunalnymi, w **ilości do 5 ton rocznie**,
- **władający powierzchnią ziemi**, na której **komunalne osady ściekowe są stosowane tj.:**
  - w rolnictwie, rozumianym jako uprawa wszystkich płodów rolnych wprowadzanych do obrotu handlowego, włączając w to uprawy przeznaczane do produkcji pasz,
  - do uprawy roślin przeznaczonych do produkcji kompostu,
  - do uprawy roślin nieprzeznaczonych do spożycia i do produkcji pasz;
- transportujący odpady wykonujący wyłącznie usługę transportu odpadów.

Kartę przekazania odpadów sporządza ten (posiadacz odpadów), **który przekazuje odpady**. Sporządza się ją po jednym egzemplarzu dla każdego z posiadaczy odpadów, który przejmuje odpady.

Posiadacz odpadów, który przejmuje odpady od innego posiadacza, jest obowiązany **potwierdzić przejęcie odpadów** na *karcie przekazania odpadów* wypełnionej przez posiadacza, który przekazuje te odpady, niezwłocznie po jej otrzymaniu.

Dopuszcza się niesporządzanie karty przekazania odpadów, jeżeli jeden z posiadaczy odpadów nie jest objęty obowiązkiem prowadzenia ewidencji odpadów.

Roczne sprawozdanie o wytwarzanych odpadach i o gospodarowaniu odpadami mają składać podmioty zobowiązane do prowadzenia ewidencji odpadów. Sprawozdanie składa się **do marszałka województwa właściwego** ze względu na miejsce wytwarzania, zbierania lub przetwarzania odpadów, **do 15 marca za rok ubiegły w systemie BDO.**

Ewidencja komunalnych osadów ściekowych odbywa się z zastosowaniem **odrębnego wzoru karty ewidencji komunalnych osadów ściekowych**, którą ma prowadzić wytwórca tych odpadów (*Dz. U. z 2014 r. poz. 1973*).

Posiadacz odpadów, który prowadzi ewidencję odpadów ma obowiązek przechowywania dokumentów ewidencji odpadów **przez 5 lat**, licząc od końca roku kalendarzowego, w którym sporządzono te dokumenty. Dokumenty przedstawia się na żądanie organów uprawnionych do prowadzenia kontroli.

4. Utrzymywanie czystości i porządku w gospodarstwach i gminach

Zadania gminy oraz obowiązki właścicieli nieruchomości dotyczące utrzymania czystości i porządku określa *Ustawa z dnia 13 września 1996 r. o utrzymaniu czystości i porządku w gminach (tekst jednolity Dz. U. z 2020 r. poz. 1439)* i ustawa o odpadach.

Utrzymanie czystości i porządku w gminach należy do obowiązkowych zadań własnych gminy. Każda gmina powinna mieć uchwalony **regulamin utrzymania czystości i porządku** na swoim terenie. Regulamin ten jest aktem prawa miejscowego, który uchwała rada gminy, po wcześniejszym zasięgnięciu opinii państwowego powiatowego inspektora sanitarnego.

Zadania gminy to między innymi:

- utrzymanie czystości i porządku w gminie;
- objęcie wszystkich właścicieli nieruchomości na terenie gminy systemem gospodarowania odpadami komunalnymi;
- nadzorowanie gospodarowania odpadami komunalnymi, w tym realizacja zadań powierzonych podmiotom odbierającym odpady komunalne od właścicieli nieruchomości;
- ustanowienie selektywnej zbiórki odpadów komunalnych typu: papier, metal, tworzywa sztuczne, szkło, opakowania wielomateriałowe i odpady ulegające biodegradacji, w tym opakowania;
- tworzenie punktów selektywnej zbiórki odpadów komunalnych, łatwo dostępny dla mieszkańców gminy, w celu zbiórki: przeterminowanych leków i chemikaliów, zużytych baterii i akumulatorów, zużytego sprzętu elektrycznego i elektronicznego, mebli i odpadów wielkogabarytowych, zużytych opon, odpadów zielonych oraz odpadów budowlanych i rozbiórkowych stanowiących odpady komunalne;
- prowadzenie działań informacyjnych i edukacyjnych w zakresie prawidłowego gospodarowania odpadami komunalnymi, w szczególności selektywnej ich zbiórki;
- udostępnianie na stronie internetowej urzędu gminy oraz w sposób zwyczajowo przyjęty informacje o:
  - podmiotach odbierających odpady komunalne od właścicieli nieruchomości,
  - miejscach zagospodarowania przez podmioty odbierające odpady komunalne od właścicieli nieruchomości zmieszanych odpadów komunalnych, odpadów zielonych oraz pozostałości z sortowania odpadów komunalnych przeznaczonych do składowania,
  - punktach selektywnego zbierania odpadów komunalnych, ze wskazaniem rodzajów przyjmowanych odpadów oraz dni i godzin ich przyjmowania,
  - zbierających zużyty sprzęt elektryczny i elektroniczny na terenie gminy,

- adresach punktów zbierania odpadów folii, sznurka oraz opon, powstających w gospodarstwach rolnych lub zakładów przetwarzania takich odpadów;
- określenie wymagań wobec osób utrzymujących zwierzęta domowe w zakresie bezpieczeństwa i czystości w miejscach publicznych;
- zapobieganie bezdomności zwierząt zgodnie z przepisami o ochronie zwierząt;
- zapewnienie zbierania, transportu i unieszkodliwiania zwłok bezdomnych zwierząt;
- znakowanie obszarów dotkniętych lub zagrożonych chorobą zakaźną zwierząt;
- utrzymywanie czystości i porządku na przystankach komunikacyjnych, położonych na jej obszarze, w tym przy drogach publicznych bez względu ich kategorię;
- zapobieganie zanieczyszczeniu ulic, placów i terenów otwartych;
- prowadzenie ewidencji:
  - zbiorników bezodpływowych na ścieki;
  - przydomowych oczyszczalni ścieków dla opracowania planu rozwoju sieci kanalizacyjnej;
  - umów zawartych na odbieranie odpadów komunalnych od właścicieli nieruchomości;
- zapewnienie budowy, utrzymania i eksploatacji własnych lub wspólnych z innymi gminami regionalnych instalacji do przetwarzania odpadów komunalnych wg przepisów;
- zapewnienie osiągania odpowiednich poziomów recyklingu, przygotowania do ponownego użycia i odzysku innymi metodami niektórych odpadów oraz ograniczenia masy odpadów komunalnych ulegających biodegradacji przekazywanych do składowania.

Obowiązki właścicieli nieruchomości¹⁷ to między innymi:

- wyposażenie nieruchomości w pojemniki służące do zbierania odpadów komunalnych;
- utrzymywanie pojemników na odpady w odpowiednim stanie sanitarnym, porządkowym i technicznym;
- przyłączenie nieruchomości do istniejącej sieci kanalizacyjnej lub, gdy budowa sieci kanalizacyjnej jest technicznie lub ekonomicznie nieuzasadniona, wyposażenie nieruchomości w zbiornik bezodpływowy nieczystości ciekłych lub w przydomową oczyszczalnię ścieków bytowych:
  - przyłączenie nieruchomości do sieci kanalizacyjnej nie jest obowiązkowe, jeżeli nieruchomość jest wyposażona w przydomową oczyszczalnię ścieków spełniającą wymagania określone w odrębnych przepisach;
- zbieranie powstałych na terenie nieruchomości odpadów komunalnych zgodnie z regulaminem gminy;
- gromadzenie nieczystości ciekłych w zbiornikach bezodpływowych;
- pozbywanie się zebranych na terenie nieruchomości odpadów komunalnych oraz nieczystości ciekłych w sposób zgodny z przepisami;

---

¹⁷ **Właściciel nieruchomości** – to także współwłaściciel (-ele), użytkownik (-cy) wieczysti oraz jednostki organizacyjne i osoby posiadające nieruchomości w zarządzie lub użytkowaniu, a także inne podmioty władające nieruchomością.

- uprzątnięcie błota, śniegu, lodu i innych zanieczyszczeń z chodników położonych wzdłuż nieruchomości, bezpośrednio przy granicy nieruchomości;
- realizacja innych obowiązków określonych w regulaminie gminnym.

Nadzór nad realizacją obowiązków nałożonych na właścicieli sprawuje wójt, burmistrz lub prezydent miasta.

Właściciele nieruchomości, którzy pozbywają się z terenu nieruchomości nieczystości ciekłych, oraz właściciele nieruchomości, którzy nie są obowiązani do ponoszenia opłat za gospodarowanie odpadami komunalnymi na rzecz gminy, są obowiązani do udokumentowania w formie umowy korzystania z usług wykonywanych przez:

- gminną jednostkę organizacyjną lub przedsiębiorcę posiadającego zezwolenie na prowadzenie działalności w zakresie opróżniania zbiorników bezodpływowych i transportu nieczystości ciekłych lub
- gminną jednostkę organizacyjną lub przedsiębiorcę odbierającego odpady komunalne od właścicieli nieruchomości, wpisanego do rejestru działalności regulowanej przez okazanie takich umów i dowodów uiszczenia opłat za te usługi.

IX. POSTĘPOWANIE ZE ŚRODKAMI OCHRONY ROŚLIN

Niewłaściwe stosowanie i przechowywanie środków ochrony roślin stwarza zagrożenie dla zdrowia ludzi, zwierząt, organizmów pożytecznych, może prowadzić do skażenia środowiska, szczególnie wód gruntowych i powierzchniowych. W celu uniknięcia, czy ograniczenia ujemnych skutków oddziaływania środków ochrony roślin, konieczna jest znajomość zasad prawidłowego postępowania z tymi środkami.

Nadzór nad zdrowiem roślin, zapobieganiem zagrożeniom związanym z obrotem, konfekcjonowaniem i stosowaniem środków ochrony roślin oraz potwierdzeniem sprawności technicznej sprzętu do ich stosowania sprawuje *Państwowa Inspekcja Ochrony Roślin i Nasiennictwa* (PIORiN).

1. Przechowywanie środków ochrony roślin

Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 22 maja 2013 r. w sprawie sposobu postępowania przy stosowaniu i przechowywaniu środków ochrony roślin (Dz. U. z 2013 r. poz. 625) wskazuje, że:

- środki ochrony roślin przechowuje się w oryginalnych opakowaniach, uniemożliwiając ich kontakt z żywnością, napojami lub paszą;
- miejsce (obiekt) przechowywania środków powinno być tak zabezpieczone, aby:
  - nie zostały one przypadkowo spożyte lub przeznaczone do żywienia zwierząt,
  - były niedostępne dla dzieci,
  - nie spowodowały: skażenia wód powierzchniowych i podziemnych w rozumieniu przepisów Prawa wodnego, skażenia gruntu na skutek wycieku lub przesiąkania w głąb profilu glebowego, czy przedostania się do systemów kanalizacyjnych (§ 2).

Opakowania jednostkowe środków ochrony roślin powinny być szczelnie zamknięte i zaopatrzone w etykietę, w języku polskim.

Poza tym miejsce (obiekt) przechowywania środków ochrony roślin przeznaczonych *dla użytkowników profesjonalnych*, powinno być:

- położone w odległości nie mniejszej niż **20 m** od studni oraz zbiorników i cieków wodnych, chyba że środki są przechowywane na utwardzonej nawierzchni z betonu szczelnego lub z innych trwałych materiałów izolacyjnych, nieprzepuszczalnych dla cieczy;
- zamknięcie w taki sposób, aby było niedostępne dla osób trzecich.

Po zakończonej pracy niewykorzystane środki ochrony roślin oraz opakowania po zużytych środkach ochrony roślin zwraca się niezwłocznie do magazynu/miejsca przeznaczonego do składowania środków ochrony roślin. Środków ochrony roślin nie wolno przechowywać z innymi artykułami np.: paszami, nasionami, ziarnem, lekami, żywnością itp.

Wymagania w zakresie bezpieczeństwa i higieny pracy przy stosowaniu i magazynowaniu środków ochrony roślin określa *szczegółowo Rozporządzeniem Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 24 czerwca 2002 r. w sprawie bezpieczeństwa i higieny pracy przy stosowaniu i magazynowaniu środków ochrony roślin oraz nawozów mineralnych i organiczno-mineralnych* (Dz. U. z 2002 r. Nr 99, poz. 896) na drzwiach wejściowych do pomieszczeń zamkniętych przeznaczonych do produkcji roślinnej, **w których zastosowano** środki ochrony roślin, należy umieścić informację o zastosowanym środku, jego toksyczności i czasie trwania prewencji dla ludzi, a także o zakazie wstępu osobom postronnym i nieposiadającym odpowiednich środków ochrony indywidualnej, jak: odzież ochronna, rękawice i buty, sprzęt do ochrony układu oddechowego oraz osłony twarzy i oczu.

Na drzwiach zewnętrznych magazynu należy umieścić napis: „MAGAZYN ŚRODKÓW OCHRONY ROŚLIN”. Magazyn powinien być wyposażony w:

- system wentylacji:
  - awaryjnej – uruchamiany z zewnątrz i od wewnątrz magazynu, zapewniający co najmniej 10-krotną wymianę powietrza w ciągu godziny,
  - ciągłej – uruchamiany z zewnątrz magazynu, godzinę przed rozpoczęciem pracy, zapewniający co najmniej 3-krotną wymianę powietrza w ciągu godziny;
- okna z szybami ograniczającymi oddziaływanie promieni słonecznych;
- instalację elektryczną gazoszczelną i pyłoszczelną;
- oddzielną bezodpływową kanalizację, wyposażoną w urządzenia służące do neutralizacji powstałych ścieków;
- środki ochrony indywidualnej w zależności od występujących zagrożeń;
- apteczki zawierające środki do udzielania pierwszej pomocy w przypadku zatrucia środkami ochrony roślin;
- sprzęt i urządzenia do składowania, przemieszczania i spiętrzania środków ochrony roślin;
- przyrządy do pomiaru temperatury i wilgotności w magazynie.

Ponadto w magazynie w widocznym miejscu należy umieścić:

- wykaz przechowywanych w nim środków ochrony roślin,
- instrukcję bezpieczeństwa i higieny pracy uwzględniającą zasady składowania środków ochrony roślin,
- numery telefonów najbliższego centrum powiadamiania ratunkowego lub zakładu opieki zdrowotnej.

Posadzki w magazynie powinny być wykonane z materiałów niepalnych, łatwo zmywalnych, ograniczających poślizg oraz odpornych na uderzenia i działanie substancji żrących.

W magazynie powinno być wyodrębnione zamykane pomieszczenia służące do:

- przechowywania środków ochrony roślin zaliczanych do bardzo toksycznych i toksycznych,

- gromadzenia niepełnowartościowych środków ochrony roślin, pustych opakowań po tych środkach oraz zanieczyszczonych środkami ochrony roślin środków ochrony indywidualnej przeznaczonych do likwidacji.

Środki ochrony roślin należy przechowywać w oryginalnych opakowaniach pogrupowanych według ich przeznaczenia i toksyczności.

Transportowane środki ochrony roślin z magazynu na miejsce ich stosowania należy zabezpieczyć przed działaniem czynników atmosferycznych oraz przed pyleniem, rozsypaniem lub wylaniem, a w szczególności przed bezpośrednim kontaktem z ludźmi.

W przypadku rozlania lub rozsypania środków ochrony roślin należy usunąć je z podłoża, a skażone miejsce splukać wodą lub przekopać.

Po zakończonej pracy niewykorzystane środki ochrony roślin oraz opakowania po użytych środkach ochrony roślin zwraca się niezwłocznie do magazynu przeznaczonego do składowania środków ochrony roślin. W magazynie niedopuszczalne jest palenie tytoniu i spożywanie posiłków oraz przechowywanie:

- artykułów żywnościowych i leków;
- pasz dla zwierząt;
- nasion i zbóż niezaprawionych środkami ochrony roślin;
- przedmiotów osobistego użytku;
- materiałów pędnych i łatwo palnych.

2. Stosowanie środków ochrony roślin

Zgodnie z Ustawą z dnia 8 marca 2013 r. o środkach ochrony roślin (tekst jednolity Dz. U. z 2020 r. poz. 2097 z późn. zm.) środki ochrony roślin należy stosować w taki sposób, aby nie stwarzać zagrożenia dla zdrowia ludzi, zwierząt oraz dla środowiska, w tym przeciwdziałać zniesieniu środków ochrony roślin na obszary i obiekty niebędące celem zabiegu z zastosowaniem tych środków oraz planować stosowanie środków ochrony roślin z uwzględnieniem okresu, w którym ludzie będą przebywać na obszarze objętym zabiegiem.

Osoby wykonujące zabiegi środkami ochrony roślin, określane są mianem użytkownika profesjonalnego lub użytkownika nieprofesjonalnego.

Użytkownik profesjonalny – osoba fizyczna, stosująca środki ochrony roślin w celach innych niż własne niezarobkowe potrzeby, w szczególności w ramach działalności gospodarczej lub zawodowej, w tym w rolnictwie i leśnictwie.

Użytkownik nieprofesjonalny – osoba fizyczna, która stosuje środki ochrony roślin, nie będąc użytkownikiem profesjonalnym.

W myśl ustawy użytkownicy profesjonalni stosują środki ochrony roślin z uwzględnieniem integrowanej ochrony roślin (od 1 stycznia 2014 r.) oraz prowadzą dokumentację w której są obowiązani do wskazania co najmniej przyczyny wykonania zabiegu środkiem ochrony roślin, Załącznik nr 8.

Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 18 grudnia 2013 r. sprawie wymagań integrowanej ochrony roślin (Dz. U. z 2013 r. poz. 505) obejmuje wszystkie dostępne działania i metody ochrony roślin przed organizmami szkodliwymi, w tym stosowanie przede wszystkim działań lub metod nie chemicznych, do których należą stosowanie:

- płodozmianu, odpowiedniego terminu siewu, sadzenia, lub obsady roślin,
- agrotechniki, w tym mechanicznej ochrony roślin,
- odmian odpornych lub tolerancyjnych na organizmy szkodliwe oraz materiału siewnego wytworzonego i poddanego ocenie zgodnie z przepisami o nasiennictwie,
- nawożenia, nawadniania i wapnowania, w sposób ograniczający występowanie organizmów szkodliwych, a także
- czyszczenie i dezynfekcja maszyn, opakowań i innych przedmiotów, oraz
- ochrona organizmów pożytecznych oraz stwarzanie warunków sprzyjających ich występowaniu, w szczególności owadów zapylających i naturalnych wrogów organizmów szkodliwych.

Biorąc po uwagę ochronę środowiska i przeprowadzając zabiegi chemicznej ochrony roślin z uwzględnieniem integrowanej ochrony roślin, należy:

- dobierać środki ochrony roślin tak, by minimalizować negatywny wpływ zabiegów ochrony roślin na organizmy pożyteczne, w szczególności owady zapylające i na naturalnych wrogów organizmów szkodliwych;
- ograniczać liczbę zabiegów i ilości stosowanych środków ochrony roślin do niezbędnego minimum;
- przeciwdziałać powstawaniu odporności organizmów szkodliwych na środki ochrony roślin poprzez odpowiedni ich dobór i przemienne stosowanie.

Działania lub metody ochrony roślin przed organizmami szkodliwymi powinny być poprzedzone monitorowaniem występowania tych organizmów i uwzględniać:

- **progi ekonomicznej szkodliwości organizmów szkodliwych** wskazujących, kiedy wykonanie chemicznych zabiegów ochrony roślin jest ekonomicznie uzasadnione, lub
- **wskazania wynikające z opracowań naukowych** umożliwiających określenie optymalnych terminów wykonania chemicznych zabiegów ochrony roślin, w oparciu o dane meteorologiczne oraz znajomość biologii organizmów szkodliwych (programy wspomaganie decyzji w ochronie roślin) lub
- **informacje uzyskane od osób świadczących usługi doradcze** dotyczące metod ochrony roślin w zakresie realizacji wymagań integrowanej ochrony roślin oraz stosowania środków ochrony roślin.

Ocena skuteczności podejmowanych działań i metod ochrony roślin przeprowadzona jest na podstawie prowadzonej dokumentacji i wyników monitorowania występowania organizmów szkodliwych. Pomocna w monitorowaniu agrofagów i w wyszukiwaniu informacji na temat integrowanej ochrony roślin jest Platforma Sygnalizacji Agrofagów www.agrofagi.com.pl

Profesjonalni użytkownicy środków ochrony roślin **zobowiązani są prowadzić** i przechowywać, **przez co najmniej trzy lata dokumentację** dotyczącą stosowanych przez nich środków ochrony roślin, Załącznik nr 8. Dokumentacja taka powinna zawierać:

- nazwę zastosowanego środka ochrony roślin,
- dawkę/i środka ochrony roślin,
- termin przeprowadzenia zabiegu,
- nazwę uprawy i powierzchnię areału, na którym zastosowano środek,
- przyczynę wykonania zabiegu środkiem ochrony roślin na podstawie lustracji.

Również **posiadacz gruntów** lub obiektów, w których są wykonywane zabiegi z zastosowaniem środków ochrony roślin **przez użytkownika profesjonalnego, jest obowiązany do przechowywania przez okres 3 lat przekazanej przez tego użytkownika kopii dokumentacji**, dotyczącej środków ochrony roślin stosowanych na tych gruntach lub w tych obiektach, **jeżeli wykonującym te zabiegi jest inny podmiot i posiadacz ten nie dysponuje tą dokumentacją**.

W gospodarstwie, w którym wykonywane są zabiegi środkami ochrony roślin przez użytkownika profesjonalnego musi znajdować się dokumentacja – **ewidencja wykonywanych zabiegów środkami ochrony roślin** i należy ją przechowywać przez okres **3 lat** licząc od dnia wykonania zabiegu.

Można stosować wyłącznie środki ochrony roślin dopuszczone do obrotu oraz zgodnie z etykietą stosowania.

Zabiegi z zastosowaniem środków ochrony roślin przeznaczonych dla użytkowników profesjonalnych w **produkcji rolnej mogą wykonywać tylko osoby, które ukończyły szkolenie w tzw. zakresie środków ochrony roślin**, tj.:

- **stosowania środków ochrony roślin lub**
- **doradztwa dotyczącego środków ochrony roślin lub**
- **integrowanej produkcji roślin i**

posiadają **aktualne zaświadczenie** o ukończeniu jednego z tych szkoleń (*art. 41 ustawy o środkach ochrony roślin*), a także

- osoby, które ukończyły szkołę ponadgimnazjalną (ponadpodstawową) lub wyższą i posiadają zaświadczenie wydane przez szkołę stwierdzające, że w dokumentacji przebiegu nauczania tych osób zostały uwzględnione wszystkie zagadnienia ujęte w programie szkolenia w *zakresie środków ochrony roślin*.

Zaświadczenie ważne jest przez 5 lat od dnia wydania (uzyskania wykształcenia lub kwalifikacji). **Po upływie tego czasu**, w celu zachowania uprawnień użytkownika profesjonalnego **wymagane jest ukończenie szkolenia uzupełniającego** w odpowiednim zakresie.

Do zabiegu z zastosowaniem środków ochrony używa się sprzętu przeznaczonego do stosowania środków ochrony roślin, który nie stwarza zagrożenia dla zdrowia ludzi, zwierząt oraz dla środowiska, jest sprawny technicznie i skalibrowany tak, aby zapewnić prawidłowe stosowanie środków ochrony roślin (*art. 48, ustawy*). Może to być będący w użytkowaniu:

- sprzęt naziemny:
  - opryskiwacze ciągnikowe i samobieżne polowe lub sadownicze,
  - opryskiwacze wyposażone w belkę opryskową montowane na pojazdach kolejowych,
  - sprzęt przeznaczony do stosowania środków ochrony roślin inny niż określony w punkcie wyżej montowany na pojazdach kolejowych, zwany dalej „innym sprzętem kolejowym”;
czy
- sprzęt agrolotniczy.

Sprzęt będący w użytkowaniu przez użytkowników profesjonalnych należy poddawać okresowym badaniom w celu potwierdzenia jego sprawności technicznej.

Badanie sprzętu przeznaczonego do stosowania środków ochrony roślin przeprowadza się **w odstępach czasu nie dłuższych niż 3 lata**. Jeśli dotyczy to opryskiwaczy szklarniowych (tj. instalacje do stosowania środków ochrony roślin w formie oprysku lub zamgławiania w szklarniach /tunelach foliowych) lub samobieżnego bądź ciągnikowego sprzętu do stosowania środków ochrony roślin w formie granulatu wówczas badane przeprowadza się co 5 lat.

W przypadku **pierwszego badania sprzętu** przeprowadza się je nie później niż **po upływie 5 lat od dnia jego nabycia**, zgodnie z *Rozporządzeniem Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 18 grudnia 2013 r. w sprawie wymagań dotyczących sprawności technicznej sprzętu przeznaczonego do stosowania środków ochrony roślin (tekst jednolity Dz. U z 2016 r. poz. 760)*.

Do czasu przeprowadzenia pierwszego badania sprzętu, posiadacz tego sprzętu musi obowiązkowo przechowywać dowody jego nabycia. W przypadku braku dowodów nabycia sprzętu przeznaczonego do stosowania środków ochrony roślin, sprzęt ten nie może być wykorzystywany do czasu potwierdzenia jego sprawności technicznej badaniem.

Zasady przygotowania opryskiwaczy do badań określa *Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 13 grudnia 2013 r. w sprawie potwierdzenia sprawności technicznej sprzętu przeznaczonego do stosowania środków ochrony roślin (tekst jednolity Dz. U. z 2016 r. poz. 924)*.

Potwierdzeniem kontroli sprawności technicznej opryskiwacza jest wydanie dokumentu - *protokołu badania technicznego* z wynikiem pozytywnym przez jednostkę kontrolującą PIORIN oraz naklejenie na opryskiwaczu znaku kontrolnego. Znak kontrolny umieszcza się na zbiorniku sprzętu przeznaczonego do stosowania środków ochrony roślin w widocznym miejscu. Znak kontrolny, zawiera:

- napis „Sprzęt sprawny technicznie”;
- numer składający się z siedmiu cyfr i litery, z których:
  - dwie pierwsze cyfry stanowią identyfikator terytorialny województwa, na którego obszarze znajduje się siedziba podmiotu przeprowadzającego badanie, (zgodnie z przepisami),
  - pięć kolejnych cyfr i litera stanowią niepowtarzalny numer identyfikacyjny znaku kontrolnego;

- znak Państwowej Inspekcji Ochrony Roślin i Nasiennictwa (PIORIN);
- rok przeprowadzenia badania.

Na zakończenie kontroli podmiot przeprowadzający badania potwierdza je wpisem do rejestru przebadanego sprzętu. Dane w rejestrze przechowuje się 3 lata.

Warunki stosowania środków ochrony roślin określa *Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 31 marca 2014 r. (Dz. U. z 2014 r. poz. 516)*.

Środki ochrony roślin, stosuje się na terenie otwartym w odległości:

- **co najmniej 20 m od pasiek**, przy użyciu sprzętu naziemnego,
- **co najmniej 3 m od krawędzi jezdni dróg publicznych**, (wyłączając drogi gminne oraz powiatowe) przy użyciu **opryskiwaczy ciągnikowych i samobieżnych polowych** lub sadowniczych,
- **co najmniej 1m od zbiorników i cieków wodnych oraz terenów nieużytkowanych rolniczo**, innych niż będących celem zabiegu z zastosowaniem środków ochrony roślin przy użyciu **opryskiwaczy ciągnikowych i samobieżnych polowych**,
- **co najmniej 3 m od zbiorników i cieków wodnych oraz terenów nieużytkowanych rolniczo**, innych niż będących celem zabiegu z zastosowaniem środków ochrony roślin przy użyciu **opryskiwaczy ciągnikowych i samobieżnych sadowniczych**.

Środki ochrony roślin na terenie otwartym stosuje się, jeżeli **prędkość wiatru nie przekracza 4 m/s**.

Środki ochrony roślin, mające wydane zezwolenie na wprowadzanie ich do obrotu **przed dniem 14 czerwca 2011 r.** i których **etykieta nie określa minimalnej odległości**, ich stosowania od zbiorników i cieków wodnych, **mogą być stosowane na terenie otwartym** przy użyciu opryskiwaczy ciągnikowych i samobieżnych polowych lub sadowniczych, jeżeli miejsce ich stosowania jest oddalone, o **co najmniej 20 m od zbiorników i cieków wodnych**.

W przypadku stosowania **sprzętu agrolotniczego** środki ochrony roślin, stosuje się:

- w odległości, **co najmniej 100 m od pasiek**, krawędzi jezdni dróg publicznych zaliczanych do kategorii dróg krajowych, zbiorników i cieków wodnych oraz terenów nieużytkowanych rolniczo, innych niż będących celem zabiegu z zastosowaniem środków ochrony roślin, **przy kierunku wiatru wiejącego w stronę tych miejsc lub obiektów**.

W przypadku stosowania **sprzętu agrolotniczego montowanego na śmigłowcu**, środki ochrony roślin, stosuje się w odległości:

- **co najmniej 15 m od krawędzi jezdni dróg publicznych** zaliczanych do kategorii dróg krajowych, zbiorników i cieków wodnych oraz terenów nieużytkowanych rolniczo, innych niż będących celem zabiegu z zastosowaniem środków ochrony roślin, przy kierunku wiatru **wiejącego w inną stronę niż wymienione miejsca lub obiekty**,

- **co najmniej 20 m od pasiek**, przy kierunku wiatru **wiejącego w inną stronę** niż pasieki,
  - chyba, że w etykiecie środków ochrony roślin podano większe odległości od tych miejsc lub obiektów, po uwzględnieniu których można stosować te środki.

W przypadku stosowania sprzętu agrolotniczego montowanego **na statku powietrznym** innym niż śmigłowiec, środki ochrony roślin, stosuje się w odległości:

- **co najmniej 20 m od pasiek**, krawędzi jezdni dróg publicznych zaliczanych do kategorii dróg krajowych, zbiorników i cieków wodnych oraz terenów nieużytkowanych rolniczo, innych niż będących celem zabiegu z zastosowaniem środków ochrony roślin, **przy kierunku wiatru innym niż** wymienione miejsca lub objekty,
  - chyba, że w etykiecie środków ochrony roślin podano większe odległości od tych miejsc lub obiektów, po uwzględnieniu, których można stosować te środki.

Środki ochrony roślin na terenie otwartym stosuje się przy użyciu sprzętu agrolotniczego, gdy:

- wilgotność względna powietrza jest nie mniejsza niż 60%;
- obszar, na którym stosuje się te środki, wynosi, co najmniej 3 ha.

Nie wykonujemy zabiegów środkami ochrony roślin przy niesprzyjających warunkach pogody, zwłaszcza:

- przy wietrze powyżej **4 m/s**;
- w gorące bezwietrzne dni (znoszenie termodynamiczne);
- przed spodziewanym deszczem.

Po zakończeniu zabiegów niedopuszczalne jest pozostawianie środków ochrony roślin w sprzęcie używanym do stosowania środków ochrony roślin. Pojazdy lub sprzęt należy oczyścić i umyć w myjni wyposażonej w oczyszczalnię ścieków lub osadnik do neutralizacji powstałych ścieków, (*Dz. U. z 2002 r. Nr 99, poz. 896, z późn. zm. § 16*). Zabrania się mycia opryskiwaczy rolniczych i sprzętu do aplikacji nawozów, oraz wylewania wody z ich mycia w odległości mniejszej niż 25 m od brzegu zbiorników wodnych, jezior, cieków naturalnych, rowów, kanałów, ujęć wody, jeżeli nie ustanowiono strefy ochronnej (*Dz.U z 2020 r. poz. 310 z późn. zm. art. 77 ust.1 pkt.5*).

W przypadku rozlania lub rozsypania środków ochrony roślin należy usunąć je z podłoża, a skażone miejsce sflukać wodą lub przekopać.

Rolnik stosując środki ochrony roślin powinien:

- wiedzieć o zagrożeniu, jakie środek chemiczny stanowi dla ludzi, zwierząt i organizmów pożytecznych,
- znać prawidłowe zasady przechowywania środków,
- znać podstawowe warunki bezpiecznego przygotowania cieczy użytkowej, Załącznik nr 9,
- umieć przygotować opryskiwacz do skutecznego i bezpiecznego wykonania zabiegu ochrony roślin.

Przed rozpoczęciem każdego sezonu wegetacyjnego, po zmianie końcówek rozpylaczy lub innych części należy przeprowadzić kalibrację opryskiwacza.

**Nigdy nie wolno przekraczać maksymalnej dawki preparatu
podanej w etykiecie środka ochrony roślin!**

Dbając o ochronę organizmów pożytecznych, należy wcześniej, przed rozpoczęciem oprysku powiadomić sąsiadów – posiadaczy pszczół, o planowanym zastosowaniu toksycznego dla nich środka.

Podczas wykonywania zabiegu ochrony roślin należy ograniczyć znoszenie cieczy użytkowej. W tym celu należy:

- zapoznać się z prognozą pogody, w szczególności z siłą i kierunkiem wiatru, Załącznik nr 10,
- sprawdzić, czy opryskiwacz jest sprawny technicznie, czy jest wyposażony w rozpylacze zapobiegające znoszeniu,
- ustawić belkę opryskiwacza na odpowiedniej wysokości,
- utrzymywać szybkość przejazdu opryskiwacza oraz ciśnienie, które zapewni dawkę i objętość przewidzianą dla stosowanego preparatu,
- zastosować właściwe typy rozpylaczy.

Minimalne odległości myjni urządzeń ochrony roślin zostały określone w § 9, pkt. 1-2 *Rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej z dnia 7 października 1997 r. w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budowle rolnicze i ich usytuowanie* (tekst jednolity Dz. U. z 2014 r. Nr 0, poz. 81) i powinny wynosić, co najmniej:

- **30 m** – od budynków przeznaczonych na pobyt ludzi, silosów na kiszonki, magazynów pasz i ziarna oraz obiektów budowlanych służących przetwórstwu artykułów rolno-spożywczych;
- **5 m** – od granicy działki sąsiedniej.

X. OCHRONA PRZYRODY

1. Ochrona przyrody

Rolnictwo jest bardzo ważnym elementem krajobrazu. Na krajobraz rolniczy, składają się: gleba, woda, układ gruntów rolnych, użytków zielonych, rośliny uprawne, łąki, pasy zadrzewień oraz układ budynków mieszkalnych i inwentarskich.

To człowiek kreuje ład na obszarach wiejskich i to jego działalność ma wpływ na przestrzeń i stopień ingerencji w środowisko naturalne i przyrodę. Dlatego działalność człowieka na wsi powinna iść w kierunku zachowania krajobrazu rolniczego z jego przyrodą.

I chociaż nadrzędnym celem gospodarstw rolnych jest produkcja i poprawa wyniku ekonomicznego gospodarstwa, to nie należy zapominać o celach ekologicznych, takich jak ochrona: wód, gleby, powietrza oraz różnorodności biologicznej i krajobrazowej.

Za główne źródła zagrożenia dla środowiska naturalnego, przyrody, zachowania bioróżnorodności ze strony działalności człowieka na wsi uważa się:

- prowadzenie intensywnych form gospodarowania w rolnictwie, prowadzących do nasilania erozji gleb i zanieczyszczenia wód,
- utrzymywanie dużych powierzchni monokulturowych,
- nadmierną intensyfikację łąk lub pastwisk (wczesne terminy wypasów, koszenia, zwiększenie obsady zwierząt),
- zaniedbywanie i zaniechanie użytkowania łąk i pastwisk, które przekształca się w tereny zadrzewione,
- osuszanie i eksploatacja obszarów wodno-błotnych,
- wypalanie roślinności (zabronione),
- zanikanie lokalnych ras zwierząt gospodarskich i odmian roślin uprawnych.

W celu ochrony przyrody, zwiększenia bioróżnorodności na gruntach ornych i zachowania krajobrazu oraz poprawy jakości środowiska podejmowane są działania polegające na:

- wprowadzaniu wielogatunkowego płodozmianu;
- popularyzowaniu stosowania poplonów: wsiewek, poplonów ścierniskowych i ozimych;
- zakładaniu pasów zadrzewień i nasadzeń krzewów;
- utrzymywaniu w należytych stanie gruntów ugorowanych i odłogowanych;
- wdrażaniu zasad dobrej praktyki rolniczej;
- zabranianiu wypalania roślinności na łąkach, pastwiskach, nieużytkach rolnych, rowach; pasach przydrożnych, szlakach kolejowych oraz na trzcinowiskach i szuwarach;
- wdrażaniu programów rolnośrodowiskowych.

Obowiązujący na terenie kraju **Program Rolnośrodowiskowy** jest głównym przedsięwzięciem w systemie ochrony przyrody i krajobrazu na wsi skierowanym bezpośrednio do gospodarstw rolnych. Działanie to ma na celu udział producenta rolnego w poprawie jakości

środowiska naturalnego i zachowaniu walorów przyrodniczych obszarów wiejskich, poprzez utrzymanie różnorodności biologicznej i krajobrazowej polskiej wsi.

Szczegółowe warunki i tryb przyznawania, wypłaty oraz zwrot pomocy finansowej w ramach *działania „Działanie rolno-środowiskowo-klimatyczne” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020, zwanej dalej „płatnością rolno-środowiskowo-klimatyczną”, określa rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 18 marca 2015 r. (Dz. U. z 2015 r. poz. 415 z późn. zm.).*

2. Usuwanie zadrzewień i krzewów

Zgodnie z *Ustawą z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (tekst jednolity Dz. U. z 2020 r. poz.55 z późn.zm.)* – usunięcie drzewa¹⁸ lub krzewu¹⁹ z terenu nieruchomości lub jej części może nastąpić, po uzyskaniu zezwolenia wydanego przez wójta, burmistrza albo prezydenta miasta na wniosek:

- posiadacza nieruchomości – za zgodą właściciela tej nieruchomości,
- właściciela urządzeń, jeżeli drzewo lub krzew zagrażają funkcjonowaniu tych urządzeń.

W przypadku terenu nieruchomości lub jej części wpisanej do rejestru zabytków zezwolenie na usunięcie drzewa lub krzewu wydaje wojewódzki konserwator zabytków.

Wydanie zezwolenia na usunięcie drzewa lub krzewu na obszarach objętych ochroną krajobrazową w granicach parku narodowego albo rezerwatu przyrody wydaje się po uzgodnieniu odpowiednio z dyrektorem parku narodowego albo regionalnym dyrektorem ochrony środowiska.

Właściciele prywatnych posesji, mogą wyciąć drzewa w celach niezwiązanych z prowadzeniem działalności gospodarczej, pod warunkiem, że zgłoszą wycinkę do urzędu gminy i organ nie wniesie sprzeciwu.

Bez zezwolenia można usunąć z terenu nieruchomości lub jej części:

- **krzew albo krzewy** rosnące w skupisku, o powierzchni do 25 m²;
- **drzewa**, których **obwód pnia na wysokości 5 cm nie przekracza:**
  - **80 cm** – dla topoli, wierzb, klonu jesionolistnego oraz klonu srebrzystego,
  - **65 cm** – dla kasztanowca zwyczajnego, robinii akacjowej oraz platanu klonolistnego,
  - **50 cm** – w przypadku pozostałych gatunków drzew;
  - **drzewa lub krzewy**, które rosną na nieruchomościach stanowiących własność osób fizycznych i są usuwane na cele niezwiązane z prowadzeniem działalności gospodarczej;

¹⁸ **Drzewo** – wieloletnia roślina o zdrewniałym jednym pędzie głównym (pniu) albo zdrewniałych kilku pędach głównych i gałęziach tworzących koronę w jakimkolwiek okresie podczas rozwoju rośliny;

¹⁹ **Krzew** – wieloletnia roślina rozgałęziająca się na wiele równorzędnych zdrewniałych pędów, nietworząca pnia ani korony, niebędąca pnączem;

- **drzewa lub krzewy usuwane w celu przywrócenia gruntów** nieużytkowanych do użytkowania rolniczego;
- **drzewa lub krzewy owocowe;**
- krzewy na terenach pokrytych roślinnością pełniącą funkcje ozdobne, urządzonej pod względem rozmieszczenia i doboru gatunków posadzonych roślin, na terenie nieruchomości lub jej części wpisanej do rejestru zabytków oraz na terenach zieleni z wyłączeniem krzewów w pasie drogowym drogi publicznej;
- drzew i krzewów na plantacjach lub w lasach wg *ustawy z dnia 28 września 1991 r. o lasach*;
- drzew lub krzewów usuwanych na podstawie decyzji właściwego organu ze względu na potrzeby związane z utrzymaniem urządzeń melioracji wodnych szczegółowych;
- **drzew lub krzewów usuwanych w ramach zadań** wynikających z planu ochrony lub zadań ochronnych parku narodowego lub rezerwatu przyrody, planu ochrony parku krajobrazowego, albo planu zadań ochronnych lub planu ochrony dla obszaru Natura 2000.

Pozostałe sytuacje w których nie jest wymagane zezwolenie, zawiera art. 83f ust.1 *ustawy o ochronie przyrody*.

Zezwolenie na usunięcie drzewa rosnącego na nieruchomościach stanowiących własność osób fizycznych (nie dotyczy prowadzenia działalności gospodarczej), **wymagane jest, jeżeli obwód pnia** drzewa mierzonego **na wysokości 5 cm przekracza:**

- **80 cm** – w przypadku topoli, wierzb, klonu jesionolistnego oraz klonu srebrzystego;
- **65 cm** – dotyczy kasztanowca zwyczajnego, robinii akacjowej oraz platanu klonolistnego;
- **50 cm** – w przypadku pozostałych gatunków drzew.

Zgłoszenie/Wniosek o wycinkę składa się w gminie (wójt, burmistrz lub prezydenta miasta). Gotowe formularze o wycinkę drzewa lub krzewu większość gmin udostępnia na swoich stronach internetowych.

Zgłoszenie, zawiera imię, nazwisko wnioskodawcy, oznaczenie nieruchomości, z której drzewo ma być usunięte i rysunek lub mapkę określającą usytuowanie drzewa na nieruchomości.

Gmina (wójt, burmistrz, prezydent miasta), **w ciągu 21 dni** od dnia **doręczenia zgłoszenia, dokonuje oględzin** dotyczących wycinki i sporządza się protokół.

Jeżeli **w terminie 14 dni od dnia oględzin nie wniesiono sprzeciwu** (brak odpowiedzi) wówczas uznaje się, że **drzewo można wyciąć**.

W przypadku, wezwania do uzupełnienia **zgłoszenia** (wniesiono sprzeciw) nakłada się obowiązek jego **uzupełnienia w terminie 7 dni**. Wówczas termin oględzin (21 dni) zostaje przerwany. Za dzień wniesienia sprzeciwu uznaje się dzień nadania decyzji administracyjnej w placówce pocztowej operatora albo, dzień wprowadzenia do systemu teleinformatycznego.

W przypadku **nieusunięcia drzewa przed upływem 6 miesięcy** od przeprowadzonych oględzin usunięcie drzewa może nastąpić po dokonaniu **ponownego zgłoszenia**.

Wniesienie sprzeciwu wycinki może dotyczyć:

- lokalizacji drzewa (nieruchomość wpisana do rejestru zabytków, teren przeznaczony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego na zieleń lub chroniony innymi zapisami miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego, teren objęty formami ochrony przyrody);
- drzewa, które spełnienia kryteria, określone np. rozporządzeniem Ministra Środowiska;
- zgłoszenia usunięcia drzewa objętego obowiązkiem uzyskania zezwolenia na usunięcie;
- nieuzupełnienia zgłoszenia w ciągu 7 dni.

Wydanie ostatecznej decyzji administracyjnej, stanowi podstawę wystąpienia z wnioskiem o wydanie zezwolenia.

Wójt, burmistrz albo prezydent miasta, sprawuje kontrolę przestrzegania i stosowania przepisów dotyczących ochrony terenów zieleni i zadrzewień.

3. Opłaty za usunięcie drzewa lub krzewu

Posiadacz nieruchomości ponosi opłaty za usunięcie drzewa lub krzewu. Opłaty naliczane są w zezwoleniu na usunięcie drzewa lub krzewu, i pobiera je organ właściwy do wydania zezwolenia tj.: wójt, burmistrz albo prezydent miasta.

Opłaty za usunięcie drzewa lub krzewu oraz termin ich usunięcia, przesadzenia tego drzewa lub krzewu lub wykonania nasadzeń zastępczych ustala się w wydanym zezwoleniu.

Opłata zostaje odroczone, na 3 lata, od dnia wydania zezwolenia jeżeli zezwolenie przewiduje przesadzenie drzewa lub krzewu w inne miejsce lub zastąpienie innymi drzewami lub krzewami. Warunek:

- jeżeli przesadzone albo posadzone **drzewa lub krzewy zachowały żywotność po upływie 3 lat** od dnia ich przesadzenia/posadzenia lub jej nie zachowały z przyczyn niezależnych od posiadacza nieruchomości, **opłata podlega umorzeniu,**
- jeżeli przesadzone lub posadzone **drzewa lub krzewy, albo część z nich nie zachowały żywotności po upływie 3 lat** od (dnia) upływu terminu wskazanego w zezwoleniu na przesadzenie lub posadzenie nasadzeń zastępczych, **z przyczyn zależnych od posiadacza nieruchomości wówczas naliczana jest opłata.**

Sposób naliczania jest proporcjonalny do liczby drzew lub powierzchni krzewów, które nie zachowały żywotności.

Decyzje o umorzeniu lub naliczeniu opłaty, mogą być wydane przed upływem 3 lat, jeżeli przesadzone albo posadzone drzewa lub krzewy nie zachowały żywotności przed upływem tego okresu.

W przypadku niewykonania nasadzeń zastępczych, zgodnie z zezwoleniem, naliczona jest opłata. Sposób przeliczania opłaty jest proporcjonalny do liczby drzew/powierzchni krzewów, które nie zostały wykonane zgodnie z zezwoleniem.

Decyzje wydaje organ właściwy do wydania tego typu zezwolenia.

Oplata za usunięcie drzewa – ustala się mnożąc **obwód pnia drzewa** (w cm) mierzonego na wysokości 130 cm i stawkę opłaty.

Jeżeli drzewo na wysokości 130 cm:

- posiada kilka pni – za obwód pnia drzewa przyjmuje się sumę obwodu pnia o największym obwodzie oraz połowy obwodów pozostałych pni;
- nie posiada pnia – za obwód pnia drzewa przyjmuje się obwód pnia mierzony bezpośrednio poniżej korony drzewa.

Oplata za usunięcie krzewu - ustala się mnożąc powierzchnię gruntu pokrytą usuwanymi krzewami (w m²) i stawkę opłaty. Za wielkość powierzchni pokrytej krzewami przyjmuje się wielkość powierzchni rzutu poziomego krzewu.

Opłatę za usunięcie drzew bądź krzewów przedstawiono w Załączniku nr 11 zgodnie z *Rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 3 lipca 2017 r. w sprawie wysokości stawek opłat za usunięcie drzew i krzewów (Dz. U. z 2017 r. poz. 1330)*. Stawki opłat zależą od rodzaju, gatunku usuwanego drzewa i obwodu jego pnia, w przypadku poszczególnych rodzajów i gatunków krzewów od powierzchni krzewu albo krzewów rosnących w skupisku. Co roku stawki opłat za usunięcie drzew czy krzewów są określane rozporządzeniem Ministra Środowiska.

Nie nalicza się opłat między innymi **za usunięcie** drzew lub krzewów (*art. 86. 1.*):

- na których usunięcie nie jest wymagane zezwolenie;
  - jeżeli usunięcie jest związane z odnową i pielęgnacją drzew rosnących na terenie nieruchomości lub jej części wpisanej do rejestru zabytków;
  - które obumarły lub nie roją szansy na przeżycie, z przyczyn niezależnych od posiadacza nieruchomości;
  - topoli o obwodzie pnia powyżej 100 cm, mierzonego na wysokości 130 cm, nie należących do gatunków rodzimych, jeżeli zostaną zastąpione w najbliższym sezonie wegetacyjnym drzewami innych gatunków;
  - jeżeli usunięcie wynika z potrzeb ochrony roślin, zwierząt i grzybów objętych ochroną gatunkową lub ochrony siedlisk przyrodniczych;
  - z grobli stawów rybnych;
  - drzew, których obwód pnia mierzony na wysokości 130 cm **nie przekracza**:
    - a) 120 cm – w przypadku topoli, wierzb, kasztanowca zwyczajnego, klonu jesionolistnego, klonu srebrzystego, robinii akacjowej oraz platanu klonolistnego,
    - b) 80 cm – w przypadku pozostałych gatunków drzew
- **w celu** przywrócenia gruntów nieużytkowanych do użytkowania innego niż rolnicze, zgodnego z przeznaczeniem terenu, określonym w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego lub decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu;

- krzewów rosnących w skupiskach, o powierzchni do 50 m², w celu przywrócenia gruntów nieużytkowanych do użytkowania innego niż rolnicze, zgodnego z przeznaczeniem terenu, określonym w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego lub decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania;
- z grobli stawów rybnych;
- jeżeli usunięcie jest związane z regulacją i utrzymaniem koryt cieków naturalnych, wykonywaniem i utrzymaniem urządzeń wodnych służących kształtowaniu zasobów wodnych w zakresie niezbędnym do wykonania i utrzymania tych urządzeń.

Uiszczenie opłaty następuje w terminie 14 dni od dnia, w którym zezwolenie/decyzje na usunięcie stały się ostateczne. W razie nieterminowego uiszczenia opłaty pobiera się odsetki za zwłokę. Opłatę można rozłożyć na raty lub przesunąć termin jej płatności, na okres nie dłuższy niż 3 lata, jeżeli przemawia za tym sytuacja materialna wnioskodawcy. Decyzję w sprawach rozłożenia opłaty na raty lub przesunięcia terminu jej płatności wydaje organ właściwy do wydania zezwolenia na usunięcie drzewa lub krzewu. Jeżeli zaległości płatności rat wyniosą równowartość trzech kolejnych rat, uiszczenie opłaty staje się wymagane w całości.

XI. OPŁATY I KARY ZA KORZYSTANIE ZE ŚRODOWISKA

1. Opłaty za korzystanie ze środowiska

Opłaty są powszechnym składnikiem świadczenia za korzystanie ze środowiska i każdy podmiot, którego działalność dotyczy sfery objętej opłatami, obowiązany jest do ich uiszczania. Opłaty są składnikiem uzasadnionych kosztów działalności jednostki gospodarczej i nie mają charakteru represyjnego, stanowią niejako cenę za korzystanie ze środowiska. Opłaty ustalane są według stawek określonych w obowiązujących przepisach. W art. 284-297a ustawy *Prawo Ochrony Środowiska* określono rodzaje korzystania ze środowiska, za które ponoszona jest opłata i są to:

- wprowadzanie gazów lub pyłów do powietrza,
- składowanie odpadów.

Podmiot korzystający ze środowiska ustala we własnym zakresie wysokość należnej opłaty i wnosi ją na rachunek właściwego urzędu marszałkowskiego.

Osoby fizyczne niebędące przedsiębiorcami ponoszą opłaty za korzystanie ze środowiska w zakresie, w jakim korzystanie wymaga pozwolenia na wprowadzanie substancji lub energii do środowiska.

Opłatę ustala się według stawek obowiązujących w okresie, w którym korzystanie ze środowiska miało miejsce. Podmiot korzystający ze środowiska **wnosi opłatę** za dany rok kalendarzowy **do dnia 31 marca następnego roku**. Opłatę za wprowadzanie gazów lub pyłów do powietrza ustala się na podstawie wielkości rocznej rzeczywistej emisji, określonej w raporcie, o którym mowa w art. 7 ust. 1 ustawy z dnia 17 lipca 2009 r. o systemie zarządzania emisjami gazów cieplarnianych i innych substancji (*art. 285 POŚ*).

Nie wnosi się opłat z tytułu wprowadzania gazów lub pyłów do powietrza oraz składowania odpadów, których roczna wysokość wnoszona na rachunek urzędu marszałkowskiego **nie przekracza** 800 zł, natomiast gdy roczna opłata nie **przekracza** 100 zł, nie przedkłada się także wykazów – dokumentów (*art. 289 POŚ*), zawierających informacje i dane o zakresie korzystania ze środowiska w celu ustalenia wysokości opłat, oraz zbiorcze zestawienie tych informacji z wysokością należnych opłat.

W przypadku braku wymaganych pozwoleń w zakresie wprowadzania do powietrza gazów lub pyłów podmiot korzystający ze środowiska ponosi opłaty podwyższone o 500% (*art. 292 POŚ*).

Jednostkowe stawki opłat za korzystanie ze środowiska są określane każdego roku w Obwieszczeniu Ministra Klimatu. Stawki opłat na 2021 rok podaje *Obwieszczenie Ministra Klimatu z dnia 9 września 2020 r. (M. P. z 2020 r. poz. 961)*.

W myśl *Rozporządzenia Ministra Klimatu z dnia 11 grudnia 2019 r. w sprawie wykazów zawierających informacje i dane o zakresie korzystania ze środowiska oraz o wysokości należnych opłat* (Dz. U. z 2019 r. poz. 2443 z późn. zm.) podmiot korzystający ze środowiska przedkłada wykazy w postaci papierowej albo elektronicznej. Wykazy w postaci elektronicznej są wnoszone na skrzynkę elektroniczną właściwych organów i są opatrzone kwalifikowanym podpisem elektronicznym, podpisem zaufanym albo podpisem osobistym.

Wzór wykazu zawierającego informacje i dane o rodzajach i wielkości emisji gazów lub pyłów wprowadzanych do powietrza oraz o wysokości należnych opłat, określa załącznik nr 1 do rozporządzenia.

Wzór wykazu zawierającego informacje i dane o wielkości emisji gazów cieplarnianych objętych systemem handlu uprawnieniami do emisji i liczbie uprawnień do emisji oraz o wysokości należnych opłat, określa załącznik nr 2 do rozporządzenia.

Wzór wykazu zawierającego informacje i dane o wielkości emisji gazów cieplarnianych objętych systemem handlu uprawnieniami do emisji i liczbie uprawnień do emisji oraz o wysokości należnych opłat, określa załącznik nr 3 do rozporządzenia.

Wzór wykazu zawierającego zbiorcze zestawienie informacji o zakresie korzystania ze środowiska oraz o wysokości należnych opłat, określa załącznik nr 4 do rozporządzenia.

2. Kary administracyjne

Administracyjne kary pieniężne wg ustawy *Prawo Ochrony Środowiska* (art. 298-315) wymierzane są w drodze decyzji przez wojewódzkiego inspektora ochrony środowiska (WIOŚ). Kary wymierzane są za przekroczenia dopuszczalnych wartości określonych:

- w pozwoleniach zintegrowanym lub w pozwoleniu w zakresie ilości lub rodzaju gazów lub pyłów wprowadzanych do powietrza;
- poziomów hałasu, w decyzji o dopuszczalnym poziomie hałasu lub pozwoleniu, zintegrowanym,
- naruszenia warunków decyzji zatwierdzającej instrukcję prowadzenia składowiska odpadów albo decyzji określającej miejsce i sposób magazynowania odpadów, co do rodzaju i sposobów składowania lub magazynowania odpadów;

W decyzji ustalającej wymiar kary biegnącej określa się:

- wielkość stwierdzonego przekroczenia lub naruszenia odpowiednio w skali doby albo godziny;
- wymiar kary biegnącej,
- termin, od którego kara biegnąca będzie naliczana (tj. dzień albo pełną godzinę zakończenia wykonania pomiarów, pobrania próbek albo dokonania innych ustaleń stanowiących podstawę stwierdzenia przekroczenia lub naruszenia przez WIOŚ).

Za wprowadzanie gazów lub pyłów do powietrza karę wymierza się w wysokości 20-krotnej wielkości jednostkowej stawki opłat (*art. 309*) uwzględniając przekroczenie w skali godziny.

Wysokości jednostkowych stawek kar za przekroczenie dopuszczalnego poziomu hałasu na rok 2021 określa *Obwieszczenie Ministra Klimatu z dnia 20 września 2020 r. (M. P. z 2020 r. poz. 899)*.

Jednostkowe stawki opłat określane są w drodze rozporządzeń przez Radę Ministrów, nie później niż do dnia 31 października każdego roku i ogłaszane w „Monitorze Polski”. Nowe stawki opłat na kolejny rok obowiązują od **1 stycznia**.

Kary wnoszone są na konto właściwego wojewódzkiego inspektora ochrony środowiska po wymierzeniu ich decyzją administracyjną.

Po stwierdzeniu przekroczenia lub naruszenia na podstawie pomiarów realizowanych przez podmiot zobowiązany do ich wykonania lub pomiarów przeprowadzonych podczas kontroli, bądź innych ustaleń kontrolnych, wojewódzki inspektor ochrony środowiska wszczyna **postępowanie administracyjne** w celu ustalenia wymiaru kary.

O przekroczeniach lub naruszeniach stwierdzonych podczas kontroli wojewódzki inspektor ochrony środowiska ma obowiązek powiadomić podmiot korzystający ze środowiska w ciągu 21 dni od daty wykonania pomiarów, przekazując mu jednocześnie wyniki pomiarów. Zawiadomienie jest jednocześnie zawiadomieniem o wszczęciu postępowania administracyjnego.

Pierwszym etapem postępowania jest ustalenie wymiaru kary biegnącej w drodze decyzji administracyjnej, przy czym wymiar kary biegnącej z wyjątkiem przekroczeń ilości lub rodzajów gazów lub pyłów wprowadzanych do powietrza ustala się uwzględniając przekroczenia lub naruszenia w skali doby. Za przekroczenie ilości lub rodzaju substancji wprowadzanych do powietrza wymiar kary biegnącej ustala się w skali godziny. Kara biegnąca jest naliczana wg ustalonej stawki do czasu stwierdzenia zmiany wielkości przekroczenia lub naruszenia:

- przez wojewódzkiego inspektora ochrony środowiska w trakcie ponownej kontroli,
- na podstawie wyników pomiarów lub sprawozdania z własnych ustaleń dokonanych przez podmiot, któremu ustalono karę biegnącą, przy czym w tym przypadku podmiot musi wystąpić do wojewódzkiego inspektora z właściwym wnioskiem zawierającym wyniki tych pomiarów lub ustaleń, termin przeprowadzenia pomiarów lub ustaleń oraz informację o sposobie ograniczenia przekroczenia lub naruszenia.

Jeżeli w ciągu 30 dni zasadność wniosku nie zostanie zakwestionowana, wojewódzki inspektor ochrony środowiska ustali nowy wymiar kary biegnącej. Za okres do ustania przekroczenia lub naruszenia stwierdzonego z urzędu lub na wniosek podmiotu korzystającego ze środowiska, wojewódzki inspektor ochrony środowiska wydaje decyzje o wymierzeniu kary, tzw. łącznej.

Zakwestionowanie wniosku przez wojewódzkiego inspektora ochrony środowiska może nastąpić w terminie 30 dni. Jeżeli przekroczenie lub naruszenie nie ustało, wojewódzki inspektor wymierza też karę łączną za okres do dnia 31 grudnia każdego roku.

W dalszym postępowaniu ustala on wymiar nowej kary biegnącej od 1 stycznia roku następnego zgodnie ze zmienionymi stawkami kar. Jeżeli w ciągu 30 dni od daty wpłynięcia wniosku o zmianę wymiaru kary biegnącej lub o wymierzenie kary łącznej wojewódzki inspektor stwierdzi, że przekroczenie lub naruszenie jest większe niż podano we wniosku lub nie ustało, ustala on nową wysokość kary biegnącej podwyższając jej wysokość dwukrotnie na okres 60 dni. Postępowania w sprawie wymierzenia kary nie wszczyna się, jeżeli jej przewidywana wysokość nie przekracza najniższego wynagrodzenia za pracę pracowników obowiązującego w dniu 30 września roku poprzedniego.

Na wniosek skierowany do wojewódzkiego inspektora ochrony środowiska przez podmiot korzystający ze środowiska obciążony karami za przekroczenia lub naruszenia warunków pozwoleń, **termin płatności kary może zostać odroczone**. Odroczenie przysługuje podmiotom realizującym terminowo w okresie nie dłuższym niż 5 lat (od daty złożenia wniosku) przedsięwzięcie, którego wykonanie zapewni usunięcie przyczyn ponoszenia kar. Termin płatności może być odroczone wyłącznie na okres niezbędny do zrealizowania przedsięwzięcia. Wniosek o odroczenie terminu płatności kary musi być złożony do wojewódzkiego inspektora ochrony środowiska przed upływem terminu, w którym kary powinny być uiszczone. Jeżeli podmiot nie spełnia warunków, wojewódzki inspektor ochrony środowiska w drodze decyzji odmawia odroczenia terminu.

Po terminowym zrealizowaniu przedsięwzięcia przez podmiot korzystający ze środowiska i rzetelnym stwierdzeniu przez wojewódzkiego inspektora ochrony środowiska, że przyczyna przekroczeń lub naruszeń została usunięta, orzeka on w drodze decyzji o zmniejszeniu odroczonej kary o sumę środków własnych wydatkowanych na realizację przedsięwzięcia. Tylko w przypadku, gdy kary podlegające odroczeniu wymierzone zostały w związku ze składowaniem lub magazynowaniem odpadów, w drodze decyzji wojewódzki inspektor ochrony środowiska dokonuje umorzenia. Jeżeli realizacja przedsięwzięcia nie została przeprowadzona terminowo lub gdy nie spowodowała usunięcia przyczyn ponoszenia kar, wojewódzki inspektor ochrony środowiska, w drodze decyzji, orzeka o obowiązku uiszczenia odroczonej kary wraz z opłatą prolongacyjną określoną wg ustawy Ordynacja podatkowa.

3. Kary z Kodeksu karnego i Kodeksu wykroczeń

Za działania związane z ochroną środowiska przepisy określają odpowiedzialność:

- cywilną;
- karną;
- administracyjną.

Za szkody spowodowane oddziaływaniem na środowisko mogą być stosowane przepisy Kodeksu Cywilnego na wniosek poszkodowanego, w szczególności w zakresie:

- przywrócenia stanu zgodnego z prawem,
- podjęcia środków zapobiegawczych,
- zaprzestania działalności powodującej zagrożenie lub naruszenie,
- dochodzenia roszczeń.

Za wykroczenia i uchybienia popełnione przeciwko środowisku lub organom kontrolnym i organom środowiska, władający instalacją, może w określonych przypadkach ustalonych m.in. w ustawach: Prawo ochrony środowiska, Prawo wodne, o Odpadach, o Inspekcji Ochrony Środowiska, zostać ukarany aresztem, ograniczeniem wolności lub grzywną.

Odpowiedzialność administracyjna stosowana jest w drodze decyzji administracyjnych przez organy ochrony środowiska oraz organy kontrolne w zakresie ich właściwości w przypadku negatywnego oddziaływania na środowisko przez podmiot korzystający ze środowiska.

Organy ochrony środowiska, określając w decyzji zakres ograniczenia oddziaływania na środowisko lub stan, do jakiego ma ono zostać przywrócone oraz termin wykonania tego obowiązku, mogą nałożyć obowiązek ograniczenia oddziaływania na środowisko i jego zagrożenia oraz przywrócenia środowiska do stanu właściwego.

XII. ZAŁĄCZNIKI

Załącznik nr 1

do Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 10 września 2019 r. w sprawie przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko (Dz.U. z 2019 r. poz. 1839)

Współczynniki przeliczeniowe sztuk zwierząt gospodarskich na Duże Jednostki Przeliczeniowe (DJP)

Rodzaj zwierząt	Współczynniki przeliczania sztuk rzeczywistych na DJP
Ogiery	1,2
Klacz, wałachy	1,2
Małe konie: hucyły, koniki polskie, kuce	0,6
Żrebaki powyżej 2 lat	1
Żrebaki od 1 roku	0,8
Żrebaki od 1/2 do 1 roku	0,5
Żrebięta do 1/2 roku	0,3
Buhaje	1,4
Krowy	1
Jałówki cielne	1
Jałówki powyżej 1 roku	0,8
Jałówki od 1/2 do 1 roku	0,3
Cielęta do 1/2 roku	0,15
Kozy	0,15
Jelenie	0,29
Daniele	0,12
Knury	0,4
Maciory	0,35
Warchlak od 2 do 4 miesięcy	0,07
Prosięta do 2 miesięcy	0,02
Tuczniaki	0,14
Tryki powyżej 1 i 1/2 roku	0,12
Owce powyżej 1 i 1/2 roku	0,1
Jagnięta do 3 i 1/2 miesiąca	0,05
Jarlaki tryczki	0,08
Jarlaki maciory	0,1
Lisy, jenoty	0,025
Norki, tchórze	0,0025
Nutrie	0,007
Szynszyle	0,001
Kury, kaczki	0,004
Gęsi	0,008
Indyki	0,024
Strusie	0,2
Perlice	0,003
Przepiórki	0,0003
Gołębie	0,002
Psy	0,05
Króliki	0,007
Inne zwierzęta o łącznej masie 500 kg, w tym pisklęta drobiu, z wyłączeniem ryb	1

Załącznik nr 2**Przykład umowy na zbytu nawozu naturalnego**

Umowa zbytu		..... Miejscowość, data
<p>W dniu ..... między zbywającym: ....., zamieszkałym w ....., a przyjmującym/nabywającym: ....., zamieszkałym w ....., została zawarta następująca umowa:</p> <p>Zbywający zobowiązuje się dostarczać nabywającemu w okresie od ..... do..... nawóz naturalny:</p> <p>obornik, w ilości ..... dt/t/(m³), o zawartości azotu ..... kg N/t/dt gnojówkę, gnojownicę, w ilości ..... (m³), o zawartości azotu ..... kg N/m³ pomiot ptasi w ilości ..... dt/t/(m³), o zawartości azotu .....kgN/t/dt/m³, do rolniczego wykorzystania</p> <p>Nabywający zobowiązuje się przyjmować nawóz naturalny po wcześniejszym ustaleniu ze zbywającym/sprzedającym* terminu dostawy, w okresie od ..... do .....</p> <p>Umowę spisano w dwóch egzemplarzach po jednym dla każdej strony.</p> <p style="text-align: center;">..... Podpis przyjmującego nawóz</p> <p style="text-align: center;">..... Podpis zbywającego nawóz</p> <p>*niepotrzebne skreślić</p>		

Umowa powinna być zawarta w formie pisemnej i przechowywana przez okres co najmniej 3 lat od dnia jej realizacji.

Załącznik nr 3

Średnie roczne wielkości produkcji nawozów naturalnych i koncentracja zawartego w nich azotu w zależności od gatunku zwierzęcia, jego wieku i wydajności oraz systemu utrzymania*)

(Dz. U. z 2020 r. poz. 243)

Rodzaj zwierząt	SYSTEM UTRZYMANIA											Zawartość azotu w nawozach naturalnych wyprodukowanych przez poszczególne rodzaje zwierząt (w kg)
	Głęboka ściółka			Płytką ściółka				Bezściółkowo				
	Obornik			Obornik		Gnojówka		Gnojowica				
	Liczba zwierząt według stanu średniorocznego	Produkcja obornika przez poszczególne rodzaje zwierząt (w tonach/rok)	Zawartość azotu (w kg/tonę obornika)	Liczba zwierząt według stanu średniorocznego	Produkcja obornika przez poszczególne rodzaje zwierząt (w tonach/rok)	Zawartość azotu (w kg/tonę obornika)	Produkcja gnojówki przez poszczególne rodzaje zwierząt (w m ³ /rok)	Zawartość azotu (w kg/m ³ gnojówki)	Liczba zwierząt według stanu średniorocznego	Produkcja gnojowicy przez poszczególne rodzaje zwierząt (w m ³ /rok)	Zawartość azotu (w kg/m ³ gnojowicy)	
Bydło												
Buhaje		19	3,1		10,5	3,3	5,8	3,4		22,0	3,5	
Krowy mleczne 3)		18,8	2,6		10	2,8	6,2	2,7		17,6	3,4	
Krowy mleczne 4)		23,8	3,1		14,8	3,3	7,6	3,2		23	4	
Krowy mleczne 5)		36	3,7		16,2	4	8,4	3,8		25,4	4,5	
jałówki cielne		18,4	3		8,5	3,2	5,4	3,1		16,4	3,4	
jałówki powyżej 1 roku życia		12,4	2,8		6	2,8	5,8	2,7		11,6	2,9	
jałówki od 1/2 do 1 roku życia		7,8	3,4		3,6	3,5	2,4	3,7		6,8	4,7	
cielęta do 1/2 roku życia		2,4	3,8		1,6	2,8	1,4	3,2		2,6	3,2	
Bydło opasowe od 6 miesięcy do 1 roku		12	2,6		5	3,1	3,8	3,4		10	4,5	
Bydło opasowe powyżej 1 roku		15	3		7	2,7	6,9	2,9		14,2	3,2	
Trzoda chlewna												
knury		5,5	3,1		3,2	3,1	1,9	3,3		4,6	3,6	
maciory		5	3,9		3,7	4	1,8	4,2		4,6	4,3	
warchlaki od 2 do 4 miesięcy życia		1,5	2,4		1,1	1,9	0,5	0,8		1,4	2,8	
prosięta do 2 miesięcy życia		0,5	1,8		0,3	0,9	0,2	0,4		0,7	2,0	
tuczniaki		2	4,2		1,5	4,4	1	4,6		1,9	4,6	
Konie												
ogiere		8,5	5		5	1,7	2,0	1,9				
klacze, wałachy		8,5	5,2		5,5	1,9	2,4	2,1				
żrebaki powyżej 2 lat życia		6,5	4,2		5,5	1,5	1,7	1,8				
żrebaki powyżej 1 roku życia		6	3,2		4	1,4	1,4	1,3				

źrebaki od 1/2 do 1 roku życia		2,5	2,7		2,0	1,3	1,2	0,9		
źrebięta do 1/2 roku życia		1,6	0,15		1,0	0,8	0,7	0,5		
Owce										
tryki powyżej 1 i 1/2 roku życia		1,4	6,7							
owce powyżej 1 i 1/2 roku życia		1,2	6,9							
jagnięta powyżej 3 i 1/2 miesiąca życia		0,4	8,3							
Jarlaki		0,7	10,5							
Drób (pomiot kurzy)										
Kury nieśne		0,029	20,7							
Kury mięsne		0,018	20,7							
Kury do 20 tygodnia		0,008	15,7							
Kaczki		0,026	22,8							
Brojlery		0,017	24,7							
Gęsi		0,03	21,8							
Indyki samce		0,048	41,5							
Indyki samice		0,032	40,6							
Przepiórki		0,002	1,2							
Perlice		0,025	3,4							
Inne										
lisy i jenoty (samiec)									0,240 ¹⁾	7,5 ¹⁾
lisy i jenoty (samica)									0,292 ¹⁾	9,6 ¹⁾
lisy i jenoty (młode)									0,130 ¹⁾	5,3 ¹⁾
Norki i tchórze (samiec)									0,017 ¹⁾	13,4 ¹⁾
Norki i tchórze (samica)									0,015 ¹⁾	16,5 ¹⁾
Norki i tchórze (młode)									0,011 ¹⁾	9,5 ¹⁾
Króliki i nutrie (samiec)					0,15	2,9	0,13	3,1	0,210 ¹⁾	3,5 ¹⁾
Króliki i nutrie (samica)					0,17	3,2	0,11	3,3	0,230 ¹⁾	3,8 ¹⁾
Króliki i nutrie (młode)					0,08	2,6	0,05	2,8	0,110 ¹⁾	3,2 ¹⁾
Szynszyle (samiec)		0,026	2,6						0,018 ¹⁾	2,9 ¹⁾
Szynszyle (samica)		0,032	3,1						0,021 ¹⁾	3,5 ¹⁾
Szynszyle (młode)		0,023	2,0						0,12 ¹⁾	2,3 ¹⁾

Daniele (byki)		1,4	4,5						
Daniele (łanie)		1,3	5,1						
Daniele (młode)		0,6	1,6						
Kozy matki		1,2	8,4						
Koźłeta do 3,5 miesiąca		0,4	9,4						
Koźłeta od 3,5 miesiąca do 1,5 roku		0,8	6,9						
Inne kozy		1	8,0						
strusie afrykańskie ⁹⁾		0,8	1,75						
strusie Emu i Nandu ⁹⁾		0,5	1,5						
inne zwierzęta o łącznej masie 500 kg z wyłączeniem ryb		12	6						
Zawartość azotu w nawozach naturalnych wyprodukowanych w gospodarstwie rolnym (w kg)									
Powierzchnia użytków rolnych w gospodarstwie rolnym (w ha)									
Zawartość azotu w nawozach naturalnych wyprodukowanych w gospodarstwie rolnym (w kg/ha użytków rolnych)									

Objaśnienia do tabeli:

- wypełnia się tylko białe pola;
- podane w tabeli ilości produkowanego obornika, gnojówki i gnojowicy przez poszczególne rodzaje zwierząt oraz zawartości azotu w oborniku, gnojówce i gnojowicy są uśrednione;
- zawartość azotu w nawozach naturalnych wyprodukowanych przez poszczególne rodzaje zwierząt oblicza się przy zastosowaniu następującego wzoru:
liczba zwierząt według stanu średniorocznego x produkcja obornika lub gnojówki lub gnojowicy x zawartość azotu;
- zawartość azotu w nawozach naturalnych wyprodukowanych w gospodarstwie rolnym oblicza się przez dodanie wartości uzyskanych dla poszczególnych rodzajów zwierząt, a następnie przez podzielenie uzyskanej w ten sposób wartości przez powierzchnię użytków rolnych w gospodarstwie rolnym wyrażoną w ha.
  - W systemie bezściołowym dla drobiu pozyskiwany jest pomiot, a dla zwierząt futerkowych mieszanina odchodów i niewielkiej ilości moczu. Wyłącznie dla tych kategorii produkcję i koncentrację wyrażono w t/rok i kg N/t.
  - Krowy mleczne o wydajności mlecznej do 6 tys. litrów.
  - Krowy mleczne o wydajności mlecznej powyżej 6 do 8 tys. litrów.
  - Krowy mleczne o wydajności mlecznej powyżej 8 tys. litrów.
  - Dla jeleniowatych i strusi określone wskaźniki odnoszą się do systemu otwartego, jako jedyne stosowanego w kraju systemu utrzymywania zwierząt gospodarskich.

Załącznik nr 4**Koncentracja gazów w pomieszczeniach dla niektórych gatunków zwierząt gospodarskich**

Kategoria zwierząt	Dopuszczalne stężenia i koncentracja gazów w [ppm] nie powinny przekraczać		
	Stężenia dwutlenku węgla CO ₂	Stężenia wiatru H ₂ S	Koncentracja amoniaku NH ₃
<i>Dz.U z 2010 r. Nr 56, poz. 344</i>			
Trzoda chlewna	3000	5	20
Cielęta	3000	5	20
Brojler kurzy	3000	–	20
Dla innych gatunków zwierząt nie określono			

Katalog wybranych odpadów z listą niektórych odpadów niebezpiecznych

(Dz. U. z 2020 r. poz. 10)

Kod	Grupy, podgrupy, i rodzaje odpadów
02	Odpady z rolnictwa, ogrodnictwa, upraw hydroponicznych, rybołówstwa, leśnictwa, łowiectwa oraz przetwórstwa żywności
02 01	Odpady z rolnictwa, ogrodnictwa, upraw hydroponicznych, leśnictwa, łowiectwa i rybołówstwa
02 01 03	Odpadowa masa roślinna
02 01 06	Odchody zwierzęce
02 01 08*	Odpady agrochemikaliów zawierające substancje niebezpieczne,
02 01 09	Odpady agrochemikaliów inne niż wymienione w 02 01 08
02 01 80*	Zwierzęta padłe i ubite z konieczności oraz odpadowa tkanka zwierzęca, wykazujące właściwości niebezpieczne
02 01 81	Zwierzęta padłe i odpadowa tkanka zwierzęca stanowiące materiał szczególnego i wysokiego ryzyka inne niż wymienione w 02 01 80
02 01 82	Zwierzęta padłe i ubite z konieczności
13	Oleje odpadowe i odpady ciekłych paliw (z wyłączeniem olejów jadalnych oraz grup 05, 12 i 19)
13 02	Odpadowe oleje silnikowe, przekładniowe i smarowe
13 02 04*	Mineralne oleje silnikowe, przekładniowe i smarowe zawierające związki chlorowcoorganiczne
13 02 05*	Mineralne oleje silnikowe, przekładniowe i smarowe nie zawierające związków chlorowcoorganicznych
13 02 08*	Inne oleje silnikowe, przekładniowe i smarowe
13 03	Odpadowe oleje i ciecze stosowane jako elektroizolatory oraz nośniki ciepła
13 03 10*	Inne oleje i ciecze stosowane jako elektroizolatory oraz nośniki ciepła
15	Odpady opakowaniowe; sorbenty, tkaniny do wycierania, materiały filtracyjne i ubrania ochronne nieujęte w innych grupach
15 01	Odpady opakowaniowe (włącznie z selektywnie gromadzonymi komunalnymi odpadami opakowaniowymi)
15 01 01	Opakowania z papieru i tektury
15 01 02	Opakowania z tworzyw sztucznych
15 01 03	Opakowania z drewna
15 01 04	Opakowania z metali
15 01 05	Opakowania wielomateriałowe
15 01 06	Zmieszane odpady opakowaniowe
15 01 07	Opakowania ze szkła
15 01 10*	Opakowania zawierające pozostałości substancji niebezpiecznych lub nimi zanieczyszczone

* – oznacza odpady niebezpieczne

Załącznik nr 5 – c.d.

Katalog wybranych odpadów z listą niektórych odpadów niebezpiecznych

(Dz. U. z 2020 r. poz. 10)

15 02	Sorbenty, materiały filtracyjne, tkaniny do wycierania i ubrania ochronne
15 02 02*	Sorbenty, materiały filtracyjne (w tym filtry olejowe nieujęte w innych grupach), tkaniny do wycierania (np. szmaty, ścierki) i ubrania ochronne zanieczyszczone substancjami niebezpiecznymi (np. PCB)
15 02 03	Sorbenty, materiały filtracyjne, tkaniny do wycierania (np. szmaty, ścierki) i ubrania ochronne inne niż wymienione w 15 02 02
16	Odpady nieujęte w innych grupach
16 01	Zużyte lub nienadające się do użytkowania pojazdy (włączając maszyny pozadrogowe), odpady z demontażu, przeglądu i konserwacji pojazdów (z wyłączeniem grup 13 i 14 oraz podgrup 16 06 i 16 08)
16 01 03	Zużyte opony
16 01 04*	Zużyte lub nienadające się do użytkowania pojazdy
16 01 06	Zużyte lub nienadające się do użytkowania pojazdy nie zawierające cieczy i innych niebezpiecznych elementów
16 06	Baterie i akumulatory
17	Odpady z budowy, remontów i demontażu obiektów budowlanych oraz infrastruktury drogowej (włączając glebę i ziemię z terenów zanieczyszczonych)
17 01	Odpady materiałów i elementów budowlanych oraz infrastruktury drogowej (np. beton, cegły, płyty, ceramika)
17 01 02	Gruz ceglany
17 06	Materiały izolacyjne oraz materiały konstrukcyjne zawierające azbest
17 06 05*	Materiały budowlane zawierające azbest
18	Odpady medyczne i weterynaryjne (z wyłączeniem odpadów kuchennych i restauracyjnych niezwiązanych z opieką zdrowotną lub weterynaryjną)
18 02	Odpady z diagnozowania, leczenia i profilaktyki weterynaryjnej
18 02 01	Narzędzia chirurgiczne i zabiegowe oraz ich resztki (z wyłączeniem 18 02 02)
Odpady z gospodarstw domowych	
20	Odpady komunalne łącznie z frakcjami gromadzonymi selektywnie
20 01	Odpady komunalne segregowane i gromadzone selektywnie (z wyłączeniem 15 01)
20 03	Inne odpady komunalne
20 03 01	Niesegregowane (zmieszane) odpady komunalne
20 03 99	Odpady komunalne niewymienione w innych podgrupach

* – oznacza odpady niebezpieczne

Załącznik nr 6

Załącznik do Rozporządzenia Ministra Klimatu z dnia 23 grudnia 2019 r.
(Dz.U. z 2019 r. poz. 2531)

**Rodzaje odpadów i ilości odpadów, dla których nie ma obowiązku
prowadzenia ewidencji odpadów**

Lp	Rodzaj odpadów	Kod odpadów	Ilość odpadów [Mg]/rok
1	Odpadowa masa roślinna	02 01 03	bez ograniczeń
2	Odchody zwierzęce	02 01 06	bez ograniczeń
3	Odpady kory i korka	03 01 01	do 20
4	Trociny, wióry, ścinki, drewno, płyta wiórowa i fornir inne niż wymienione W 03 01 04	03 01 05	do 20
5	Odpadowy toner drukarski inny niż wymieniony w 08 03 17	08 03 18	do 0,2
6	Sorbenty, materiały filtracyjne, tkaniny do wycierania (np. szmaty, ścierki) i ubrania ochronne inne niż wymienione w 15 02 02	15 02 03	do 0,2
7	Odpady betonu oraz gruz betonowy z rozbiórek i remontów	17 01 01	do 10
8	Gruz ceglany	17 01 02	do 10
9	Odpady innych materiałów ceramicznych i elementów wyposażenia	17 01 03	do 10
10	Drewno	17 02 01	do 10
11	Szkło	17 02 02	do 5
12	Tworzywa sztuczne	17 02 03	do 5
13	Gleba i ziemia, w tym kamienie, inne niż wymienione w 17 05 03	17 05 04	do 20
14	Materiały budowlane zawierające gips inne niż wymienione w 17 08 01	17 08 02	do 10

Załącznik nr 7

WZÓR KARTY PRZEKAZANIA ODPADU

KARTA PRZEKAZANIA ODPADU		Status karty ¹⁾		Rok kalendarzowy	
Nazwa i adres posiadacza odpadów, który przekazuje odpad ^{2, 3)}		Nazwa i adres posiadacza odpadów transportującego odpad ^{2, 4, 5)}		Nazwa i adres posiadacza odpadów, który przyjmuje odpad ^{2, 6)}	
Miejsce prowadzenia działalności ⁷⁾				Miejsce prowadzenia działalności ⁷⁾	
Nr rejestrowy ⁸⁾		Nr rejestrowy ^{5, 8)}		Nr rejestrowy ⁸⁾	
NIP ⁹⁾		NIP ^{5, 9)}		NIP ⁹⁾	
Posiadacz odpadów, któremu należy przekazać odpad ¹⁰⁾					
Rodzaj procesu przetwarzania, któremu powinien zostać poddany odpad ¹¹⁾					
Wnoszę o wydanie dokumentu potwierdzającego unieszkodliwienie zakaźnych odpadów medycznych lub zakaźnych odpadów weterynaryjnych ¹²⁾			Tak ☐		Nie ☐
Kod odpadu ¹³⁾		Rodzaj odpadu ¹³⁾			
Data/miesiąc ^{14, 15)}		Masa przekazanych odpadów [Mg] ¹⁶⁾	Nr rejestracyjny pojazdu, przyczepy lub naczepy ^{5, 17)}	Numer certyfikatu oraz numery Pojemników ¹⁸⁾	
Potwierdzam przekazanie odpadu data i podpis ¹⁹⁾		Potwierdzam wykonanie usługi transportu ^{4, 5)} Data i podpis ¹⁹⁾		Potwierdzam przyjęcie odpadu data podpis ¹⁹⁾	

Objaśnienia:

- 1) Numer jest nadawany przez posiadacza odpadów, który przekazuje odpad.
- 2) Podać imię i nazwisko lub nazwę podmiotu oraz adres zamieszkania lub siedziby.
- 3) W przypadku odpadów komunalnych do wypełnienia karty przekazania odpadów jest obowiązany podmiot, który uzyskał wpis do rejestru określonego w art. 9b ustawy z dnia 13 września 1996 r. o utrzymaniu czystości i porządku w gminach (Dz. U. z 2018 r. poz. 1454, z późn. zm.). Kartę przekazania odpadów należy wypełnić osobno dla każdej gminy, z której odpady są odbierane.
- 4) Dotyczy posiadacza odpadów transportujących odpady.
- 5) W przypadku gdy odpad jest transportowany kolejno przez dwóch lub więcej prowadzących działalność w zakresie transportu odpadów, w oznaczonych rubrykach należy podać wymagane dane i podpisy wszystkich transportujących odpad z zachowaniem kolejności transportowania odpadu.
- 6) W przypadku władających powierzchnią ziemi, na której komunalne osady ściekowe są stosowane zgodnie z art. 71 i art. 96 ustawy z dnia 14 grudnia 2012 r. o odpadach (Dz. U. z 2019 r. poz. 701 z późn. zm.), należy podać imię i nazwisko oraz adres zamieszkania.
- 7) Podać adres miejsca prowadzenia działalności. W przypadku prowadzenia działalności w zakresie obiektów liniowych, o których mowa w art. 3 pkt 3a ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane (Dz. U. z 2018 r. poz. 1202, z późn. zm.), oraz w przypadku wykonywania usług, o których mowa w art. 3 ust. 1 pkt 32 ustawy z dnia 14 grudnia 2012 r. o odpadach, należy wpisać nazwę województwa i gminy, na terenie których są wytwarzane odpady w związku z prowadzoną działalnością w zakresie ww. obiektów liniowych lub świadczeniem ww. usług. W przypadku podmiotu, który uzyskał wpis do rejestru określonego w art. 9b ustawy z dnia 13 września 1996 r. o utrzymaniu czystości i porządku w gminach, należy podać nazwę województwa i gminy.
- 8) O ile dotyczy. Podać numer rejestrowy, o którym mowa w art. 54 ust. 1 ustawy z dnia 14 grudnia 2012 r. o odpadach.
- 9) O ile posiada.
- 10) Podać imię i nazwisko lub nazwę oraz adres, pod który należy dostarczyć odpad.
- 11) Dotyczy stacji demontażu w przypadku przekazywania odpadów powstałych w wyniku demontażu pojazdów wycofanych z eksploatacji innemu posiadaczowi odpadów oraz zarządzającego składowiskiem odpadów niebezpiecznych przeznaczonym do czasowego składowania odpadów rtęci metalicznej

przekazującego te odpady do dalszego unieszkodliwienia, należy podać symbol R lub D. Symbole R określają procesy odzysku zgodnie z załącznikiem nr 1 do ustawy z dnia 14 grudnia 2012 r. o odpadach. Symbole D określają procesy unieszkodliwiania odpadów zgodnie z załącznikiem nr 2 do ustawy z dnia 14 grudnia 2012 r. o odpadach.

- 12) Dotyczy wyłącznie wytwórcy zakaźnych odpadów medycznych lub zakaźnych odpadów weterynaryjnych przekazującego te odpady do unieszkodliwienia w spalarni odpadów. W przypadku gdy wytwórca zakaźnych odpadów medycznych lub zakaźnych odpadów weterynaryjnych przekazuje odpady zbierającemu, który uzyskał zezwolenie, o którym mowa w art. 23 ust. 4 ustawy z dnia 14 grudnia 2012 r. o odpadach, należy sporządzić osobny wniosek o wydanie dokumentu potwierdzającego unieszkodliwienie i przekazać go do spalarni odpadów.
- 13) Zgodnie z katalogiem odpadów określonym w przepisach wydanych na podstawie art. 4 ust. 3 ustawy z dnia 14 grudnia 2012 r. o odpadach.
- 14) W przypadku odpadów niebezpiecznych podać każdą datę przekazania odpadu.
- 15) Karta może być stosowana jako jednorazowa karta przekazania odpadów lub jako zbiorcza karta przekazania odpadów obejmująca odpad danego rodzaju przekazywany łącznie w czasie jednego miesiąca kalendarzowego, za pośrednictwem tego samego transportującego odpady, temu samemu posiadaczowi odpadów.
- 16) Podać masę odpadów z dokładnością do trzeciego miejsca po przecinku dla odpadów niebezpiecznych oraz innych niż niebezpieczne. W przypadku gdy masa odpadów jest mniejsza niż 1 kg, należy podać masę w zaokrągleniu do 0,001 Mg.
- 17) Dotyczy odpadów niebezpiecznych.
- 18) W przypadku posiadacza odpadów przekazującego odpady rtęci metalicznej do czasowego składowania na składowisku odpadów niebezpiecznych przeznaczonym do czasowego składowania odpadów rtęci metalicznej oraz w przypadku zarządzającego składowiskiem odpadów niebezpiecznych przeznaczonym do czasowego składowania odpadów rtęci metalicznej przekazującego te odpady do dalszego unieszkodliwienia, należy podać numer certyfikatu oraz numery pojemników.
- 19) Nie dotyczy dokumentu opatrzonego bezpiecznym podpisem elektronicznym.

Załącznik nr 9

Podstawowe warunki bezpiecznego postępowania podczas przygotowania się do wykonania zabiegu ochrony roślin

Należy	Nie wolno
⇒ Otwierać pojemnik ze ś.o.r.* wyłącznie przy pomocy narzędzi do tego przeznaczonych	⇒ Zdejmować plombę i otwierać pojemnik gołymi rękoma bez odpowiednich narzędzi
⇒ Częściowo opróżniony pojemnik ponownie dokładnie zamknąć	⇒ Otwierać jednocześnie więcej niż jeden pojemnik
⇒ Wykorzystać do tankowania wody pompy pośredniej, aby zapobiec niekontrolowanemu przedostaniu się cieczy użytkowej środka ochrony roślin do wodociągu	⇒ Łączyć węzłem bezpośrednio zbiornik opryskiwacza z układem wody pitnej w gospodarstwie
⇒ O ile to możliwe, przepłukiwać puste pojemniki po środkach przy użyciu urządzenia mechanicznego	⇒ Pobierać wodę do opryskiwacza bezpośrednio ze zbiornika naturalnego (studnia, staw, jezioro, rzeka)
⇒ Odmierzać potrzebną ilość ś.o.r. przy użyciu odpowiedniego naczynia pomiarowego, po czym należy je natychmiast wypłukać; w przypadku proszku należy wykorzystać dołączone odpowiednie naczynie pomiarowe	⇒ Przelewać ś.o.r. z dużego pojemnika do mniejszych przypadkowych naczyń
⇒ Przepompowywać ś.o.r. z pojemników bezpośrednio do zbiornika opryskiwacza przy użyciu zamkniętego systemu pomp lub integralnego oprzyrządowania opryskiwacza	⇒ Przy przelewaniu środka chemicznego do zbiornika opryskiwacza podnosić pojemnik z jego zawartością powyżej wysokości ramion
⇒ W przypadku konieczności wlewania środka bezpośrednio do zbiornika opryskiwacza należy sprawdzić solidność podłoża, na którym stoi operator; o ile to możliwe najlepiej robić to na powierzchni ziemi lub korzystając z usytuowanej na odpowiedniej wysokości platformy	⇒ Wspinać się na opryskiwacz z otwartym zbiornikiem ś.o.r.
⇒ Ś.o.r. wlewać powoli, tak aby w pojemniku powietrze mogło swobodnie wypełniać miejsce po płynie	⇒ Dopuszczać do bulgotania i rozpryskiwania się cieczy przy wylewaniu ze zbiornika
⇒ Jeśli decydujemy się na zabieg mieszaniną dwóch lub więcej ś.o.r., to należy wymieszać każdy ze środków osobno z wodą wg kolejności podanej w instrukcji	⇒ Mieszać dwa lub więcej ś.o.r. wcześniej przed zabiegiem lub równocześnie w trakcie wlewania ich do zbiornika opryskiwacza
⇒ Odmierzać ś.o.r. w formie proszku w warunkach bezwietrznych	⇒ Pozwolić, aby cząstki ś.o.r. w formie proszku unosiły się w powietrzu z wiatrem

* środki ochrony roślin

Załącznik nr 10**Ocena warunków do przeprowadzenia zabiegu
ochrony roślin w oparciu o obserwację przyrody**

Przybliżona prędkość wiatru m/s	Stopień w skali Beauforta	Nazwa wiatru	Widoczne znaki prędkości wiatru	Rodzaj transportowanego materiału	Zalecenia dotyczące możliwości wykonania oprysku
Poniżej 0,2	0	cisza	Dym unosi się prosto do góry	pył	
0,3-1,5	1	powiew	Znosi dym, można określić kierunek wiatru	drobny piasek	Dobre warunki do oprysku
1,6-3,3	2	słaby wiatr	Odczuwa się go na twarzy, liście szeleszczą		Idealne warunki do wykonania oprysku
3,4-5,4	3	łagodny wiatr	Wprawia w bezustanny ruch gałązki i liście drzew		Wzrasta ryzyko znoszenia
5,5-7,9	4	umiarkowany wiatr	Porusza małe gałęzie, podnosi skrawki papieru	średni piasek	Zabieg opryskiwania jest niemożliwy

Załącznik nr 11

Opłata dla poszczególnych rodzajów i gatunków drzew

	Stawki w zł za 1 cm obwodu pnia drzewa mierzonego na wysokości 130 cm dla poszczególnych rodzajów i gatunków drzew				
	1	2	3	4	5
Obwód pnia drzewa w cm mierzony na wysokości 130 cm	<ul style="list-style-type: none"> · kasztanowiec zwyczajny, · klon jesionolistny, · klon srebrzysty, · platan klonolistny, · robinia akacjowa, · topola, · wierzba 	<ul style="list-style-type: none"> · brzoza, · czereśnia, · daglezia, · dąb czerwony, · gledicja trójcierniowa, · jesion, · jodła – wyjątek jodła koreańskiej, · kasztan jadalny, · kasztanowiec – pozostałe gatunki, · klon czerwony, · klon jawor, · klon zwyczajny, · lipa, · metasekwoja chińska, · modrzew, · olcha, · orzech, · sofora chińska, · sosna, · sumak, · świerk, · wiąz, · wiśnia – wyjątek ałycza i wiśnia wonna, · żywotnik olbrzymi 	<ul style="list-style-type: none"> · ałycza, · ambrowiec balsamiczny, · buk pospolity, · choina kanadyjska, · cypryśnik błotny, · dąb – wyjątek dęb czerwony, · grab pospolity, · grusza, jabłoń, · jarząb pospolity, · klon polny, · kłęk amerykański, · korkowiec amurski, · leszczyna turecka, · magnolia, · miłorząb japoński, · morwa, · orzesznik, · rokitnik zwyczajny, · surmia, · tulipanowiec amerykański, · wiśnia wonna 	<ul style="list-style-type: none"> · cis, · cyprysik, · głóg, · jałowiec, · jarząb – pozostałe gatunki, · jodła koreańska, · oliwnik, · żywotnik zachodni 	rodzaje i gatunki drzew inne niż wymienione w grupach 1–4
do 100 cm	12	25	55	170	25
od 101cm	15	30	70	210	30

Wysokość stawek opłat dla poszczególnych rodzajów i gatunków krzewów w zależności od powierzchni krzewu albo krzewów rosnących w skupisku

Powierzchnia krzewu/krzewów rosnących w skupisku w m ²	Stawki w zł za 1 m ² powierzchni krzewu albo krzewów rosnących w skupisku dla poszczególnych rodzajów i gatunków krzewów	
	<ul style="list-style-type: none"> ▪ dereń rozłogowy i sumak, ▪ róża pomarszczona, ▪ świdośliwa kłosowa i tawuła kutnerowata 	pozostałe rodzaje i gatunki krzewów
do 100 cm	10	40
od 101cm	10	50

XIII. WYKAZ AKTÓW PRAWNYCH

KONSTITUCJA RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ z dnia 2 kwietnia 1997 r.
(Dz. U. z 1997 r. Nr 78, poz. 483)

KONWENCJE MIĘDZYNARODOWE

1. **Konwencja o ochronie środowiska morskiego obszaru Morza Bałtyckiego, Helsinki, 9 kwietnia 1992 r.**
(Dz. U. z 2000 r. Nr 28, poz. 346)
2. **Konwencja o różnorodności biologicznej**
3. **Europejska konwencja o ochronie zwierząt hodowlanych**
(Dz. WE z dnia 17 listopada 1978 r. ze zmianami z dnia 11 grudnia 1992 r.)
(Dz.U. z 2008 r. Nr 104, poz. 665)

USTAWY

1. **Ustawa z dnia 6 czerwca 1974 r. Kodeks pracy**
(tekst jednolity Dz. U. z 2020 r. poz. 1320)
2. **Ustawa z dnia 20 lipca 1991 r. o Inspekcji Ochrony Środowiska**
(tekst jednolity Dz. U. z 2020 r. poz. 995)
3. **Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane**
(tekst jednolity Dz. U. z 2020 r. poz. 1333)
4. **Ustawa z dnia 3 lutego 1995 r. o ochronie gruntów rolnych i leśnych**
(tekst jednolity Dz. U. z 2017 r. poz. 1161)
5. **Ustawa z dnia 8 marca 2013 r. o środkach ochrony roślin**
(tekst jednolity Dz. U. z 2020 r. poz. 2097)
6. **Ustawa z dnia 13 września 1996 r. o utrzymaniu czystości i porządku w gminach**
(tekst jednolity Dz. U. z 2020 r. poz. 1439)
7. **Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o ochronie zwierząt**
(tekst jednolity Dz. U. z 2020 r. poz. 638)
8. **Ustawa z dnia 10 lipca 2007 r. o nawozach i nawożeniu**
(tekst jednolity Dz. U. z 2021 r. poz. 76)
9. **Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska**
(tekst jednolity Dz. U. z 2020 r. poz. 1219)
10. **Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. o odpadach**
(tekst jednolity Dz. U. z 2020 r. poz. 797)
11. **Ustawa z dnia 13 czerwca 2013 r. o gospodarce opakowaniami i odpadami opakowaniowymi**
(tekst jednolity Dz. U. z 2020 r. poz. 1114)
12. **Ustawa z dnia 7 czerwca 2001 r. o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę i zbiorowym odprowadzaniu ścieków**
(tekst jednolity Dz. U. z 2020 r. poz. 2028)
13. **Ustawa z dnia 27 lipca 2001 r. o wprowadzeniu ustawy – Prawo ochrony środowiska, ustawy o odpadach oraz o zmianie niektórych ustaw**
(Dz. U. z 2001 r. Nr 100, poz. 1085 z późn. zm.)

14. **Ustawa z dnia 20 lipca 2017 r. Prawo wodne**
(Dz. U. z 2020 r. poz. 310 z późn. zm.)
15. **Ustawa z dnia 30 sierpnia 2002 r. o systemie oceny zgodności**
(tekst jednolity Dz. U. z 2019 r. poz. 155)
16. **Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym**
(tekst jednolity Dz. U. z 2020 r. poz. 293)
17. **Ustawa z dnia 28 listopada 2003 r. o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich ze środków pochodzących z Sekcji Gwarancji Europejskiego Funduszu Orientacji i Gwarancji Rolnej**
(tekst jednolity Dz. U. z 2017 r. poz. 1867)
18. **Ustawa z dnia 5 lutego 2015 r. o płatnościach w ramach systemów wsparcia bezpośredniego**
(tekst jednolity Dz. U. z 2020 r. poz. 1341)
19. **Ustawa z dnia 13 lutego 2020 r. o ochronie roślin przed agrofagami**
(tekst jednolity Dz. U. z 2020 r. poz. 424)
20. **Ustawa z dnia 11 marca 2004 r. o ochronie zdrowia zwierząt oraz zwalczaniu chorób zakaźnych zwierząt**
(tekst jednolity Dz. U. z 2020 r. poz. 1421)
21. **Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody**
(tekst jednolity Dz. U. z 2020 r. poz. 55 z późn. zm.)
22. **Ustawa z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko**
(tekst jednolity Dz. U. z 2020 r. poz. 283)

◆ **Ustawa z dnia 6 czerwca 1974 r. Kodeks pracy**
(tekst jednolity Dz. U. z 2020 r. poz. 283)

Akty wykonawcze:

1. Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 24 czerwca 2002 r. w sprawie bezpieczeństwa i higieny pracy przy stosowaniu i magazynowaniu środków ochrony roślin oraz nawozów mineralnych i organiczno-mineralnych
(Dz. U. z 2002 r. Nr 99, poz. 896)
2. Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 5 maja 2005 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie bezpieczeństwa i higieny pracy przy stosowaniu i magazynowaniu środków ochrony roślin oraz nawozów mineralnych i organiczno-mineralnych
(Dz. U. z 2005 r. Nr 88, poz. 752)

◆ **Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane**
(tekst jednolity Dz. U. z 2020 r. poz. 1333)

Akty wykonawcze:

1. Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 12 kwietnia 2002 w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie
(tekst jednolity Dz. U. z 2019 r. poz. 1065)
2. Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej z dnia 7 października 1997 r. w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budowle rolnicze i ich usytuowanie
(tekst jednolity Dz. U. z 2014 r. poz. 81)

◆ Ustawa z dnia 8 marca 2013 r. o środkach ochrony roślin

(tekst jednolity Dz. U. z 2020 r. poz. 2097)

Akty wykonawcze:

1. Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 22 maja 2013 r. w sprawie zastosowań małoobszarowych środka ochrony roślin
(Dz. U. z 2013 r. poz. 659, Dz.U. z 2017 r. poz. 640, Dz.U. z 2019 r. poz. 1890)
2. Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 13 grudnia 2013 r. w sprawie potwierdzania sprawności technicznej sprzętu przeznaczonego do stosowania środków ochrony roślin
(Dz. U. z 2016 r. poz. 924 i Dz.U. z 2019 r. poz. 215)
3. Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 18 grudnia 2013 r. w sprawie wymagań dotyczących sprawności technicznej sprzętu przeznaczonego do stosowania środków ochrony roślin
(tekst jednolity Dz. U. z 2016 r. poz. 760)
4. Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 31 marca 2014 r. w sprawie warunków stosowania środków ochrony roślin
(Dz. U. z 2014 r. poz. 516)
5. Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 24 czerwca 2013 r. w sprawie dokumentowania działań związanych z integrowaną produkcją roślin
(Dz. U. z 2013 r. poz. 788)
6. Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 22 maja 2013 r. w sprawie sposobu postępowania przy stosowaniu i przechowywaniu środków ochrony roślin
(Dz. U. z 2013 r. poz. 625)
7. Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 8 maja 2013 r. w sprawie szkoleń w zakresie środków ochrony roślin
(Dz. U. z 2013 r. poz. 554 i Dz. U. z 2019 r. poz. 1320)
8. Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 18 kwietnia 2013 r. w sprawie wymagań integrowanej ochrony roślin
(Dz. U. z 2013 r. poz. 505)
9. Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 18 kwietnia 2013 r. w sprawie rozwiązań technicznych, jakie powinny być zastosowane podczas wykonywania zabiegów z zastosowaniem środków ochrony roślin przy użyciu sprzętu agrolotniczego
(Dz. U. z 2013 r. poz. 504)
10. Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 3 czerwca 2004 r. w sprawie organizacji Państwowej Inspekcji Ochrony Roślin i Nasiennictwa oraz legitymacji służbowej pracowników tej Inspekcji
(Dz. U. z 2004 r. Nr 142, poz. 1510 z późn. zm.)

◆ Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o ochronie zwierząt

(tekst jednolity Dz. U. z . 2020 r. poz. 638)

Akty wykonawcze:

1. Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 15 lutego 2010 r. w sprawie wymagań i sposobu postępowania przy utrzymywaniu gatunków zwierząt gospodarskich, dla których normy ochrony zostały określone w przepisach Unii Europejskiej
(Dz. U. z 2010 r. Nr 56, poz. 344 z późn. zm.)

2. Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 28 czerwca 2010 r. w sprawie minimalnych warunków utrzymywania gatunków zwierząt gospodarskich innych niż te, dla których normy ochrony zostały określone w przepisach Unii Europejskiej
(tekst jednolity Dz. U. z 2019 r. poz. 1966)

◆ **Ustawa z dnia 10 lipca 2007 r. o nawozach i nawożeniu**

(tekst jednolity Dz. U. z 2021 r. poz. 76)

Akty wykonawcze:

1. Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 16 kwietnia 2008 r. w sprawie szczegółowego sposobu stosowania nawozów oraz prowadzenia szkoleń z zakresu ich stosowania
(tekst jednolity Dz. U. z 2019 r. poz. 1826)

◆ **Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska**

(tekst jednolity Dz. U. z 2020 r. poz. 1219 z późn. zm.)

Akty wykonawcze:

1. Rozporządzenie Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 13 grudnia 2010 r. w sprawie wymagań w zakresie wykorzystywania wyrobów zawierających azbest oraz wykorzystywania i oczyszczania instalacji lub urządzeń, w których były lub są wykorzystywane wyroby zawierające azbest
(Dz. U. z 2011 r. Nr 8, poz. 31)
2. Obwieszczenie Ministra Klimatu z dnia 9 września 2020 r. w sprawie wysokości stawek opłat za korzystanie ze środowiska na rok 2021
(M.P. z 2020 r. poz. 961)
3. Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 2 lipca 2010 r. w sprawie przypadków, w których wprowadzanie gazów lub pyłów do powietrza z instalacji nie wymaga pozwolenia
(Dz. U. z 2010 r. Nr 130, poz. 881)
4. Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 2 lipca 2010 r. w sprawie rodzajów instalacji, których eksploatacja wymaga zgłoszenia
(tekst jednolity Dz. U. z 2019 r. poz. 1510)
5. Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 7 września 2015 r. r. w sprawie sposobu przedkładania marszałkowi województwa informacji o występowaniu substancji stwarzających szczególne zagrożenie dla środowiska
(tekst jednolity Dz. U. z 2015 r. poz. 1450)
6. Rozporządzenie Ministra Klimatu z dnia 11 grudnia 2019 r. w sprawie wykazów zawierających informacje i dane o zakresie korzystania ze środowiska oraz o wysokości należnych opłat
(Dz. U. z 2019 r. poz. 2443)
7. Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 30 października 2014 r. w sprawie wymagań w zakresie prowadzenia pomiarów wielkości emisji oraz pomiarów ilości pobieranej wody
(tekst jednolity Dz. U. z 2019 r. poz. 2286 z późn. zm., poz. 2455)
8. Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 24 sierpnia 2012 r. w sprawie poziomów niektórych substancji w powietrzu
(Dz. U. z 2012 r. poz. 1031)
9. Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 14 czerwca 2019 r. w sprawie programów ochrony powietrza oraz planów działań krótkoterminowych
(Dz.U. z 2019 r. poz. 1159)

10. Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 14 czerwca 2007 r. w sprawie dopuszczalnych poziomów hałasu w środowisku
(*tekst jednolity Dz. U. z 2014 r. poz. 112*)
11. Rozporządzenie Ministra Klimatu z dnia 24 września 2020 r. w sprawie standardów emisyjnych dla niektórych rodzajów instalacji, źródeł spalania paliw oraz urządzeń spalania lub współspalania odpadów
(*Dz.U. z 2020 r. poz. 1860*)
12. Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 27 sierpnia 2014 r. w sprawie wysokości opłat rejestracyjnych
(*Dz. U. z 2014 r. poz. 1183*)
13. Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 27 sierpnia 2014 r. w sprawie rodzajów instalacji mogących powodować znaczne zanieczyszczenie poszczególnych elementów przyrodniczych albo środowiska jako całości
(*Dz. U. z 2014 r. poz. 1169*)
14. Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 14 października 2002 r. w sprawie szczególnych wymagań, jakim powinien odpowiadać program ochrony środowiska przed hałasem
(*Dz. U. z 2002 r. Nr 179, poz. 1498*)
15. Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 1 września 2016 r. w sprawie sposobu prowadzenia oceny zanieczyszczenia powierzchni ziemi
(*Dz. U. z 2016 r. poz. 1395*)
16. Rozporządzenie Ministra Gospodarki z dnia 24 czerwca 2002 r. w sprawie wymagań w zakresie wykorzystywania i przemieszczania substancji stwarzających szczególne dla środowiska oraz wykorzystywania i oczyszczania instalacji lub urządzeń, w których były lub są wykorzystywane substancje stwarzające szczególne zagrożenie dla środowiska
(*Dz. U. z 2002 r. Nr 96, poz. 860*)

◆ **Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. o odpadach**

(*jednolity Dz. U. z 2020 r. poz. 797*)

Akty wykonawcze:

1. Rozporządzenie Ministra Klimatu z dnia 2 stycznia 2020 r. w sprawie katalogu odpadów
(*Dz.U. 2020 r. poz. 10*)
2. Rozporządzenie Ministra Klimatu z dnia 23 grudnia 2019 r. w sprawie rodzajów odpadów i ilości odpadów, dla których nie ma obowiązku prowadzenia ewidencji odpadów
(*tekst jednolity Dz. U. z 2019 r. poz. 2531*)
3. Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 6 lutego 2015 r. w sprawie komunalnych osadów ściekowych
(*Dz. U. z 2015 r. poz. 257*)
4. Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 24 lipca 2015 r. w sprawie rodzajów odpadów medycznych i odpadów weterynaryjnych, których odzysk jest dopuszczalny
(*Dz. U. z 2015 r. poz. 1116*)
5. Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 12 grudnia 2014 r. w sprawie wzorów dokumentów stosowanych na potrzeby ewidencji odpadów
(*tekst jednolity Dz. U. z 2019 r. poz. 819*) (*Dz. U. z 2014 r. poz. 1973*) *uchylone*
6. Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 10 listopada 2015 r. w sprawie listy rodzajów odpadów, które osoby fizyczne lub jednostki organizacyjne niebędące przedsiębiorcami mogą poddawać odzyskowi na potrzeby własne, oraz dopuszczalnych metod ich odzysku
(*Dz. U. z 2016 r. poz. 93*)

7. Rozporządzenie Ministra Gospodarki i Pracy z dnia 5 października 2015 r. w sprawie szczegółowego sposobu postępowania z olejami odpadowymi
(Dz. U. z 2015 r. poz. 1694)
8. Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 20 stycznia 2015 r. w sprawie procesu odzysku R10 (Dz. U. z 2015 r. poz. 132)

◆ **Ustawa z dnia 13 czerwca 2013 r. o gospodarce opakowaniami i odpadami opakowaniowymi**
(tekst jednolity Dz. U. z 2020 r. poz. 1114)

Akty wykonawcze:

1. Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 3 grudnia 2018 r. w sprawie rocznych poziomów recyklingu odpadów opakowaniowych pochodzących z gospodarstw domowych
(Dz. U. z 2018 r. poz. 2306)
2. Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 22 października 2013 r. w sprawie przykładowego wykazu wyrobów, które uznaje się albo nie uznaje się za opakowanie
(Dz. U. z 2013 r. poz. 1274)

◆ **Ustawa z dnia 7 czerwca 2001 r. o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę i zbiorowym odprowadzaniu ścieków**
(tekst jednolity Dz. U. z 2020 r. poz. 2028)

Akty wykonawcze:

1. Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 14 stycznia 2002 r. w sprawie określenia przeciętnych norm zużycia wody
(Dz. U. z 2002 r. Nr 8, poz. 70)
2. Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 7 grudnia 2017 r. w sprawie jakości wody przeznaczonej do spożycia przez ludzi
(tekst jednolity Dz. U. z 2017 r. poz. 2294)

◆ **Ustawa z dnia 27 lipca 2001 r. o wprowadzeniu ustawy – Prawo ochrony środowiska, ustawy o odpadach oraz o zmianie niektórych ustaw**
(Dz. U. z 2001 r. Nr 100, poz. 1085 z późn. zm.)

Akty wykonawcze:

1. Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 26 września 2003 r. w sprawie późniejszych terminów do uzyskania pozwolenia zintegrowanego
(Dz. U. z 2003 r. Nr 177, poz. 1736)

◆ **Ustawa z dnia 20 lipca 2017 r. Prawo wodne**
(tekst jednolity Dz. U. z 2020 r. poz. 310)

Akty wykonawcze:

1. Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 2 czerwca 2020 r. w sprawie wysokości jednostkowej stawki opłaty za wydanie opinii o planie nawożenia azotem dla poszczególnych działki rolnej oraz terminu i sposobu uiszczania tej opłaty
(Dz. U. z 2020 r. poz. 1012)

2. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 12 lutego 2020 r. w sprawie przyjęcia "Programu działań mających na celu zmniejszenie zanieczyszczenia wód azotanami pochodzącymi ze źródeł rolniczych oraz zapobieganie dalszemu zanieczyszczeniu"
(Dz. U. z 2020 r. poz. 243)
3. Obwieszczenie Ministra Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej z dnia 28 września 2020 r. w sprawie wysokości maksymalnych stawek opłaty za naruszenie "Programu działań mających na celu zmniejszenie zanieczyszczenia wód azotanami pochodzącymi ze źródeł rolniczych oraz zapobieganie dalszemu zanieczyszczeniu", obowiązującej od dnia 1 stycznia 2021 r.
(M.P. z 2020 r. poz. 901)
4. Rozporządzenie Ministra Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej z dnia 29 sierpnia 2019 r. w sprawie wymagań, jakim powinny odpowiadać wody powierzchniowe wykorzystywane do zaopatrzenia ludności w wodę przeznaczoną do spożycia przez ludzi
(Dz. U. z 2019 r. poz. 1747)
5. Rozporządzenie Ministra Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej z dnia 12 lipca 2019 r. w sprawie substancji szczególnie szkodliwych dla środowiska wodnego oraz warunków, jakie należy spełnić przy wprowadzaniu do wód lub do ziemi ścieków, a także przy odprowadzaniu wód opadowych lub roztopowych do wód lub do urządzeń wodnych
(Dz. U. z 2019 r. poz. 1311)
6. Rozporządzenie Ministra Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej z dnia 28 czerwca 2019 r. w sprawie substancji szczególnie szkodliwych dla środowiska wodnego, których wprowadzanie w ściekach przemysłowych do urządzeń kanalizacyjnych wymaga uzyskania pozwolenia wodnoprawnego
(tekst jednolity Dz. U. z 2019 r. poz. 1220)
7. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 28 grudnia 2017 r. w sprawie wysokości jednostkowych stawek opłaty rocznej za użytkowanie gruntów pokrytych wodami
(Dz. U. z 2017 r. poz. 2496)

◆ **Ustawa z dnia 30 sierpnia 2002 r. o systemie oceny zgodności**
(tekst jednolity Dz. U. z 2019 r. poz. 155)

Akty wykonawcze:

1. Rozporządzenie Ministra Gospodarki i Pracy z dnia 30 kwietnia 2014 r. w sprawie szczegółowych wymagań dla silników spalinowych w zakresie ograniczenia emisji zanieczyszczeń gazowych i cząstek stałych przez te silniki
(Dz. U. z 2014 r. poz. 588)

◆ **Ustawa z dnia 28 listopada 2003 r. o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich ze środków pochodzących z Sekcji Gwarancji Europejskiego Funduszu Orientacji i Gwarancji Rolnej**
(tekst jednolity Dz. U. z 2017 r. poz. 1867)

Akty wykonawcze:

1. Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 13 marca 2013 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania pomocy finansowej w ramach działania "Program rolnośrodowiskowy" objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013
(Dz. U. z 2013 r. poz. 361 z późn. zm.)

2. Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 18 stycznia 2005 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu udzielania pomocy finansowej na dostosowanie gospodarstw rolnych do standardów Unii Europejskiej objętej planem rozwoju obszarów wiejskich
(Dz. U. z 2005 r. Nr 17, poz. 142 z późn. zm.)

◆ **Ustawa z dnia 5 lutego 2015 r. o płatnościach w ramach systemów wsparcia bezpośredniego**

(tekst jednolity Dz. U. z 2020 r. poz. 1341)

Akty wykonawcze:

1. Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 11 marca 2015 r. w sprawie obszarów uznawanych za obszary proekologiczne oraz warunków wspólnej realizacji praktyki utrzymania tych obszarów
(Dz. U. z 2015 r. poz. 354)
2. Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 5 października 2017 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie obszarów uznawanych za obszary proekologiczne oraz warunków wspólnej realizacji praktyki utrzymania tych obszarów
(Dz. U. z 2017 r. poz. 1943)
3. Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 9 marca 2015 r. w sprawie norm w zakresie dobrej kultury rolnej zgodnej z ochroną środowiska
(Dz. U. z 2015 r. poz. 344)

◆ **Ustawa z dnia 11 marca 2004 r. o ochronie zdrowia zwierząt oraz zwalczaniu chorób zakaźnych zwierząt**

(tekst jednolity Dz. U. z 2020 r. poz. 1421)

Akty wykonawcze:

1. Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 1069/2009 z dnia 21 października 2009 r. określające przepisy sanitarne dotyczące produktów ubocznych pochodzenia zwierzęcego, nieprzeznaczonych do spożycia przez ludzi, i uchylające rozporządzenie (WE) nr 1774/2002 (rozporządzenie o produktach ubocznych pochodzenia zwierzęcego)

◆ **Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody**

(tekst jednolity Dz. U. z 2020 r. poz. 55 z późn. zm.)

Akty wykonawcze:

1. Obwieszczenie Ministra Środowiska z dnia 28 października 2016 r. w sprawie stawek opłat za usunięcie drzew i krzewów na rok 2017
(M. P. z 2016 r. poz. 1018)

◆ **Ustawa z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko**

(tekst jednolity Dz. U. z 2020 r. poz. 283 z późn. zm.)

Akty wykonawcze:

1. Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 23 listopada 2010 r. w sprawie sposobu i częstotliwości aktualizacji informacji o środowisku
(Dz. U. z 2010 r. Nr 227, poz. 1485)
2. Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 12 listopada 2010 r. w sprawie opłat za udostępnianie informacji o środowisku
(Dz. U. z 2010 r. Nr 215, poz. 1415)
3. Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 12 grudnia 2016 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie opłat za udostępnianie informacji o środowisku
(Dz. U. z 2016 r. poz. 2089)
4. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 9 listopada 2010 r. w sprawie przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko
(tekst jednolity Dz. U. z 2019 r. poz. 1839)
5. Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 23 grudnia 2010 r. w sprawie funkcjonowania Krajowej Komisji do spraw Oddziaływania na Środowisko oraz regionalnych komisji do spraw ocen oddziaływania na środowisko
(Dz. U. z 2010 r. Nr 257, poz. 1745)
6. Rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów z dnia 12 listopada 2008 r. w sprawie nadania statutu Generalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska
(tekst jednolity Dz. U. z 2016 r. poz. 1380)

◆ Ustawa z dnia 13 lutego 2020 r. o ochronie roślin przed agrofagami

(tekst jednolity Dz. U. z 2020 r. poz. 424)

Akty wykonawcze:

1. Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 21 września 2020 r. w sprawie stawek opłat pobieranych przez Państwową Inspekcję Ochrony Roślin i Nasiennictwa za przeprowadzanie kontroli urzędowych, wykonywanie innych czynności urzędowych oraz świadczenie usług w zakresie ochrony roślin przed agrofagami
(Dz. U. z 2020 r. poz. 1771)
2. Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 7 września 2020 r. w sprawie roślin, których uprawianie, magazynowanie, pakowanie, sortowanie, wprowadzanie na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej lub przemieszczanie na tym terytorium mogą prowadzić podmioty wpisane do urzędowego rejestru podmiotów profesjonalnych
(Dz. U. z 2020 r. poz. 1592)
3. Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 9 września 2020 r. uchylające rozporządzenie w sprawie dopuszczalnych ilości roślin i produktów roślinnych, które nie podlegają granicznej kontroli fitosanitarnej
(Dz. U. z 2020 r. poz. 1570)
4. Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 9 września 2020 r. uchylające rozporządzenie w sprawie dopuszczalnych ilości roślin i produktów roślinnych, które nie podlegają granicznej kontroli fitosanitarnej
(Dz. U. z 2020 r. poz. 1570)
5. Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 19 marca 2020 r. uchylające rozporządzenie w sprawie wykazu punktów wwozu, przez które można wprowadzać rośliny, produkty roślinne lub przedmioty
(Dz. U. z 2020 r. poz. 800)

XIII. LITERATURA

1. Groniec M. J., Rybiński J. (2001): *Syntetyczna ocena wpływu azotanów pochodzenia rolniczego na stan wód w Polsce dla potrzeb wdrażania dyrektywy Rady 91/676 EWG* PZITS Zarząd Główny, W-wa.
2. Inicki P. (2004): *Polskie rolnictwo a ochrona środowiska*, Akademia Rolnicza w Poznaniu.
3. *Zbiór zaleceń dobrej praktyki rolniczej* (2019), pod red. UNG-PIB, Puławy, Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Ministerstwo Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej, W-wa.
4. *Krajowy program ochrony powietrza do roku 2020 (z perspektywą do 2030)* (2015), Ministerstwa Środowiska Departament Ochrony Powietrza, W-wa.
5. *Ocena wpływu Rolnictwa w Polsce na zanieczyszczenie wód azotanami ze szczególnym uwzględnieniem obszarów potencjalnie narażonych w rozumieniu dyrektywy Rady 91/676 EWG* (2001), Instytut Uprawy Nawożenia i Gleboznawstwa w Puławach (na zlecenie Ministerstwa Środowiska).
6. *Stan środowiska w Polsce na tle celów i priorytetów Unii Europejskiej. Raport wskaźnikowy 2004* (2006), Biblioteka Monitoringu Środowiska, W-wa.
7. *Stan środowiska w Polsce. Raport 2018*, GIOŚ, Biblioteka Monitoringu Środowiska, W-wa.
8. Igras J., Pastuszczak M. i inn. (2009) *Udział polskiego rolnictwa w emisji związków azotu i fosforu do Bałtyku*. IUNG-PIB, Puławy.
9. Mocek A. (red.), 2016. *Gleboznawstwo*, Wyd. Naukowe PWN SA, W-wa, 486-491.
10. <https://murator-dom.pl/instalacje/instalacja-kanalizacyjna>
11. <https://www.gov.pl/web/klimat/odpady>

ISBN 978-83-66823-01-3

